

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

SORUMLULUK (TRAFİK) SİGORTALARINDA BEDENSEL TAZMİNATLAR

Yüksek Lisans Tezi

ZEYNEP ARTAR

İSTANBUL

2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

SORUMLULUK (TRAFİK) SİGORTALARINDA BEDENSEL TAZMİNATLAR

Yüksek Lisans Tezi

ZEYNEP ARTAR

Danışman: DOÇ.DR. AYŞE GÜL BÖLÜKBAŞI

İSTANBUL

2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Sorumluluk (Trafik) Sigortalarında Bedensel Tazminatlar

TÜRÜ :Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Zeynep ARTAR

ANABİLİM DALI : Sigortacılık

SAVUNMA TARİHİ : 26.09.2016

JÜRİ ÜYELERİ :

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Doç.Dr.Ayşe Gül BÖLÜKBAŞI

Üye

Doç.Dr.Zeynep Dina ÇAKMUR YILDIRTAN

Üye

Doç.Dr.Serhat YANIK

ÖZET

Gelişen ve değişen dünya koşullarında her geçen gün teknoloji ilerlemektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sorumluluklar artmaktadır. Sorumlulukların neden olduğu kötü sonuçların neden olduğu ekonomik, sosyal ve fiziki zararları en aza indirmek veya ortadan kaldırmak için sigortaya gereksinim duyulmuştur. Zarar neticesinde mağdur olanların mağduriyetinin gidermek için tedbir amaçlı sigorta işlemlerine başvurulmaktadır.

Sorumlulukların neden olduğu üçüncü şahısların zararlarını sorumluluk sigortaları tazmin etmektedir. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (trafik) Sigortası hem sorumluluk sigortaları içinde hem de sigorta sektörü içinde kanunen zorunlu sigorta olduğu için büyük paya sahiptir. Her geçen gün motorlu araçların artmasıyla birlikte trafik kazaları da artmaktadır. Trafik kazalarında meydana gelen maddi ve bedeni zararların minimuma indirilmesi için trafik sigortası yapılmaktadır. Böylece zarar gören üçüncü şahısların zararları trafik sigortasından karşılanmaktadır. Bedensel zararların değerini ölçmek zor olduğu için kaza neticesi meydana gelen zararlar kanunlar ve kamu kurumlarının da desteği ile birlikte tazmin edilmektedir. Bunlarla ilgili gerekli tedavi sağlık alanında ilgili diğer masraflar ve bedensel sağlığın bozulmasından kaynaklanan zararlar da trafik sigortası kapsamı içindedir.

Bu çalışmada, sorumluluk sigortaları kapsamında yer alan kanunen de yapılması zorunlu olan trafik sigortaları neticesinde meydana gelebilecek zararları, bedensel zararların nasıl sınıflandırıldığını, bedensel zararlarda tazminat işlemlerinin örnek vakalarla ve sektör değerlendirilmesi ile birlikte nasıl gerçekleştiği açıklanmıştır. Aynı zaman da sigorta ile ilgili genel bilgiler, sigorta çeşitleri ve sorumluluk sigortaları içeriği çalışma kapsamı içinde açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Sorumluluk Sigortaları, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Trafik Sigortası, Bedensel Zararlar, Bedensel Tazminatlar

ABSTRACT

BODILY DAMAGES IN THE LIABILITY (TRAFFIC) INSURANCE

Due to the fast globalization world technology is progressing day by day. With the development of technology responsibilities are increasing, as well. The insurance has been needed to minimize or annihilate the economic, social and physical damages affected by bad results caused by responsibilities. In order to resolve the grievances of the victims who faced the damage, for precaution, insurance transactions are applied.

The liability insurances are compensating the third parties' damages caused by responsibilities. Since Highway Motor Vehicle Compulsory Liability Insurance (traffic) is legally compulsory insurance among the liability insurances as well as the insurance sector, it has the largest share. With the increase of motor vehicles traffic accidents are also increasing every day. The traffic insurance is maintained to minimize the material and physical damages emerged in traffic accidents. Thus, loses of suffered third parties are covered by traffic insurances. As it is hard to measure the value of the bodily harms emerged in the accidents the damages are compensated together with the support of law and public institutions. Related to these, the necessary medical treatment, other relevant expenses in the field of health-care and harms caused by the damage of physical health are in the scope of the traffic insurance, as well.

This study contains the works in the traffic insurance scope to display the liability insurances and the traffic insurances that is of one of the liability insurances and legally compulsory insurances and damages emerged as a result of traffic insurances, the classification of bodily damages, and finally how compensation processes in the bodily harms are realized together with the case examples and the sector assessment. The general information about the insurance and its types, the liability insurances and its content, the functions of the Highway Motor Vehicles Compulsory Liability Insurance and bodily harms and compensation transactions that it guarantees are investigated in the study.

Key words: Liability Insurance , Highway Motor Vehicle Compulsory Liability Insurance, Traffic Insurance , Bodily Harms , Bodily Damages

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1	4
1. SİGORTA KAVRAMI.....	4
1.1. SİGORTA NEDİR	4
1.2. SİGORTANIN ÖNEMİ	5
1.3. SİGORTALANABİLİRLİĞİN UNSURLARI	6
1.3.1. Sigortalanabilecek Ekonomik Bir Menfaatin Bulunması	6
1.3.2. İleride Karşılaşma ve Zarar Doğurma İhtimali Olan Riskin Bulunması... 6	
1.3.3. Benzer Riske Tabi Çok Sayıda Birim Olması.....	7
1.3.4. Riskler Tesadüfi Olmalı ve Ne Zaman Gerçekleşeceği Bilinmemeli	7
1.3.5. Riske İlişkin Teminat ve Hesaplanan Prim Bulunması Gerekmemektedir....	8
2. SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE SİGORTACILIĞIN İŞLEVLERİ... 9	
2.1. SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	9
2.1.1. Dünyada Sigorta Tarihi ve Gelişimi	9
2.1.2. Türkiye’de Sigortanın Tarihi ve Gelişimi	11
2.2. SİGORTANIN İŞLEVLERİ	14
2.2.1. Sigortanın Mikro İşlevleri	14
2.2.1.1. Bireylere Güvence Sağlama.....	14
2.2.1.2. Dayanışma İşlemleri Organizasyonları	15
2.2.1.3. Girişimcilerin Kararlarını Etkileme İşlevleri	15
2.2.1.4. Girişimcilerin Daha Ucuz Fiyattan Yatırım Sermayesi Bulmalarını Sağlama.....	15
2.2.1.5. Kredi Olanakları Sağlama	16
2.2.1.6. Fon Değerlendirmesine Katkı Sağlama	16

2.2.2. Sigortanın Makro İşlevleri	16
2.2.2.1. Ekonomide Tasarruf Kaynağı Yaratma İşlevi	16
2.2.2.2. Sosyol-Ekonomik Çöküntü ve Kayıpların Önleyicidir	17
2.2.2.3. Refah Düzeyini Arttırma İşlevi.....	18
2.2.2.4. Uluslararası Ekonomik İlişkileri ve Ticareti Geliştirir	18
2.2.2.5. Ekonomide Önemli Bir Sektör ve Önemli Bir vergi Kaynağıdır.....	19
3. SOSYAL SİGORTALAR ve ÖZEL SİGORTALAR	20
3.1. SOSYAL SİGORTALAR.....	20
3.1.1. Sosyal sigorta Kavramı	21
3.1.2. Sosyal Sigortanın Özellikleri ve Finansmanı	22
3.1.2.1. Sosyal Sigorta Özellikleri	22
3.1.2.2. Sosyal Sigorta Finansmanı.....	23
3.1.3. Sosyal Sigortaların Uygulama Alanı.....	24
3.1.3.1. İş Sözleşmesine Göre Çalışan Sigortalılar	24
3.1.3.2. Bağımsız çalışanlar	24
3.1.3.3. Devlet Memurları ve Diğer Kamu Görevlileri.....	25
3.2. ÖZEL SİGORTALAR	25
3.2.1. Hayat Sigortaları	26
3.2.2. Hayat Dışı (Elementer) Sigortalar.....	28
3.2.1.1. Yangın Sigortaları	28
3.2.1.2. Kaza Sigortaları:	29
3.2.1.3. Nakliyat Sigortaları :.....	29
3.2.1.4. Mühendislik Sigortaları.....	30
3.2.1.5. Tarım Sigortaları	30
3.2.1.6. Sağlık Sigortaları.....	30
3.3. SOSYAL VE ÖZEL SİGORTA FARKLARI	31

İKİNCİ BÖLÜM.....	32
2. SORUMLULUK SİGORTALARI.....	32
2.1. SORUMLULUK (MESULİYET) SİGORTASI KAVRAMI.....	32
2.1.1. Sorumluluğun Sigorta Edilebilirliği.....	34
2.1.2. Sorumluluk Sigortasının Tarihsel Gelişimi.....	36
2.1.3. Sorumluluk Sigortalarının Amacı	38
2.1.4. Sorumluluk Sigortalarında Riziko Kavramı.....	39
2.1.5. Sorumluluk Sigortalarının Kapsamı ve Özellikleri.....	40
2.2. SORUMLULUK SİGORTALARININ ÖZEL SİGORTA TÜRLERİ İÇİNDEKİ YERİ.....	43
2.2.1. Genel Sorumluluk Sigortaları	43
2.2.1.1. Ürün Sorumluluk Sigortası	43
2.2.1.2. Asansör Kazalarında Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası.....	44
2.2.1.3. İnternet Sorumluluk Sigortası	44
2.2.1.4. Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası	46
2.2.1.5. İşveren Mali Sorumluluk Sigortası	46
2.2.1.6. Taşıyıcı Mali Mesuliyet Sigortası	47
2.2.1.7. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası	48
2.2.1.8. Çevre Kirliliği Mali Mesuliyet Sigortası	48
2.2.1.9. Yönetici Sorumluluk Sigortası.....	49
2.2.1.10. Özel Güvenlik Sorumluluk Sigortası	49
2.2.1.11. Tehlikeli Maddeler Sorumluluk Sigortası.....	49
2.2.1.12. Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası.....	50
2.2.2. Mesleki Sorumluluk Sigortaları	50
2.2.2.1. Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası.....	52
2.2.2.2. Avukatlık Mesleki Sorumluluk Sigortası.....	54
2.2.2.3. Serbest Muhasebeci, Serbest Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Mesleki Sorumluluk Sigortası	56
2.2.2.4. Sigorta Acenteleri Mesleki Sorumluluk Sigortası	57

2.2.3. Kara Araçları Sorumluluk Sigortaları	58
2.2.3.1. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası	59
2.2.3.2. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası	59
2.2.3.3. Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası	60
2.3. SORUMLULUK SİGORTALARININ HUKUKİ NİTELİĞİ	60
2.3.1. Genel Olarak	60
2.3.2. Sorumluluk Sigortalarının Üçüncü Şahıs Lehine Sözleşme Niteliği	63
2.4. SORUMLULUK SİGORTALARINDA HASAR	64
2.4.1. Sorumluluk Sigortalarında Zarar Kavramı	64
2.4.2. Sorumluluk Sigortalarında Zarar Giderim	64
2.4.3. Sorumluluk Sigortasında Muafiyet	66
BÖLÜM 3	67
TRAFİK SİGORTALARINDA BEDENSEL TAZMİNATLAR	67
3.1. KARAYOLU MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK (TRAFİK) SİGORTASI (KZMSS) KAPSAMI VE İŞLEYİŞİ	67
3.1.1. Trafik Sigortasının ve İşleyişi	68
3.1.1.1. Trafik Sigortası	68
3.1.1.2. Trafik Sigortasının Sağladığı Fayda	69
3.1.1.3. Trafik Sigortası Teminat Sistemi ve Ek Teminatlar	69
3.1.1.4. Trafik Sigortası Prim ve Tarife Sistemi	72
3.1.1.5. Trafik Sigortasının Başlangıcı ve Sona Ermesi	74
3.1.1.6. Trafik Sigortasında Zamanaşımı	74
3.1.1.7. Trafik Sigortası ile Motorlu Araçlar İhtiyari Sorumluluk Sigortasının İlişkisi	75
3.1.2. Trafik Sigortasının Hukuksal Dayanağı ve Tarihi Gelişim Süreci	76
3.1.3. Trafik Sigortasında Riziko (Tehlike)	77
3.1.3.1. Rizikonun Gerçekleşme Alanının Sınırlandırılması	77
3.1.3.2. Zarar Gören Kişiler Yönünden Sınırlama	78

3.1.4. Trafik Sigortasında Zarar	78
3.1.4.1. Nesne (şey) ve Hayvanlara İlişkin Maddi Zararlar	78
3.1.3.2. Bedensel Bütünlüğün Kısmen ve Tamamen Yitirilmesinden Doğan Zararlar	79
3.1.4.3. Yaşamın Yitiminden (Ölüm) Doğan Zararlar	79
3.1.3.4. Manevi Tazminat	80
3.1.5. Trafik Sigortası Sözleşmesinin Tarafları	80
3.1.5.1. Sigorta Ettiren	81
3.1.5.2. Sigortacı	81
3.1.5.3. Sigortalı	82
3.1.6. Trafik Sigortası Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri	82
3.1.6.1. Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri.....	82
3.1.6.2. Sigortacının Yükümlülükleri.....	83
3.1.7. Trafik Sigortasında Sigortacının Halefiyeti ve Rücu Hakkı	84
3.1.7.1. Sigortacının Halefiyet Hakkı	84
3.1.7.2. Sigortacının Rücu Hakkı	84
3.1.8. Trafik Sigortası Kapsamına Giren Araçlar	85
3.1.9. Trafik Sigortasında İşletenin Değişmesi	86
3.1.10. Yeşil Kart Sistemi	86
3.1.11. Güvence Hesabı	87
3.1.12. Trafik Sigortasına İlişkin Tanımlar	89
3.2. TRAFİK SİGORTALARINDA BEDENSEL ZARAR VE BEDENSEL TAZMİNAT	89
3.2.1. Tedavi ve İyileştirme Giderleri	90
3.2.1.1. Doğrudan Tedavi Giderleri	91
3.2.1.2. Tedavi Sırasında Yapılan Zorunlu Harcamalar	91
3.2.1.3. Tedavi sonrasında Yapılması Zorunlu Dolaylı Harcamalar	92
3.2.1.4. İleride Yapılacak Tedavi Masrafları	92
3.2.1.5. Tedavi Giderlerinin Kanıtlanması.....	92
3.2.2. Geçici İş Görmemezlik Nedeniyle İş Ve Kazanç Kaybı.....	93
3.2.3. Kalıcı Sakatlık Nedeniyle İş Ve Kazanç Kaybı	94
3.2.4. Ekonomik Geleceğin Sarsılmasından Doğan Kayıplar	96

3.2.5. Bedensel Zararların Belirlenmesindeki Sorunlar	97
3.2.5.1. Verilerin Derlenmesi	97
3.2.5.2. Çalışma ve Yardım Sürelerinin Belirlenmesi	97
3.2.5.3. Belirlenen Zararın Yararla Denkleştirilmesi	98
3.2.6. Destek ve Bedensel Zararların Matematik İşlemlerle Belirlenmesi	98
3.2.6.1. Verilerin Belirlenmesi	99
3.2.6.2. Zararın Hesaplanmasında İzlenecek Yöntem	99
3.2.7. Son Aşama Tazminatın Belirlenmesi	100
3.2.7.1. İşleten Olmayan Zarar Görenin Tazminatının Belirlenmesi ...	100
3.2.7.1.1. Çeşitli Olasılıklara Göre Belirleme	100
3.2.7.1.2. İndirim Nedenleri	101
3.2.7.1.3. Değerlendirme	101
3.2.8. Sosyal Güvenlik Kurumunca Yapılan Ödemeler	102
3.2.9. Bedeni Zararlarda Zamanaşımı	103
3.2.10. Bedeni Zararlardaki Belirsizlikler ve Etik Olmayan Uygulamalar	103
3.2.11. Dünyada Trafik Sigortalarında Bedensel Tazminatlara İlişkin Uygulamalar	105
3.3. TRAFİK SİGORTALARINDA BEDENSEL TAZMİNATLARIN SEKTÖR DEĞERLENDİRMESİ	106
3.4. TRAFİK SİGORTALARINDAKİ BEDENSEL TAZMİNATLARIN TRAFİK SİGORTALARINDAKİ TOPLAM TAZMİNAT İÇİNDE ANALİZİ	113
3.4.1. Tazminat Seri Grafikleri	113
3.4.2. Durağanlığın Sınanması	114
3.4.3. Eşbütünleşme Analizi	115
SONUÇ	118
KAYNAKLAR	121

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1:	Sigorta Türleri.....	20
Şekil 2:	Hayat Sigortaları	28
Şekil 3:	Sigorta Ettirenin Malvarlığı	33
Şekil 4 :	Mesleki Sorumluluk Sigortası Çeşitleri	51
Şekil 5:	Trafik Sigortası Prim Değerleri Grafiği	108
Şekil 6:	Bedeni Tazminat Gelişim Grafiği	112
Şekil 7:	Tazminat Seri Grafikleri	113

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	Motorlu Araç İşletenleri için 01.01.2016. Tarihinden İtibaren Uygulanacak Asgari Sigorta Teminatları	70
Tablo 2:	Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında İndirim ve Artırım Uygulaması	73
Tablo 3:	Güvence Hesabı'ndan 31 Aralık 2015 İtibariyle Yapılan Ödemeler ve Yıllara Göre Dağılımları	88
Tablo 4:	Trafik Sigortası Teknik Verileri	107
Tablo 5:	Trafik Sigortasına İlişkin Üretilen Poliçe ve Prim Değerleri, Toplam Tazminat Değerleri Tablosu.....	108
Tablo 6:	Bedeni Tazminatlar ve Toplam Tazminatların Yıllar Bazında Gerçekleşen Değerleri	109
Tablo 7:	Motorlu Araçlar Yıllar Bazında Bedensel Tazminatlar.....	110
Tablo 8:	Sigorta Şirketlerinin Yıllar Bazında Ödediği Bedensel Tazminatlar	111
Tablo 9 :	ADF ve Phillips-Peron Birim Kök Testi Sonuçları	114
Tablo 10:	ADF ve Phillips-Peron Birim Kök Testi Sınama Sonuçları	115
Tablo 11:	Hata Terimlerinin Durağanlığının Sınanması.....	116

KISALTMALAR

A.G.E	: Adı Geçen Eser
A.G.M	: Adı Geçen Makale
A.Ş	: Anonim Şirket
BAĞ-KUR	: Esnaf, Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	: Borçlar Kanunu
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.M.R	: International Consignment Note/ CMR Road Waybill (Taşıyıcının Yurtdışı Sorumluluğu)
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
KZMSS	: Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
LPG	: Liquified Petroleum Gas
LTD	: Limited Şirket
M.Ö	: Milattan Önce
MMMS	: Mesleki Mali Mesuliyet Sigortası
MSS	: Mesleki Sorumluluk Sigortası
SBM	: Sigorta Bilgi Merkezi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SK	: Sigortacılık Kanunu
SM	: Serbest Muhasebeci
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TK	: Ticaret Kanunu
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar Borsalar Birliği
TSB	: Türk Sigorta Birliği
TSEV	: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜŞKMMS	: Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için temel ihtiyaçlara gerek duymaktadır ve bunların en başında güvende hissetme duygusudur. İnsanlar çeşitli risklere karşı kendilerini güvende hissetmek ve yıllarca emek sarf edip sahip oldukları değerleri bu çeşitli risklerle kaybetmemek için sigortaya gereksinim duymuşlardır. Bu nedenle tarih boyunca sigorta farklı farklı şekillerde karşımıza çıkmış ve bu günkü halini almıştır. Günümüze kadar gelişerek gelen sigorta bireylerin güven duygusu ile birlikte refah düzeyini arttırmakta ve ülke ekonomisinde tasarruf kaynağı yaratarak sosyal ve ekonomik çöküntüyü önleyerek refah düzeyinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Her geçen gün teknoloji gelişmekte ve ilerlemektedir. Gelişen ve ilerleyen teknoloji ile birlikte insanların ve teknolojinin getirdiği yeniliklerin sorumlulukları gün geçtikçe büyümektedir. Bu sorumlulukların meydana getirdiği olumsuz sonuçları en aza indirmek veya ortadan kaldırmak için sorumluluk sigortalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sorumluluklar neticesi zarar gören üçüncü kişilerin zararını karşılayan sorumluluk sigortası gün geçtikçe gelişmekte ve artmaktadır. Sorumluluk sigortaları üçüncü şahısların zararının tazmin ettiği için bir çok çeşidi kanunlar tarafından yada yasalar ile yapılması zorunlu tutulmuş sigortalardır. Bu nedenle sektörün büyük bir bölümünü oluşturan sorumluluk sigortaları en çok üretim sağlayan ve en çok tazminat ödemesi gerçekleştiren branştır. Trafik sigortaları da sorumluluk sigortaları içinde en çok paya sahip olan sorumluluk sigortası çeşididir.

Ülkemizde ve dünyada her geçen gün nüfus yoğunluğunun ve karayollarında kullanılan araç yoğunluğunun artmasıyla birlikte trafik kazalarında artışı meydana gelmektedir. Artan trafik kazaları kazaya sebebiyet veren ve kazaya mağduru olanlar açısından büyük sıkıntılar yaşatmaktadır. Kaza neticesi oluşmuş sıkıntıları gidermek ve en az seviyeye indirmek için Trafik Sigortalarına gereksinim duyulmaktadır. Kaza öncesi yapılmış olan Trafik sigortası, kaza sonrası kazaya sebebiyet vereninin sorumluluklarını, kaza mağdurunun ise zararlarını güvence altına almaktadır.

Trafik kazası hem maddi hem bedeni zararlara neden olmaktadır. Oluşan zararlar sorumlularından talep edilmektedir ve kazaya sebebiyet veren, kazaya sebebiyet verenin sorumluluklarını üstlenenler tarafından zararlar karşılanır. Trafik Sigortalarında sadece üçüncü şahısların zararları karşılandığından sigorta ettirenin sorumluluğunu sigorta şirketi üstlenmektedir. Sigorta şirketi kaza mağduru üçüncü şahsın kusur oranında hem maddi hem bedeni zararlarını karşılamaktadır.

Kaza sonucu oluşmuş olan bedeni zararların değerini tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Bu sebeple, trafik sigortalarında verilen limitler doğrultusunda sigorta şirketleri ödeme gerçekleştirmekte limit aşımı olduğunda ise diğer sorumluluk sigortası varsa ondan karşılanır, yoksa ve kazaya sebebiyet verenden rücu edilerek karşılanır. Trafik Sigortası kanunen yapılması zorunlu olduğu için sigortası olmayanların zararının karşılayabilmek için oluşturulmuş olan Güvence Hesabından da zararlar karşılanmaktadır. Zarar sonucu oluşan tazminat talepleri sigorta şirketlerinden direk talep edilebileceği gibi dava yolu ile sorumlu olanlardan talep edilebilmektedir. Kaza neticesinde bedensel zararlar, yaralanma ve ölüm şeklinde gerçekleşmektedir. Ölüm halinde kişinin yakınlarına sigorta işlemindeki limitlerle sınırlı kalarak tazminat ödenmektedir. Ölen kişinin yakınları ölüm neticesi oluşmuş zararlar için dava yoluyla da zararları sorumlulardan talep edebilmektedirler.

Kişi bedensel bütünlüğünün geçici ve ya kalıcı şekilde bozulması birçok zarara neden olmakta ve kişiyi mağdur etmektedir. Bu gibi zararlarda tazminat hakkı doğmaktadır. Bedensel zararlarda tedavi masrafları, geçici iş görmezlik iş ve kazanç kaybı, kalıcı sakatlık nedeniyle iş ve kazanç kaybı ve ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar yer almaktadır. Zararların karşılanmasında Sosyal Güvenlik Kurumu ve sorumluluğu üstlenenler tarafından kaza mağduru olan kişilerin zararları tazmin edilmektedir.

Tezin birinci bölümünde sigorta ile ilgili bilgi verilerek sigortalana bilirliliğin unsurlarına açıklama getirilmiş, tarihsel gelişim süreci, sigortanın makro ve mikro işlevlerine yer verilmiştir. Sigortanın çeşitleri olan sosyal ve özel sigortalar ile ilgili çeşitlendirmeden bahsedilmiştir. Tezin ikinci bölümünde sorumluluk kavramı, sorumluluk sigortası açıklamaları, türleri ve hukuki niteliği hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde Trafik Sigortasının işleyişı, içeriği hakkında açıklama ve Yeşil Kart Sistemi ve Güvence Hesabı desteği hakkında detaylandırmaya gidilmiştir. Trafik Sigortalarında meydana gelen bedensel zararlar, bedensel zararların hesaplanması, tazminatının belirlenmesi, bedensel zarar ve tazminatlarda karşılaşılan sorunlar ve Sosyal Güvenlik Sisteminin Desteği hakkında bilgi verilerek sektör değerlendirmesine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Trafik Sigortalarındaki bedensel tazminatlara ilişkin veriler değerlendirilerek ekonometri modeliyle sektör analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 1

1. SİGORTA KAVRAMI

İnsanlar hayatta kalabilmek ve hayatlarını devam ettirebilmek için bir takım ihtiyaçlara gereksinim duymaktadır. Bu ihtiyaçların en önemlilerinden biri güven içinde hissetme duygusudur. İnsanlar her zaman çeşitli risklerle karşı karşıya kalmakta ve riskler karşısında güven içinde yaşamak istemektedirler. Yıllarca emek sarf edilerek sahip olunan değerlerin çeşitli riskler neticesinde yok olma ihtimali insanları her zaman endişelendirmektedir. İnsanlar, sahip oldukları değerlerin yok olma ihtimalini veya zarar görme ihtimalini en az seviyeye indirerek güven içinde yaşamak istemektedirler.¹

İnsanların yaşamları boyunca karşı karşıya kaldıkları çeşitli riskleri önceden tahmin etmesi mümkün olmayabilir. Fakat meydana gelebilecek olumsuz sonuçları kısmi olarak ya da tamamen ortadan kaldıracabilecek bir takım önlemler alınabilir. Alınan önlemler neticesinde riskler en az zararla giderilmiş olacaktır.² İnsanların sahip oldukları değerlere karşı meydana gelebilecek zararları kendi birikimleri ile tek başına karşılayamama ihtimali her zaman vardır. Bu nedenle zararların giderilmesinde ortak olabilecek veya zararının üstlenebilecek taraflara gereksinim duyulmaktadır. Böyle durumlarda işleyişini gerçekleştiren yapı olan sigortaya ihtiyaç duyulmaktadır.³

1.1. SİGORTA NEDİR

Sayısız tehlikelerle karşı karşıya olan insan, hayatını tehdit edecek risklerle ve yıllarca emek vererek elde ettiği mal varlığını tehdit edecek risklerle her zaman karşı karşıyadır. Riskler neticesinde meydana gelen ve zarara sebep olan hadiseler kaza olarak adlandırılmakta ve kazanın zarara neden olma ihtimaline de tehlike denilmektedir.⁴ Günlük yaşamdaki halk dilinde tehlike ve kaza olarak bilinen bu söylemler sigortacılıkta riziko diye adlandırılmaktadır. Sigortacılığın temelinde kişilerin

¹ Ayşe Gül BÖLÜKBAŞI, Sigortacılıkta Risk Yönetimi, İstanbul :Türkmen Kitapevi, 2008,s.5

² Huriye KUBİLAY, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir:Fakülteler Kitapevi, 1999,s.1

³ Bölükbaşı, a.g.e, s.5

⁴ Haydar ARSEVEN, Sigorta Hukuku, İstanbul :Beta Basım, 1991, s.3

karşılaşma ihtimali bulunun rizikolara karşı önlem alınması gereksinimi vardır.⁵ Bu gereksinim sonucunda sigorta sistemi doğmuş ve sigortacılık faaliyetleri geliştirilmiştir.

İlk ortaya çıktığı İtalya'dan “sicurta” kelimesinden temelini alan ve günlük hayatta kullanılarak dile yerleşen sigorta⁶; kişilerin sahip oldukları değerlere karşı meydana gelebilecek risklerin zararlarını en aza indirmek için önceden belirli bir ücret karşılığında önlem alınan güvence sistemidir. Sigorta risk sonucu meydana gelmiş olan zararı karşılayarak zarar öncesi mali durumuna getirme yükümlülüğünü üstlenen sistem olarak da adlandırılabilir.

Türk Ticaret Kanununun Beşinci Kitabı olan Sigorta Hukuku bölümünde sigorta şöyle tanımlanmaktadır:⁷

“Sigorta bir akittir ki bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi, yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.”

1.2. SİGORTANIN ÖNEMİ

Sigorta işlemleri, kişilerin karşı karşıya oldukları riski çok sayıda benzer riske tabi kişilerin bulunduğu bir sistem içerisinde paylaştırarak riski aktarmaktadır. Riskin zararı benzer riski taşıyanlardan paylaşılarak alınana primler ile karşılanmakta ve zarara uğrayanın tamamen veya kısmen hasarı karşılanmaktadır. Kişi hasarın karşılanmasıyla hasar öncesi durumuna yakın olmaktadır. Aynı şekilde sigorta işlemleri yapan sigorta şirketleri de üzerine almış oldukları riskleri paylaşarak başka sigorta şirketlerine devretmekte ve farklı işlemler uygulamaktadır. Risklerin başka şirketlere devredilmesiyle ve ülke içinde ve ya dışında fon dolaşımı sağlamaktadır.⁸ Fon dolaşımının sağlanmasıyla birlikte ekonomik açıdan canlanma sağlamaktadır. Bu nedenle sigorta kişilerin yaşamları için ve aynı zamanda daha büyük ölçekli birimler

⁵ Hilmi ACINAN, Sigortaya Giriş, İstanbul: Can Matbaa, 1998,s.20

⁶ Arseven, a.g.e.,s.5

⁷ Acinan, a.g.e., s.20

⁸ Kubilay, a.g.e. s.8-9

için güvence sistemini oluşturmakta, bireysel ve toplumsal olarak faydalar sağlamaktadır.

1.3. SİGORTALANABİLİRLİĞİN UNSURLARI

Sigorta sisteminin faaliyetlerini sistemli ve dengeli gerçekleştirilebilmesi için bazı nitelikleri bünyesinde barındırıyor olması gerekmektedir. Nitelikleri olmayan riskler kamu veya özel sigorta tarafından sigortalanamamaktadır. Bu nedenle risklerin sigortalanabilmesi için bir takım unsurları taşıyor olması gerekmektedir. Sigortalanabilirliğin sahip olması gereken unsurları genel olarak şu şekilde sınıflandırabiliriz;⁹

1.3.1. Sigortalanabilecek Ekonomik Bir Menfaatin Bulunması

Sigorta işleminin var olabilmesi veya sigorta faaliyetinin gerçekleşmesi için bir sigortalanacak menfaatin bulunması gerekmektedir. Sigorta işleminin varlığını sürdürebilmesi için sigortalanacak menfaatin önceden tespit edilmiş bir değeri bulunmalıdır. Güvence altına alınan menfaatin riske uğraması neticesinde bir zarar meydana gelmesi gerekmektedir. Bu nedenle risklere karşı, önceden yaklaşık olarak da olsa, değeri tespit edilebilir bir menfaat olması gerekmektedir. Değeri belirlenmiş ve sigortalanan menfaatin risk sonucunda meydana gelen zarar neticesinde ekonomik bir kaybın bulunması gerekmektedir.¹⁰

1.3.2. İleride Karşılaşma ve Zarar Doğurma İhtimali Olan Riskin Bulunması

Sigortalanacak bir ekonomik menfaatin değerini düşürecek ve tehdit edecek bir zararın meydana gelme ihtimali olan bir risk bulunmalıdır. Riskin gerçekleşmesi durumunda, sigortalanan menfaat üzerinde bir zarar kaybına neden olabilmelidir. Aynı zamanda sigortalı ile sigortacı arasında sigorta sözleşmesi gerçekleştirilirken riskin önceden meydana gelmemiş olması gerekmekte ve ileride meydana gelme ihtimali

⁹ Ali İhsan KARACAN, Mali Aracı Kurum Olarak Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri, İstanbul : Bağılam Yayınları, 1993, s.40

¹⁰ Karacan, a.g.e., s.40

olması gerekmektedir. Zarar kaybına neden olmayan ve gerçekleşme ihtimali olmayan bir risk olması durumunda sigortalanma işlemi gerçekleştirilememektedir.¹¹

1.3.3. Benzer Riske Tabi Çok Sayıda Birim Olması

Bir sigorta organizasyonu içerisinde oluşabilecek zararları sigortalamak için aynı riske tabi birçok sigortalanabilecek riziko olması gerekmektedir. Belirsiz nitelikteki rizikoların tahmin edilebilir ve belirli hale gelebilmesi için çok sayıda benzer risk biriminin bir araya gelerek hesaplamanın yapılması gerekmektedir. Bir araya gelen risk birimi ile yapılan hesaplarda büyük sayılar kanunundan yararlanılmaktadır. Bu büyük sayılar kanunu ile hesaplanan rizikoların benzerlik göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle çok sayıda risk biriminin oluşu ve benzer risklerin oluşu olasılık hesaplanmasını kolaylaştırmakla beraber risklerin olasılık hesaplamasıyla sigortalı ürünün değeri hakkında bilgi vermektedir. Sigorta sisteminde bir arada bulunan çok sayıda rizikonun birbirine yakın risk olmasına rağmen, birbirinin birebir aynısı değildir. Birebir aynı olmaması nedeniyle olasılık hesaplarının ve sigorta değer hesaplamalarının yapılabilmesi için rizikoların benzer nitelikleri taşıması yeterli görülebilmektedir..¹²

1.3.4. Riskler Tesadüfi Olmalı ve Ne Zaman Gerçekleşeceği Bilinmemeli

Sigortalı tarafından üstlenilen risklerin olası bir rizikonun gerçekleşmesi ihtimali karşısında tesadüfi olması gerekmektedir. Aynı zamanda ne zaman ne şekilde meydana geleceğinin önceden bilinmemesi gerekmektedir. Sigortalının sigortalattığı menfaatine gelebilecek riskin ne zaman geleceği bilinmediği gibi daha önceden de menfaatin üzerinde riskin gerçekleşmemiş olması gerekmektedir. Sigorta akti gerçekleşirken sigortalanacak menfaatin risk gerçekleşmemiş fakat risk ile karşılaşma ihtimalinin bulunması gerekmektedir. Riskin kendiliğinden oluşması gerekmekte ve sigortalı sigortalattığı menfaatine yönelik gerçekleşen hasar üzerinde kontrol ve etkin olmaması veya kasten hasara neden olmaması gerekmektedir.¹³

¹¹ Karacan,a.g.e., s.42

¹² Karacan, a.g.e., s.41

¹³ Karacan, a.g.e, s.42

1.3.5. Riske İlişkin Teminat ve Hesaplanan Prim Bulunması Gerekmeğedir

Sigortalı ile sigortacı arasında gerçekleştirilen sigorta sözleşmesinin geçerli sayılabilmesi için bazı unsurları içinde barındırması gerekmektedir. Sigorta sözleşmesi gerçekleştirilirken, sigortacı belirli teminatlar ile riski üstlenmektedir. Riski üstlenen sigortacı ile sigortalının sözleşme öncesi beraber belirledikleri belli teminatlar ile güvence altına alınan risk için ödenmesi gereken prim miktarı hesaplanır. Sigortalı tarafından sigortacıya üstlendiğı teminatlar karşılığında hesaplanan tutar oranında prim ödenmektedir.¹⁴

¹⁴ Mustafa ÇEKER, Sigorta Hukuku, Adana: Karahan Kitapevi, 2012, s.2

2. SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE SİGORTACILIĞIN İŞLEVLERİ

2.1. SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde, faaliyetlerinden yararlanıldığı kurumların hemen hepsi gelişebilmek ve mevcut olduğu duruma gelebilmek için büyük bir değişim göstermiştir. Bu tarz kurumlar gelişerek atladıkları kademelerde fonksiyonlarını geliştirmiş, yeni fonksiyonlar üretmiş veya çıkarmıştır. Böyle kurumlardan olan sigortacılıkta zaman içinde değişimlere uğramış fonksiyonlarında ve faaliyetlerinde gelişmeler ve değişimler meydana gelmiştir. Bir prim karşılığında müşterisi adına riski üstlenen veya riskin dağılmasına katkı sağlayan sigortacılıkta, beşeri bazı sorunları çözebilmek için diğer kurumlar gibi tarihsel gelişim ve değişim göstermiştir.¹⁵ Sigortacılığın günümüzdeki uygulama ve faaliyetlerinde halen gelişme devam etmektedir ve aynı zamanda gelecekte sigortacılıkta da değişim ve gelişim devam edecektir. Genel olarak sigortacılığın tarihsel gelişimine bakıldığında her adımda farklı değişiklikler ve gelişmelerle bir evrimsel gelişme gösterdiği görülmektedir.

2.1.1. Dünyada Sigorta Tarihi ve Gelişimi

İçinde bulunduğumuz zaman dilimindeki sigorta uygulaması ile tam olarak benzer durumda olmasa da sigortacılığın temeline M.Ö. 4500 yıllarında Mısır'da rastlanılmaktadır. Mısırdaki bazı esnaf gruplarının bir araya gelerek oluşturdukları sandık sistemi sigorta sisteminin temeli oluşturmuştur. Bu sandık sisteminde grup içerisinde bulunanlardan ölenlerin ailesine bu sandıktan para yardımı yapılmıştır.

Tarihte sigorta adına uygulanan bir sonraki adım ise M.Ö 2000 li yıllarda ve zamanın ticaret merkezlerinden sayılan Babil'de görülmektedir. Sermayedarlar kervan tüccarlarına borç vererek, kervanların soyulması durumunda borçları silinmekteydi.¹⁶ Aynı zamanda kervan ulaşma noktasına bir sorunla karşılaşmadan ulaşması neticesinde üstlenmiş olduğu riskin anapara borç tutarına bir miktar ek para alınmaktaydı. İlerleyen

¹⁵ İlhan ERDOĞAN, İsteğe Bağlı Sigorta Hizmetine Karşı Tutum, İstanbul: Beta Basım Dağıtım A.Ş., 1993, s.16-17

¹⁶ Acınan, a.g.e., s.13

zaman zarfında da Babil Kralı tarafından çıkarılan ve ilk kanunun niteliğinde olan ve yasa özelliğini gösteren Hammurabi Kanunları bireysel refahı düzenlemek amacıyla oluşturulan hukuksal düzenlemelere sahip olmaktaydı. Bu kanunlarda nakliye işlemleri ile uğraşanların uğradıkları zararların karşılanması amacıyla oluşturulmuş sözleşmelere rastlanılmaktadır. Bu sözleşmeye göre kervanlarda nakliye esnasında uğrayacakları saldırı neticesinde oluşan zararlar diğer kervanlar arasında paylaşılarak zarar karşılanmaktaydı. M.Ö.600 yıllarında benzeri bir uygulama da Atina’da görülmektedir. Atina’daki uygulamada aynı meslek ve sanat sahipleri arasında kurulan ve oluşturulan birlikler arasında toplanan ücretlerle üyelerin yaşamlarında meydana gelen maddi zararların yanı sıra ölüm gibi zararlar da karşılanmaktaydı.¹⁷ Yine aynı dönemde sigortaya ilişkin bir önemli adım da Hindularda görülmektedir. Hindular sigorta niteliğini taşıyan basit şekilde kredi anlaşmaları yapmaktaydılar. Bu kredi sözleşmeleri deniz ve nakliyat sigortalarının temelini oluşturmuştur. Daha sonraları sigortaya yakın uygulamalar deniz ticaretinin geliştiği ve taşımacılığın arttığı bölgelerde görülmektedir. Özellikle deniz ticareti ile uğraşan Karacalılar, Romalılar ve Yunanlılar arasında sigortaya ilişkin uygulamalar görülmektedir. Geminin taşıdığı yük üzerinden borç verilerek gideceği yere ulaşamama ihtimaline karşı, gemi geri hasarsız geri döndüğünde hem verdiği borç miktarını, hem de taşıdığı riskin risk karşılığı faiz niteliğinde ciddi paylar alanlar bulunmaktaydı. Alınan bu ciddi orandaki faizler kilise tarafından hoş görülmeyle yasak getirilmiştir. Bu durum karşısında yeni alternatifler üretilerek tehlikelere karşı önceden bir prim alma biçimine dönüşmüş ve sigorta fikrinin ve olgusunun doğmasını sağlamıştır.¹⁸

Deniz ticaretinin doğduğu ve geliştiği yer olan Akdeniz’de ticaretin gelişmesiyle birlikte sigorta da gelişmeye devam etmiştir. İlk deniz sigortası İtalya’nın Lombardiya ve Venedik şehirlerinde yapılmıştır. İtalyancadan gelen yazılı ve katlanmış belge anlamına gelen günümüzdeki adıyla “poliçe” ilk olarak 1347 yılında italyanca düzenlenmiştir. İtalya’nın Cenova kentinde yapılan ilk sigorta poliçesinde ilk sigortalanan menfaat Santa Clara isimli bir ticaret gemisidir. Geminin seyahati sırasında meydana gelebilecek zarara karşı sigorta poliçesi rizikoyu üstlenenler tarafından

¹⁷ Murat ÖZBOLAT, Temel Sigortacılık, İstanbul : Seçkin Yayıncılık, 2007, s.36-37

¹⁸ Sigortanın Tarihi, <http://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=1857> ;(04.11.2014)

yapılmıştır. Yapılan sigorta sözleşmeleri tüccarların toplandığı pazaryerlerinde, publarda düzenlenmekte ve rizikoyu üstlenenler tarafından imzalanmaktaydı. Bu tarihten sonra sigorta işleyişi ve gidişatı bakımından yeni bir adım atılarak yeni bir döneme başlanmıştır. Bu dönemde sigorta bir akit olmaya başlamış ve böylece sigorta hukukunun temelleri atılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda denize kıyısı bulunan ülkelerde de deniz sigortası ile ilgili kurallar uygulanmaya başlanmıştır. 1424 tarihinde Cenova kentinde ilk sigorta şirketi kurulmuştur ve deniz sigortaları alanında masrafa ortaklaşa katılım payı uygulanmaya başlanmıştır. Gelişen ticaretle birlikte sigorta ile ilgili kanun ve hükümler ilk defa 1435 yılında Barcelona Kanunlarında deniz sigortacılığına ilişkin maddeler olarak yer almıştır.¹⁹

Deniz ticaretinin gün geçtikçe gelişmesiyle birlikte deniz ticaretinin başlangıç noktası olan Akdeniz çok eski medeniyetlerden günümüze kadar ticaret yolu olarak kullanılmaktadır. Akdeniz ticaretinde ticaret ile birlikte zamanla sigorta da gelişim ve değişim göstermiştir.

2.1.2. Türkiye’de Sigortanın Tarihi ve Gelişimi

Türkiye’de sigortacılığın tarihsel gelişimi incelendiğinde sigortanın geçmişi Anadolu Selçuklu Dönemine kadar inmektedir. Diğer dünya ülkelerinde oluğu gibi Anadolu Selçuklu’da da maddi değerleri korumayı amaçlayarak bazı önlemler alınmıştır. Anadolu Selçuklu hükümdarları ticarete önem vermiş ve teşvik için ticaret yapan kervanların ulaşım ve konaklama yerlerinde güvence altında olmalarını sağlayacak bir takım önlemler almış, yöntemler geliştirmiştir. Anadolu Selçuklu Devleti yapılan kervansaraylarda konaklayanların göreceği zararları ve bu konaklama yerinden diğer konaklama yerine giden ticaret kervanlarının yol boyunca uğrayacağı can ve mal zararlarını devlet güvencesine almıştır.

Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde de Lonca Teşkilatının gelişmesiyle üyelerin zararlarını karşılamak amacıyla sistem geliştirilmiştir. Daha fazla geliştirilerek Lonca sisteminin oluşturduğu birliklerle, ortak oluşturulan fonlarla yeni iş kuracaklara, çalışamaz durumda olanlara, üyelerin hastalık ve ölüm gibi durumlarda

¹⁹ Özbolat, a.g.e., s.37

karşılaşılabilecekleri zararları kapsayan bir yardım niteliğinde sigorta sistemi geliştirilmiştir.²⁰ Osmanlı devletinde sigorta benzeri uygulamaların olmasına rağmen sigorta pek bilinmemektedir. Bu nedenle modern anlamda sigortacılığın uygulamasına 19.yy ortalarında rastlanılmaktadır. Osmanlı döneminde düşünce sistemine uymadığı için gelişemeyen sigorta, 1839 yılında çıkan Tanzimat Fermanı ile dışa açılımlar olmaya başlamış ve sigortacılığın gelişmesine katkı sağlamıştır. Daha sonra toplumda meydana gelen zararlar çeşitli dayanışma vakıflarının ve meslek gruplarının oluşturduğu sistemden sigorta benzeri uygulamalarla karşılanmaktaydı.²¹

1870 yılında Beyoğlu’da meydana gelen büyük yangınla birlikte sigortaya olan ilgi artmıştır. Daha sonra sigortacılık faaliyeti için üç İngiliz sigorta şirketi acenteliklerini kurmuştur. Acentelikleri ile faaliyet göstermeye başlayan İngiliz şirketleri “Sun, Notherdam, ve North British” şirketleridir. İngiliz şirketlerinin ardından Fransız ve Alman şirketleri faaliyet göstermeye başlamıştır. 1890 yılında faaliyet gösteren acente sayısı on beşe ulaşmıştır. Fakat sigortacılık anlamında faaliyet gösteren bu acentelerin oluşturduğu poliçeler kendi dillerinde oluşturulmakta ve bir durum meydana geldiği taktirde yetki şirketin ait olduğu ülkelerin mahkemelerindeydi. Gün geçtikçe artan yabancı sigorta şirketlerine ek olarak 1893 yılında Osmanlı Bankası tarafından Osmanlı Sigorta şirketi kurulmuştur. Kurulan yeni yerli şirket ile yabancı şirketlerin toplam sayısı 1900 yılında 44’e ulaşmıştır.²²

1900 yılına gelindiğinde İstanbul’da yangın ile ilgili özel tarife uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca İstanbul’da yangın sigortası ile ilgili sendika, kurulmuş Londra ‘da ise yangın bürosu kurulmuştur²³. Daha sonra 1908- 1914 yıllarında kanunlarda değişiklik yapılmaya çalışarak, yabancı sermayeli şirketleri kontrol altına almak amaçlanmıştır. 1914 yılında yeni bir kanunla yabancı sermayeli şirketlere teminat gösterme ve vergi verme zorunluluğu getirilmiştir. Önceden kurulmuş olan sendikanın ismi “ Türkiye’de Çalışan Sigorta Şirketleri” olarak yeniden adlandırılmıştır. Yeni getirilmiş olan bu yeniliklerle birlikte yabancı sermayeli şirketler ile Türkler ortaklık

²⁰ Erdoğan, a.g.e. s.26-27

²¹Özbolat, a.g.e., s.41-42

²² Acınan,a.g.e.,s.15-16

²³ Özbolat, a.g.e., s.43

kurabilme imkanına sahip olabilmışlardır.²⁴ Bu gelişmelerden sonra faaliyet gösteren yabancı sigorta şirketi sayısı 80'e ulaşmıştır. 1918 yılına gelindiğinde ilk defa Türk Kanunlarına göre "İttihadi Milli" adında sigorta şirketi kurulmuştur.²⁵ Fakat Cumhuriyetin ilanına kadar tamamen yerli sermayeli sigorta şirketi bulunmamaktaydı. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni adımlar atılarak, yeni gelişmeler meydana gelmiş ve gerek kurumlaşma gerek yasal alanda sigortacılık adına adımlar atılmıştır. Sigortacılık adına en önemli adımlardan olan 1924 yılında Türkçeyi kullanma zorunluluğunun gelmesi ile birlikte şirketlerin kendi dillerinde düzenledikleri poliçeler yabancı dil yerine Türkçe olarak düzenlenmeye başlanmıştır. Aynı yıl içerisinde sigorta sendikası feshedilerek yerine " Sigortacılık Kulübü" adında yeni bir grup kurulmuştur.²⁶ Sigortacılık ile ilgili adımlar devam ederken 1925 yılında İş Bankası tarafından Anadolu Sigorta Şirketi kurulmuş ve 1927 yılında 1149 ve 1173 sayılı Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi ile ilgili kanun ve yasalar çıkarılmıştır. Aynı dönemde sigortacılık faaliyeti gösteren şirketlerin ve Türk Sigorta portföyünün tamamına yakını yabancı sermayeli şirketlerin kontrolünde bulunmaktaydı ve toplanan primlerin yurt dışına çıkmasına engel olunamıyordu. Bu durumun son bulması ve aynı zamanda yabancı sermayeli şirketlerin kontrolünde olan sigortacılık faaliyetlerinin, primlerin yurt dışına çıkmasına engel olunarak primlerin yurt içinde kalması için 1160 sayılı " Mükerrer Sigorta Hakkındaki Kanun " yürürlüğe girmiştir. Bu kanundaki görevlerle ilgili olarak 1929 yılında İş Bankası'nın desteği ile Milli Reasürans kurulmuştur. ²⁷

1932 yılında 8 Türk ve 29 yabancı sermayeli sigorta şirketi faaliyet göstermiş ve nakliyat, kaza ve hayat branşlarında işlem gerçekleştirmişlerdir. 1938 yılında çıkmış olan 3392 sayılı kanun ile hayat branşında faaliyet gösteren şirketlerin daha detaylı denetime tabi tutulmasına karar verilmiş, böylece matematik karşılıklarının ülke içinde kalması amaçlanmıştır. 1939 yılına gelindiğinde sigorta şirketleri Ticaret Bakanlığı'na bağlanmış, 1953 yılında Motorlu Kara Taşıt Araçlarına Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası uygulanmaya başlanmış ve 1959 yılında ilk defa sigorta sektörüne yönelik daha geniş ve kapsamlı 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu çıkarılmıştır. Bu yeni

²⁴ Sigortanın Tarihi, <http://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438> (04.11.2014)

²⁵ Acınan,a.g.e,s.16

²⁶ Sigortanın Tarihi, <http://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438> (04.11.2014)

²⁷ Acınan,a.g.e,s.16-17

kanuna göre sigorta sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi gibi işlemler 30 Aralık 1959 'da Sanayi ve Ticaret Bakanlığına verilmiştir. Bu düzenleme ve denetleme işlemleri 18 Aralık 1987'ye kadar devam etmiş ve bu tarihten itibaren düzenleme ve denetleme Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına devredilmiştir. 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile 20 Aralık 1994 tarihinde Sigortacılık Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Sigorta sektörünün faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler ve denetlemeler günümüzde de Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.²⁸

2.2. SİGORTANIN İŞLEVLERİ

Sigortacılık işlemleri faaliyetlerinin bir ülke üzerinde yaygın olması o ülkenin sosyal kültürel anlamda ne durumda olduğu hakkında bilgi vermektedir. Sigortacılık faaliyetleri ve sigorta sistemi insan hayatına hem bireysel hem toplumsal fayda sağlamaktadır. İnsanların hem kişisel yaşamlarında, hem toplumsal yaşamlarında küçük yada büyük ölçekli risklerle karşılaşma ihtimali yüksektir. Bu nedenle sigortanın gerek bireyin yaşamında gerek toplumsal yaşam biçimi içinde dolaylı veya zincirleme gelişen bir çok işlevi bulunabilmektedir. Sigortanın en önemli temel işlevi riskleri üstlenmesidir. Riskleri üstlenen sigortanın işlevleri iki ana başlık altında toplanabilmekte, sigortanın mikro işlevleri ve sigortanın makro işlevleri şeklinde sıralanabilmektedir;²⁹

2.2.1. Sigortanın Mikro İşlevleri

2.2.1.1. Bireylere Güvence Sağlama

Sigorta işlemi, bireylerin kişisel yaşamlarında ve bir bütün olarak yaşadıkları toplumsal yaşamlarında, hayat standartlarını tehlikeye sokacak durumlara karşı bir güvence sağlama yöntemi olarak görülebilmektedir. Sigortalı bireyler güvence altına almak istedikleri menfaatlerine bir zarar geldiğinde sigortacı tarafından riskler üstlenilerek zararlar karşılanır. Sigortalı bu şekilde sigorta sözleşmesinde belirlenen

²⁸ Özbolat, a.g.e., s.44-45

²⁹ Şebnem URULCAN, Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2011, s.46-47

cüzi bir prim karşılığında büyük zararlara karşı kendini güvence altına alarak zarar sorumluluğunun yükünü büyük ölçekli olarak sigortacıyla paylaşmış olmaktadır.³⁰

2.2.1.2. Dayanışma İşlemleri Organizasyonları

Sigorta işlemlerinde benzer riske tabi olan bireylerin yada işletmelerin, risk sonucu oluşan zararların etkisinden korunmak amacıyla sigorta şirketlerinin kendi nezdinde bir fon oluşturarak, gerçekleşen hasarları bu fondan karşılayan bir risk yönetim fonksiyonu ve dayanışma organizasyonu şeklindedir. Bu işlemler neticesinde gerçekleşen hasarlar hızlı bir şekilde işlemekte ve dayanışma olarak nitelendirilecek olan bu fonksiyon bireylerin yaşamında ve toplumsal yaşamda sosyal-ekonomik çöküntüleri önleyerek fayda sağlamaktadır.³¹

2.2.1.3. Girişimcilerin Kararlarını Etkileme İşlevleri

Girişimciler belirsizliğin yoğun olduğu ortamlarda alternatif fikir ve girişimleri değerlendirme yapamadığı için sağlıklı karar verememektedirler. Girişimciler yeni alternatiflerin verimliliklerini arttıracaklarını bilseler dahi riskleri göze almamaktadırlar. Bu durumda sigortacılık faaliyetleri devreye girerek girişimcinin olası riskler karşısında kendini güvence altında hissetmesini sağlamaktadır. Girişimci, büyük ölçekli ve gerçekleştiğinde büyük zararlara neden olacak risklerini küçük ve belirli ödemeler karşılığında güvence altına alma potansiyeline erişince cesaretini arttırarak büyük ve sıradan olmayan yatırımlara yönelebilmektedir. Girişimci risklerin gerçekleşmesi stresinden uzaklaşarak kendini işine verebilmektedir. Böylelikle iş işleyişinin ve ortamının güvenli hale gelmesiyle girişimci rahatlayarak dev sanayi ve ticari kuruluşların temelini atabilmektedir.

2.2.1.4. Girişimcilerin Daha Ucuz Fiyattan Yatırım Sermayesi Bulmalarını Sağlama

Girişimcilerin kararlarını etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesi sermaye maliyetidir. Bu nedenle girişimciler borç verilebilir fonlara yönelmektedir. Sigorta

³⁰ Özbolat, a.g.e.,s.32

³¹ Cahit NOMER, Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul: Çeltüt Matbaacılık, 1977, s.7

kurumları da sağladıkları tasarrufları fonlara yönlendirirler ve ekonomide sigorta tasarruf fonksiyonu ve borç verilebilir fon artırımını sağlayarak para arzını arttırırlar. Böylelikle borç verilebilir fonlar artmaktadır. Artan para arzı ve borç verilebilir fonlar karşısında girişimci, daha ucuz fiyat ile yatırım sermayesi bularak daha büyük girişimlerin artmasına katkı sağlamaktadır.

2.2.1.5. Kredi Olanakları Sağlama

Bireylerin veya girişimcilerin ihtiyaç duyduğu herhangi bir kredi işlemi talebinde ilk olarak finans kuruluşlarına başvurumaktadırlar. Fakat finans kuruluşları verecek oldukları kredi için bir teminat istemektedirler. Finans kuruluşları aldıkları teminatların bütün risklerden uzak olmasına dikkat etmektedirler. Bu nedenle finans kuruluşları verdikleri kredi ile birlikte sigorta işlemlerinin yapılmasını istemektedir. Bu işlemler krediye başvuracak kişilerin sigorta ile kendisini güvence altına alarak rahatlamlarını sağlamaktadır. Finans kuruluşu vereceği kredinin geri ödenmeme riskine ilişkin çeşitli riskler karşısında belirli teminatlarla kendini sigorta ile güvence almaktadır. Aynı zamanda sigortalının da kredi kuruluşunun herhangi bir risk ile karşılaşması durumunda güven içinde olmasını sağlamaktadır.

2.2.1.6. Fon Değerlendirmesine Katkı Sağlama

Sigorta kuruluşları kişilerin veya girişimcilerin olası riskler için kenarda tutmuş oldukları fonların değerlenmesine katkı sağlamaktadır. Sigorta işlemi yaptıracak olanlar olası riskler için sigorta yaptırdıklarında riski devir ettiklerinden dolayı, önceden risk için kenarda tutmuş oldukları fonları finansal piyasalarda değerlendirme fırsatı bulmaktadırlar. Bu şekilde sigortalı değerlendirdiği fonlar üzerinden kazanç sağlayabilmektedir.

2.2.2. Sigortanın Makro İşlevleri

2.2.2.1. Ekonomide Tasarruf Kaynağı Yaratma İşlevi

Ekonomik gelişme için her ülkenin belirli bir sermaye birikimine sahip olması gerekmektedir. Bunun için belirli bir yabancı kaynak ve tasarrufa ihtiyaç duyulmaktadır. Sermaye birikiminin artması için gelirin bir kısmının tüketilmeden

tasarruf olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Gelir düzeyi yükseldikçe tasarruf eğilimi artarak, kişiler kendi istekleri doğrultusunda yaptıkları tasarrufları çeşitli sandık, bankalar, hayat sigortaları ve diğer sigortalar aracılığıyla toplanarak yatırım aracılık işlemleri yapılabilmektedir. Özellikle sigortalı sigorta kuruluşuna prim ödeyerek tasarruf sağlamış olur ve yatırdığı primler de sigorta kurumu tarafından fon, hisse senedi ve benzer şekilde yatırımlarda değerlendirilir. Bu işlemler neticesinde sigorta kurumları da sigortalılardan aldıkları tasarruflar ile yatırım yaparak tasarruf sağlar ve böylelikle sermaye birikimine olanak sağladıkları için ülke ekonomisine pozitif yönde sağlarlar. Sonuç olarak sigorta kuruluşları değer birikimleri ve yatırımları ile milli geliri arttırarak istihdama da destek vermektedirler.³²

2.2.2.2. Sosyol-Ekonomik Çöküntü ve Kayıpların Önleyicidir

Risk olgusu hep var olduğundan dolayı tedbirini almış ve güvencesi olan kişiler, tedbiri ve güvencesi olmayanlara nispeten risk sonucu oluşan zararları daha az zararlarla atlatabilirler. Tamamen risklerden kaçınmak mümkün olmayacağı için önlemler alınarak ekonomik gücün risk sonrasında korunması gerekmektedir. Risk meydana geldiğinde sigortalıların mal veya can kaybı olmakta ve bireyleri, sıkıntıya sokmaktadır. Riskler neticesinde oluşan zararlarda işyerleri kapanmakta, girişimci iflası, işçi istihdamı düşmesi, aile dağılmaları, yoksulluk gibi sosyol-ekonomik çöküntülere sebep olmaktadır. Bu sebeple kişiler ve işletmeler tek başlarına risklerin neticesi olan zararları karşılamaları mümkün olmayacakları için aynı tür riske karşı birleşmeler ile ekonomik çöküntüleri, çoğunluğa dağıtarak önlemler alınması yani sigorta işlemlerin yapılması gerekmektedir. Sigorta işlemleri ve sigorta şirketleri dayanışma içinde sistemi organize ederek risklerin gerçekleşmesinden doğan zararların sebep olacağı sosyal-ekonomik kayıpların önüne geçmektedir. Aynı zamanda sigorta işlemlerinin varlığı kişilerin ve bireylerin risk oluşumu neticesindeki zararlarının önlemesine ve kayıpların en az şekilde atlatılmasına yardımcı olmaktadır.³³

³² Urulcan, a.g.e., s.54-56

³³ Urulcan, a.g.e.,s.57

2.2.2.3. Refah Düzeyini Arttırma İşlevi

Sigorta faaliyetleri yürütülürken sigortalılardan toplanan tasarrufların yatırımlara yönlendirilerek oluşan fonların büyük tasarruflara dönüşmesi ve önemli boyutlara ulaşması ekonomik gelişmede ve büyümede önemli bir yere sahiptir. Böylelikle artan milli gelir ile buna bağlı olarak oluşan kişi başına düşen milli gelir de artış göstermeye başlayacak ve yaşam kalitesi iyileşecektir. Sigorta birikimleri neticesinde oluşan tasarruflar ekonomiyi hareketlendirerek toplumun refah düzeyini belirleyen önemli unsur olan kişi başına düşen milli geliri arttırmaktadır. Sigorta işlemlerinin hasar risklerinin neticesini telafi edebilmesi özelliği nedeniyle işyerlerinin yatırımlarının artmasına olanak sağlamaktadır. Yatırımların artmasıyla birlikte ekonomide bir artış meydana gelecektir. Aynı zamanda sigorta güvencesi altında olan firmalar ve iş yerleri işçi istihdam ederek refah düzeyine katkı sağlamaktadır. Kişisel bazda ele alındığında sigorta kişilerin karşılaşılabilecekleri çeşitli riskler neticesinde kendilerini almış oldukları güven ortamı sayesinde refah düzeyleri artarak huzurlu ve güven içinde yaşamlarını devam ettirebilmektedirler.³⁴

2.2.2.4. Uluslararası Ekonomik İlişkileri ve Ticareti Geliştirir

Sigortanın tarihine bakıldığında sigorta işlemleri, çok eski dönemlerden itibaren deniz aşırı ticarete ve riskin çok olduğu taşımacılıklarda görülmektedir. Sigorta faaliyetlerine ihtiyaç duyulmasının en önemli ve temel unsurunda ticaret yer almaktadır. Ticaretin temelini ise malın dolaşımı oluşturmaktadır. Malın dolaşımı için risklere karşı önlemler alınması dolaşımı kolaylaştırmakta ve ticari faaliyetlerin artmasına katkı sağlamaktadır. Sigortacılık işlemleri ticari faaliyetlere önemli katkı sağlaması nedeniyle ticaretin küreselleşmesine yardımcı olmaktadır. Böylelikle gelişen ticaret ile birlikte karşılıklı alış veriş içinde olan ülkeler için önemli gelir kaynağı oluşturarak uluslar arası bir ekonomik unsur haline gelmekte ve ticari faaliyetlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.³⁵

³⁴ Urulcan, a.g.e., s.58

³⁵Urulcan, a.g.e., s.59-60

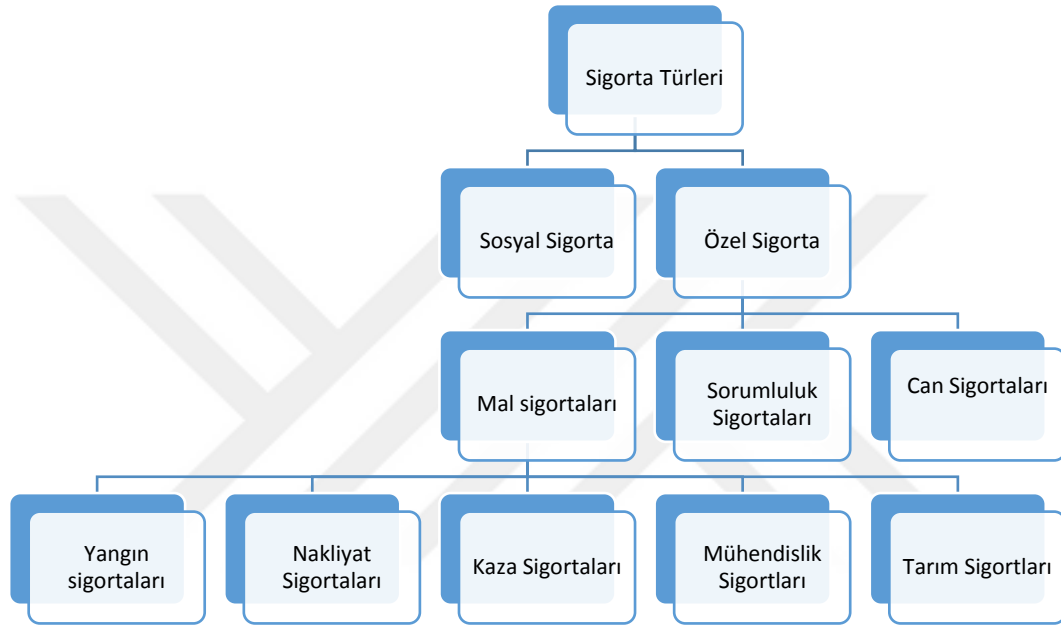
2.2.2.5. Ekonomide Önemli Bir Sektör ve Önemli Bir vergi Kaynağıdır

Sigorta hizmet üreten bir sektör olmasının yanında aynı zamanda finans kurumudur. Sigorta şirketleri ülkeler bazında değişiklik gösterebilir fakat temelinde hepsi ticari amaçlı kurulmuş birer işletmedir. Bu işletmelerin oluşturduğu sistem üzerinde dünyanın her yerinde aracı direk veya dolaylı ve küresel olarak istihdam sağlamakta ve bu durum üretimde büyük sayılara ulaşmaktadır. Sigorta işletmeleri sigorta işlemleri ile çeşitli yatırım işlemleri yapmakta ve bu yatırımlardan sağladığı gelirler ile yeni yatırımlar yaparak finansal ve menkul değerler piyasasında değerlendirmeler yaparak ve ekonomiye önemli katkılar sağlamaktadır. Bu katkılar sayesinde toplumun da sosyal ekonomik çöküntüye sebep olacak kayıplarının önüne geçerek verimli sigortacılık işlemlerinin yapılmasını sağlamaktadır. Verimli sigorta işlemleri ülke ekonomisi açısından önemli olan vergilendirme sistemine de destek olmaktadır. Sigorta işlemlerinden kaynaklanan gelirler ile yapılan tasarruflar neticesinde yapılan yatırımlar ve bu yatırımlardan elde edilen gelirler üzerinden vergi verilmesi ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ayrıca her poliçe üzerinden poliçe başına prime oranla çeşitli vergiler verilmektedir. Bu vergiler her ülkede farklı uygulanmakta ve sigortacılığın gelişmiş olduğu ülkelerde ülke ekonomisi için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.³⁶

³⁶Urulcan, a.g.e., s.60-61

3. SOSYAL SİGORTALAR ve ÖZEL SİGORTALAR

Sigorta ve sigortacılık faaliyetleri kendi bünyesinde sınıflara ayrılmaktadır. Sosyal ve özel sigorta şeklinde ikiye ayrılan sigorta faaliyetleri de kendi bünyesinde alt sınıflara ayrılmaktadır.

Şekil 1: Sigorta Türleri

Kaynak: Erdem KIRKBEŞOĞLU, Risk Yönetimi ve Sigortacılık,,Ankara: Gazi Kitapevi 2014, s.53

3.1. SOSYAL SİGORTALAR

Modern insanın teknolojiyi geliştirme arzusu nedeniyle, endüstri alanında çalışanların karşı karşıya bulundukları mesleki, fizyolojik ve sosyo- ekonomik riskler artarak sosyal risklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan sosyal riskler neticesinde devlet, çalışanların karşı karşıya olduğu risklerin azaltılması veya giderilmesi için aldığı tedbirlerin yetersiz kalması ve devletin halkın tamamını güvence altına alamaması nedeniyle sosyal güvenlik gibi bir sisteme ihtiyaç hissedilmiştir. 1929 yılında meydana gelen küresel boyuttaki ekonomik kriz ile birlikte temeli atılmaya başlanan sosyal güvenlik sistemi zamanla gelişerek, dünya sosyal politika ve mevzuat

uygulamasındaki gelişmelere de etkili olan 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel kurulunda kabul edilen Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi ile yeni ve evrensel boyutlara ulaşmıştır. Bu beyanname ile, sosyal güvenlik, insan iradesi dışında meydana gelen, hastalık, işsizlik, analık, yaşlılık ve ölüm gibi riskler ile beraber barınma beslenme gibi ihtiyaçların karşılanması hedef alınmıştır. Bunun neticesinde sosyal güvenlik mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik riskten dolayı bireylerin gelirlerinde azalma, sağladıkları gelirin sürekli ve ya geçici olarak kesilmesi neticesinde geçinme ihtiyaçlarını karşılayan sistem şeklinde tanımlanmaktadır.³⁷ Sosyal güvenlik sistemi bireyin belli bir andaki ihtiyaçların yanı sıra sürekli gelir sağlamaların kolaylaştırarak risk sonrası da gelir sağlama olanağı veren bir sistemdir. Kısaca bu günün ve geleceğin risklerini garanti altına alarak devlet tarafında bireylere güvence sağlayan bir sistemdir. Bu sistemin en önde gelen ve temel nitelikteki unsuru sosyal sigortalardır.³⁸

3.1.1. Sosyal sigorta Kavramı

Sosyal sigorta, sosyal güvenlik sistemi içinde en yaygın uygulama alanına sahip olan ve en gelişmiş sigortadır. Sosyal sigorta, risklerin toplu olarak karşılandığı sosyal risklerden oluşmaktadır. Çalışanların başına gelebilecek herhangi bir sosyal riski karşılamak amacıyla işçi ve işveren katılımıyla kaynak sağlanan ve devlet tarafından kurulmuş olan bir sigorta faaliyetidir. Tarafların maddi desteği ile kaynak sağladığı için, primli sosyal güvenlik sistemi içinde yer almaktadır. Bu sigorta, devlet, işçi ve işveren tarafından mali destek ile yürütülen katılımın zorunlu olduğu bir sigorta şeklidir.

Sosyal sigorta kavramı ilk olarak 19.yy. Almanya’da ortaya çıkmıştır. Zamanla sigorta kollarının da eklenmesiyle gelişmiş ve aynı zamanda kapsadığı riskler, kapsadığı kesim, sağladığı yardımlar da eklenerek daha da gelişmiştir. Asıl gelişme 1929 yılında meydana gelen ekonomik bunalım sonrasında hızla gerçekleşmiş ve sosyal sigortalar büyük önem kazanarak yaygınlaşmıştır. Sosyal sigorta çeşitli kollara ayrılarak hastalık, analık, malullük, yaşlılık, iş kazası, ve meslek hastalığı, ölüm, aile yardımları ve işsizlik

³⁷ Abdurrahman AYHAN, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri, Sosyal Güvenlik Dergisi, Ankara, Sayı 1, 2012, S.42-43

³⁸ Ayhan, a.g.e, s.44

şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu kollar sosyal sigorta sistemini oluşturan ana riskler olarak nitelendirilmiş ve geliştirilmiştir.³⁹

Türkiye’de uygulanan sosyal sigortalar, kanuna tabi olan ve kendi bünyesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı olarak faaliyet gösteren kuruluşlar tarafından yürütülmekteydi. Sosyal güvenlik sisteminde faaliyet gösteren çok sayıda kuruluşun yer alması farklı uygulama ve yükümlülüklerin olması nedeniyle 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile üç ana sosyal güvenlik kurumu birleştirilmiştir. Bu yeni sisteme ek olarak 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile ortak bir mevzuat getirilmesi kararlaştırılmıştır.⁴⁰

3.1.2. Sosyal Sigortanın Özellikleri ve Finansmanı

3.1.2.1. Sosyal Sigorta Özellikleri

Sigortaların kendine özgü özellikleri ve prensipleri bulunmaktadır. Bu özellikler diğer sosyal güvenlik tekniklerinde bulunmayan özelliklerdir.⁴¹

- **Mecburilik** : Sosyal sigorta kapsamına giren yerler ile kişilerin sigortanın doğmasına sebep olacak ilişkinin doğmasıyla bu sigortanın doğrudan başlamasıdır. Burada tarafların arzusu değil bir zorunluluk esasına dayanmaktadır.
- **Kamu Sigortası Olma**: Sosyal sigortalar kanunla veya kanunun belirlediği yetki ile idarece kurulan sigortalardır. Devlet teminatı altında faaliyet gösteren ve aynı zamanda kamu hukuku tüzel kişisi olan ve tekniği devlet tarafından belirlenen bir sigorta türüdür.
- **Primli Sistem** : Sosyal sigortalarda sigortaya taraf olabilecek kişilerden belirli aralıklarla ücretin karşılığı olarak belirlenmiş oranlarda alınan primlerdir. Sosyal sigortalardaki prim sistemi özel sigortalardan farklıdır. Özel sigortalarda sigortalıdan alınan primlerde sigortalının kazanç sağlama hedefi vardır. Fakat

³⁹ İlhan ORAL, Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Sigortalar Kapsamında Sağlık Sigortası Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Eskişehir, Sayı, 174, 2002, s.13

⁴⁰ Müjdat ŞAKAR, Sosyal Sigortalar Uygulaması, İstanbul: Beta Yayınevi, 2014, s.71

⁴¹ Kadir ARICI, Sosyal Güvenlik Dersleri, Ankara: Sargın Yayıncılık, 1999, s.89-91

sosyal sigortalarda kazanç sağlama yoktur. Herkesten aynı oranda prim alınır ve üst gelir gruplarından alt gelirli gruplarına transfer sağlanır.

- **Risklerde bütünlük :** Sosyal sigorta doğum ile ölüm arasında bütün riskleri kapsamına alan, risk kapsamı açısından sigorta ihtiyaç olarak hissedilen ve kar elde etme amacı olmayan bir sigorta türüdür.

3.1.2.2. Sosyal Sigorta Finansmanı

Devlet tarafından düzenlenen ve organize edilen sosyal sigorta sosyal güvenlik sistemini oluşturmakta ve yürütmektedir. Sosyal güvenlik sistemini yürüten sosyal sigorta kuruluşlarının hizmet sürekliliği sağlamak için topladığı primleri değerlendirme ve finansmanı sosyal risklerin karşılanması için oldukça önemli bir unsur niteliğindedir. Bu sebeple sosyal güvenlik sistemi sosyal sigorta finansman kaynağı oluşturmak için transfer yoluna başvurulmaktadır. Vergilendirme ve bireyler arası prim transferi sağlanarak sosyal risklere karşı teminat oluşturulmaktadır.⁴² Sosyal riskleri kapsayan sosyal sigortaların finansmanı kanunlar ile belirlenmiş olup ve kanunların belirlediği usul ve esaslara göre temin edilmesi gerekmektedir. Sosyal sigortanın finansmanı sağlanırken iki farklı yöntem kullanılmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemindeki sosyal sigortada finansman sağlanırken uygulanan yöntemlerden bir tanesi kapitülasyon yöntemidir. Bu yöntem ile sosyal sigorta aracılığıyla toplanan primlerin ileride meydana gelebilecek sosyal risklere karşı bir fon oluşturulması esasına dayanan yöntemdir. Bu yöntemde matematiksel, istatistiksel ve aktüeryal hesaplamalar yapılarak üyelerden toplanan primler ve oranlar belirlenerek, gelir ve gider hesaplaması yapılarak sigorta kurumu bünyesinde fon oluşturulur. İşçi ve işverenden toplanan primler ve primlerden elde edilen gelirler özel bir hesapta toplanılmaktadır. Bu toplanan fonlar gelir getirebilecek alanlarda değerlendirilerek, ileride sosyal risk gerçekleştiğinde sigortalılara kaynak oluşturmaktadır.

Sosyal sigortalarda finansman için kullanılan yöntemlerden bir diğeri ise dağıtım yöntemidir. Bu yöntem aktif olarak prim ödeyenlerin pasif olarak sigorta sistemi

⁴² Raj CHETTY, Amy FINKELSTEIN, Social Insurance : Connecting Theory To **Data**, Notional Bureau of Economic Research, Cambridge, October 2012,s.1, <http://www.nber.org/papers/w18433.pdf> (05.11.2015)

içerisinde bulunanlara kaynak sağlama şeklidir. Çalışanlardan toplanan primler ile emekli olanlara kaynak transferinin yapılması ile gerçekleştirilmektedir. Bu dağıtım sistemi içinde gelirin farklı yaş grupları arasında yeniden dağılım söz konusu olmakta ve denge sağlanmaya çalışılmaktadır.⁴³

3.1.3.Sosyal Sigortaların Uygulama Alanı

Sosyal sigorta faaliyetleri yürütülürken, sosyal sigortayı sigortalılar, sigortalı sayılmayanlar ve kısmi sigorta şeklinde kategorize edilebilir. Sosyal sigortaların asıl faaliyetlerini yürüttüğü kaynak sağladığı ve sigortaların işlemesine ana etken sigortalı guruptur. Sigortalı grup kendi bünyesinde kanunların belirlediği şekilde üç ana gruba ayrılmaktadır.

3.1.3.1. İş Sözleşmesine Göre Çalışan Sigortalılar

Sosyal sigortalardan, zorunlu olarak sigortalı sayılanlar, isteğe bağlı sigortalı olanlar ve aktif veya pasif olan sigortalıların bakmakla yükümlü olduğu bağımlıları bu sigortadan yararlanmaktadır. Bu sigorta kolunda hizmet sözleşmesine göre çalışanlar, kanuna göre sigortalı sayılmıştır ve sözleşmenin yapıldığı andan itibaren sigortalılık başlatılmaktadır.⁴⁴ Aynı zamanda bu sigorta kolunda, koruma bekçileri, sanatçı ve yazarlar, genelev kadınları, sendika yöneticileri, yabancılar ve göçmenler, büyükelçilik ve konsolosluk çalışanları, usta öğreticiler, tarım veya orman işlerinde hizmet sözleşmesiyle süreksiz olarak çalışanlar, ticari taksi,dolmuş ve benzeri toplu taşıma araçlarında çalışanlar ve Türkiye iş kurumu tarafından düzenlenen toplum yararına çalışma programlarından yararlananlar yer almaktadır.

3.1.3.2. Bağımsız çalışanlar

Esnaf ve Sanatkarlar Ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) olarak bilinen ve 2006 yılında Sosyal Güvenlik Kurumunun (SGK)

⁴³ İsmail GÜNEŞ, Soner YAKAR, Sosyal Sigorta Finansman Yöntemleri ve Türkiye’de Sosyal Sigorta Kurumlarının Finansman Yöntemlerinin Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Adana,Sayı 2, 2004, s.128-132

⁴⁴ Şakar, a.g.e, s.93

kurulmasıyla 4b Bağımsız Çalışanlar grubu olarak nitelendirilmiştir. Bu sigorta kolunda kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar yer almaktadır.

Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanların ve sigorta başlangıcı ve sigortalılık bildirim işlemleri yükümlülüğü bulundukları vergi dairesi, meslek odaları ve diğer kurumlara verilmiştir. Gelir vergisine tabi olanlar, ilgili vergi dairesine, gelir vergisinden muaf olanlar, ilgili meslek kuruluşlarına, tarım ile ilgili faaliyetlerde bulunanlar ise tarım ile ilgili müdürlüklere sigortalılık bildirimini yapmaktadırlar. Aynı zamanda bu sigorta kolunda muhtarlar, jokeyler ve isteğe bağlı sigortalılar yer almaktadır.⁴⁵

3.1.3.3. Devlet Memurları ve Diğer Kamu Görevlileri

Kamuya ait kuruluş ve dairelerin, kadro ve pozisyonlarında sürekli olarak çalışan devlet memurları 4c sigortalı grubunda yer almaktadır. Başbakan, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, belediye başkanları, il encümeninin seçilmiş gelen üyeleri bu kapsama dahil olmaktadır.

3.2. ÖZEL SİGORTALAR

Mal ve hizmetleri koruma amacıyla ortaya çıkan sigorta Türkiye’de özel sigorta olarak 1959 yılında 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu’yla temeli atılmıştır. ⁴⁶ Özel sigortacılık faaliyetleri bağımsız sigorta şirketleri tarafından yürütülmektedir. Sigorta şirketlerinin kuruluş şartları ve bağlı oldukları hükümler 5684 sayılı ve 6102 sayılı Ticaret Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanunda yapılan düzenlemeler dışında ayrıca her sigorta dalı ile ilgili bakanlık tarafından çıkartılan şartlar vardır ve sigortanın ilişkisi bulunan hükümlerin yer aldığı hususlar da vardır. Bu şartlar ve hususlar kanunun belirlediği emredici hükümlere aykırı olmaması gerekmektedir.

Özel sigorta kişilerin kendi istekleri ile özel çıkarlarını çeşitli risklere karşı güvence altına alınması işlemidir.⁴⁷ Özel sigorta uygulamalarına bakıldığında özel

⁴⁵ Şakar, a.g.e. s. 116

⁴⁶ Server DEMİRCİ, Türkiye’de Özel Sigortayı Etkileyen Faktörler, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Edirne, Sayı 2, Aralık 2011, s.212

⁴⁷ Çeker, a.g.e.,15-16

nitelikte oluşan çok sayıda sigorta ve bu sigortaların kendi içinde çeşit çeşit teminatlı şekilleri ve çeşitler vardır. Özel sigortalar da kendi bünyesinde gruplara ayrılmaktadır.

3.2.1. Hayat Sigortaları

Hayat sigortaları, kişinin yaşam boyunca karşılaşılabileceği ölüm, sakatlık ve kritik hastalıklar gibi büyük riskleri teminat altına alan bir sigorta branşıdır. Bu branşta çok değişik şekillerde hayat sigortası poliçesi yer almaktadır. Kişin taşıdığı olduğu riskler, bakmakla yükümlü olduğu kişiler ve gelecek kaygıları gibi faktörler ile ilgili değişik şekillerde hayat sigortası poliçesi düzenlenmektedir.

Hayat sigortaları, sigortalılardan toplanan primlerin oluşabilecek risklere karşı yatırımcıların tercihleri üzerine ve devlet desteği de sağlanarak hayat sigortası çerçevesinde değerlendirilmek üzere yatırım ve tasarruf fonu olarak değerlendirilir.⁴⁸Sigortacı ve sigortalı aralarında belirlemiş oldukları şartlar ve hayat sigortasının işleyişi çerçevesinde sigorta poliçesi sözleşmesini yapmaktadırlar.

En eski hayat sigortası süreli hayat sigortası olarak ortaya çıkmıştır. Bu hayat sigortasına ilişkin poliçe belirli bir süre için düzenlenir ve kişi o süre içerisinde ölür ise sigortacının tazminat yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Eğer sigorta süresi içinde kişi ölmez ise sigortacının yükümlülüğü sona ermektedir. Bu hayat sigortaları prim ödeme esasına dayanmaktadır. Aynı zamanda uzun süreli borçlarda, sigortalının hayatının güven içinde olmasını sağlayan bir sigorta türüdür.

Hayat sigortalarına ilişkin bir sigorta türü de yaşam boyu süren hayat sigortalarıdır. Bu sigorta türünde süreli hayat sigortasından farklı olarak er ya da geç tazminat ödenmesi yapılmaktadır. Süreli hayat sigortasında belli bir süre içindeyken risk gerçekleştiğinde tazminat ödemesi yapılırken yaşam boyu hayat sigortalarında ise belirli bir süre ile sınırlandırılmamıştır. Yaşam boyu hayat sigortalarında prim ödemesi yaşam boyu veya belli bir süreye kadar ödenebilmekte ve poliçenin teminat süresi devam

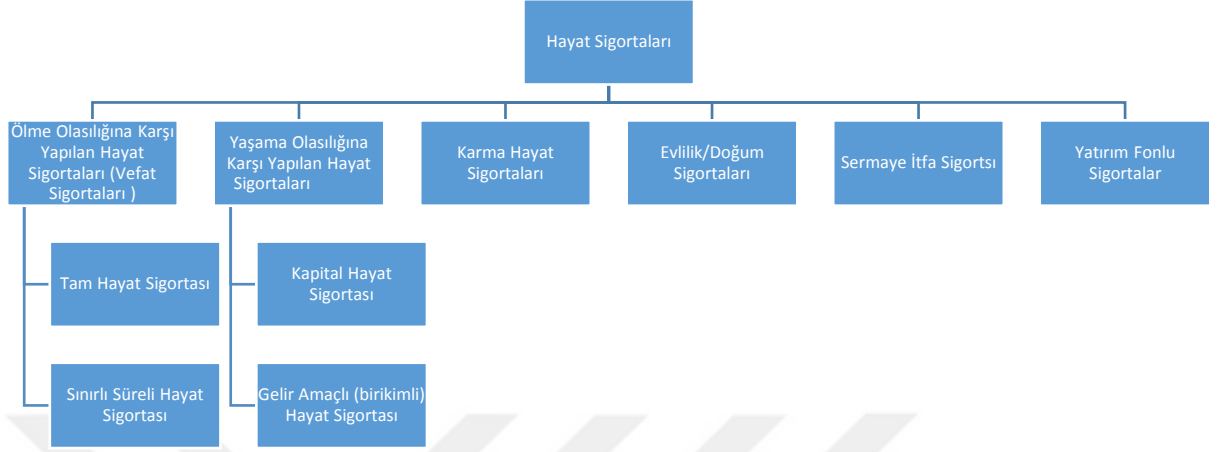
⁴⁸ Bhagaban DAS, Sangeeta MOHANTY, Nikhil Chandra SHİL, Mutual Fund vs. Life Insurance : Behavioral Analysis of Retail Investors, International journal of Business and Management, October 2008, Vol:3 No:10, s, 89 <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/1065/1027> (15.11.2015)

etmektedir. Bu sigorta poliçesinde prim hesaplanırken kişinin tahmini ölüm yaşı dikkate alınmaktadır.

Bir diğer hayat sigortası çeşidi de süre veya ölüme bağlı sigortalardır. Bu sigorta poliçesine göre hayat sigortası yaptıran kişinin belirli bir yaşa varması veya belirli yaşa kadar ölmesi halinde tazminatın ödenmesini öngören sigortalardır. Eğer kişi belirlenen yaşa kadar geçecek süre içinde ölürse, sigorta meblağı varislerine ödenir. Bu sigorta tarafların iradesine göre çeşitli süreler ile düzenlenebilmektedir. Süreli ve yaşam boyu hayat sigortalarında kişiler yaşar iken tazminat alabilme hakkında sahip değillerdi. Fakat bu hayat sigortası çeşidinde hayat sigortası yaptıran kişinin tazminattan bizzat yararlanma hakkı vardır. Bu hayat sigortası poliçesinde kişi hayatta kalmış ise tazminat alabilme imkanına sahip olabilmektedir.

Hayat sigortalarına ek olarak yıllık gelire bağlı oluşturulmuş hayat sigortaları da bulunmaktadır. Bu hayat sigortalarında diğer hayat sigortalarından farklı olarak belirli bir süre veya bu belirli süre sonunda toplu ödeme almak yerine taksitlere bölünmüş şekilde sigortalıya ödenen sigorta çeşididir. Yıllık gelir esaslı hayat sigortalarında sigortacı, belirli bir; süre ya da hayat boyu kişiye yıllık olarak ödeme yapmayı kabul etmektedir.⁴⁹ Genel olarak hayat sigortaları hem işleyişi hem çeşitleri bakımından aşağıdaki şekil gibi sıralanmış ve işlemleri gerçekleştirilmiştir.

⁴⁹ Bölükbaşı, a.g.e. s, 33-37

Şekil 2: Hayat Sigortaları

Kaynak: Erdem KIRKBEŞOĞLU, Risk Yönetimi ve Sigortacılık, Ankara: Gazi Kitabevi, 2014, s.386

3.2.2. Hayat Dışı (Elementer) Sigortalar

3.2.1.1. Yangın Sigortaları

Özel veya ticari amaçlı kullanılan her türlü bina veya benzeri kıymetlerde kendiliğinden meydana gelen yangın, yıldırım, infilak ile bunlardan kaynaklanan fiziki zararları teminat altına alan sigortadır. Bu sigorta hasarı azaltmak maksadıyla yapılan işlemler neticesinde meydana gelen yeni hasarları da teminat kapsamı altına alan bir sigorta türüdür. Yangın sigortasında tazminat hesaplanırken baz alınan temel etken hasar gören binadır, değeri ve yeniden inşa bedeli dikkate alınır.⁵⁰ Bu sigortaya ek teminatlar eklenerek veya kapsamı genişletilerek yeni teminatlar eklenebilir ayrıca hasar sonrası meydana gelebilecek hasar nedeniyle meydana gelmiş çeşitli zararlar da bu sigortadan karşılanmaktadır.

⁵⁰ Yangın Sigortaları, <http://www.tsb.org.tr/yanigin-sigortalari.aspx?pageID=722>, (11.02.2015)

3.2.1.2. Kaza Sigortaları:

Sigortacılığın tarihine bakıldığında ilk sigorta uygulamaları nakliyat ile başlamıştır. Fakat kaza sigortaları daha sonraki yıllarda ortaya çıkmasına rağmen günümüz sigortacılık faaliyetlerinde diğer sigorta branşlarının üzerinde bir üretim grafiğine sahip branştır. Bu branş oto ve oto dışı olmak üzere iki bölüme ayrılarak faaliyet göstermektedir. Oto bölümünde üretim, karayolları trafik araçları ile zorunlu sorumluluk ve kasko sigortasında yapılmaktadır. Kaza branşı, oto bölümün üretiminden dolayı prim üretimi fazla ve hasar prim oranı en yüksek olan branştır.⁵¹ Kaza sigortalarının oto dışı bölümünde, hırsızlık, ferdi kaza, tekne, uçak ve cam kırılması sigortalarının yanı sıra, çeşitli sorumluluk sigortaları da yer almaktadır. Kaza branşında yer alan ve insan sağlığı ile ilgili olan ferdi kaza sigortası, kişinin daimi veya geçici sakat kalması ya da ölmesi durumunda oluşan masrafları karşılayan bir sigorta türüdür. Aynı zamanda kaza branşında yer alan sorumluluk sigortası da vardır. Bu sorumluluk sigortası veya teminat olarak sorumluluk sigortası olan risklerin özelliği ise üçüncü şahıslara karşı kaza sonucu gelebilecek zararları karşılayan bir sigorta türüdür.

3.2.1.3. Nakliyat Sigortaları :

Sigorta tarihine bakıldığında sigortacılık faaliyetinin doğmasına teşkil eden ve gelişmesinde etkili olan ana branş nakliyat branşıdır. Nakliyat sigortaları genel olarak ticari faaliyetlerde ve deniz, kara nakliyatları için yapılmaktadır. Nakliyat sigortası, bir ürünü bir yerden başka bir yere taşıma esnasında gerek taşıtların gerekse taşınan ürünlerin uğrayabileceği hasarları güvence altına alan bir sigorta branşıdır. Diğer sigorta türlerinede belirli bir risk olmasına karşın nakliyat sigortalarının yapıldığı taşıt ve taşınan ürün için birçok risk vardır.⁵² Nakliyat sigortaları, emtia sigortası, navlun sigortası, kıymet nakliyatı sigortası, sorumluluk sigortaları, tekne sigortaları ve kulüp sigortaları şeklinde çeşitlere ayrılmaktadır.

⁵¹ Urulcan, a.g.e, s.71

⁵² Erdem KIRKBEŞOĞLU, Risk Yönetimi ve Sigortacılık, Ankara: Gazi Kitapevi, Ankara, 2014, s.516

3.2.1.4. Mühendislik Sigortaları

Mühendislik sigortaları, sanayi devriminin yaşandığı dönemde ortaya çıkmış bir sigorta branşıdır. Sanayi devriminin yaşanmasıyla birlikte sanayi de kullanılan endüstrinin gelişmesi ve teknolojinin ilerleyerek gelişmesi mühendislik sigortalarına olan ihtiyacı arttırmış ve bu sigorta çeşidinin temelini oluşturmuştur. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte yeni makinelerin kullanımının artırmış ve mühendislik sigortalarına olan ihtiyacın da bu sebeple artmasına, bu sigortanın önem kazanmasına neden olmuştur. İlk başta makine- montaj sigortaları ismiyle faaliyet gösteren bu sigorta 2006 yılında Hazine Müsteşarlığının yayınladığı tebliğ ile mühendislik sigortaları adını almıştır.⁵³ Mühendislik sigortaları kendi bünyesinde, Makine Kırılması Sigortası, İnşaat Sigortası, Montaj Sigortaları ve Elektronik Cihaz sigortaları olarak gruplara ayrılmıştır.

3.2.1.5. Tarım Sigortaları

Tarım sigortaları dolu ve seracılık olmak üzere iki ana teminatla toplanmaktadır. Dolu sigortasında, dolunun tarımsal ürünlere verdiği zararlar teminat altına alınır, sera sigortacılığında ise dolu nedeni ile serada meydana gelen zararlar teminat altına alınmaktadır.⁵⁴ Sigorta başlangıcı poliçe yapımı ile tarımsal faaliyetin başlamasına neden olan ürünün yeterli şartı sağlamasıyla başlar. Tarımsal ürünün hasadı yapıldığında sigorta kapsamı bitmiş olmaktadır. Bu sigortalara ek olarak kalite kaybı, yangın teminatı ve yan ürün ek teminatı eklenmektedir.

3.2.1.6. Sağlık Sigortaları

Sağlık sigortaları; bireylerin tedaviye ilişkin masraflarını karşılayan bir sigorta türüdür. Sigortacının bir tıbbi danışman onayı ile onayladığı sigorta sigortalının uzun veya kısa süreli rahatsızlıklarını, ameliyat, tedavi gideri ve ilaç masrafını karşılayan bir teminatlar bütünüdür.⁵⁵ Bu teminatlar sigortalı ile sigortacı arasında belirli limitler ile belirlenir ve bazı tedavi giderleri belirlenen şekillerde teminat dışı bırakılabilmektedir. Ayaktan veya yatarak tedavi teminatlı sağlık sigortası poliçeleri yapılmaktadır. Bu

⁵³ Kırkbeşoğlu, a.g.e, s.590

⁵⁴ Bölükbaşı, a.g.e, s.27

⁵⁵ Sağlık Sigortaları, <http://www.tsb.org.tr/saglik-sigortasi.aspx?pageID=625> (02.03.2015)

sigortaya ek olarak seyahat esnasında meydana gelebilecek risklere karşı seyahat sağlık sigortası da yapılabilmektedir.

3.3. SOSYAL VE ÖZEL SİGORTA FARKLARI

- Sosyal sigortacılık, kanunla kurulmuş kurumlar tarafından gerçekleştirilirken, özel sigortacılık işlemleri özel sektöre ait özel kuruluşlar tarafından gerçekleştirilir.
- Sosyal sigorta ile özel sigorta da sigorta yaptıрма serbestisi bakımından da fark vardır. Sosyal sigortalarda sigorta yaptırılması zorunlu iken seçme iadesi yok iken, özel sigortalarda sigortalı sigorta işletmesini seçebilme, sigortanın kapsamını belirleyebilme olanağına sahiptir. Fakat özel sigortalarda bazı sigorta çeşitlerinde kanun tarafından sigorta yapılması zorunludur. Ancak sigortalı sigortacıyı seçebilme olanağına sahiptir.
- Sigorta ilişkisi bakımından sosyal sigortalar kanundan doğar, sigorta şartların taraflar değiştiremez. Fakat özel sigortalarda sigorta ilişkisinin kaynağını sigorta sözleşmeleri oluştur ve içeriği kanuna aykırı olmamak sureti ile değiştirilebilir.
- Sosyal sigortalarda sigorta yaptırmak isteyen bireylerin belli bir statüye sahip olması gerekmektedir. Sosyal sigortalarda kişi çalışan sınıflar içinde yer alırken özel sigortalarda ise prim ödemek kaydıyla statüsü ne olursa olsun ya da statüsü olmasın sigorta yaptırabilmektedir.
- Sigortanın sağladığı menfaatler açısından özel sigortalarda sigorta yaptıran bireylerin bir birinden farklı güvence ve kapsamı farklılık gösterebilmektedir. Sosyal sigortalarda tüm sigortalı bireylerin sigortalarının kapsamı ve içeriği aynıdır.
- Riziko çeşidi açısından sosyal sigortaların karşıladığı riskler ile özel sigortaların karşıladığı riskler bir birinden farklıdır. Sosyal sigortalarda gelir düzeyine göre canla ilgili riskler için sigorta işlemi yapılırken özel sigortalarda gelir düzeyine bakılmaksızın can riskleri dışında da mal sigortaları da yer almaktadır.⁵⁶

⁵⁶ Çeker, a.g.e. s.13-14

İKİNCİ BÖLÜM

2. SORUMLULUK SİGORTALARI

2.1.SORUMLULUK (MESULİYET) SİGORTASI KAVRAMI

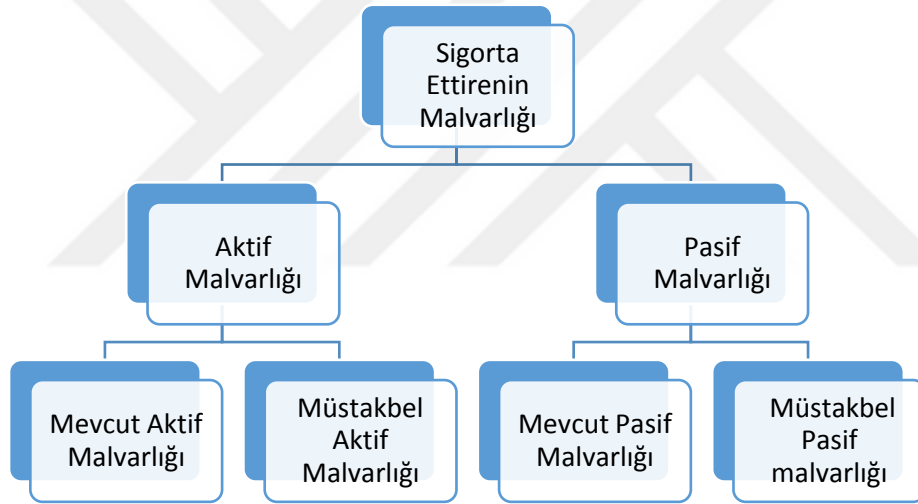
Sorumluluk sigortaları, sigorta poliçesinde yer alan riskin meydana gelmesi sonucunda sigortalının veya sigorta ettirenin sebebiyet verdiği üçüncü şahısların mal veya canlarına gelen zararlara karşı oluşabilecek tazminat taleplerini karşılayan sigortalardır. Bu sigorta sigorta ettirenin karşılaşılabileceği tazminat taleplerine karşı mal varlığında oluşabilecek azalmayı önleyen ve güven altına alan, aynı zamanda zarar gören üçüncü şahısların korunmasını sağlayan bir sigorta türüdür.

Sigortalının sorumlu olduğu davranışlar neticesinde ödenecek tazminat tutarı için teminat verilmektedir. Verilen teminat sınırsız değildir. Sigorta poliçesine belirtilen riskin ve poliçede belirtilen ve sınırlandırılan bedeller oranında tazminat ödemeleri yapan sigortalardır. Oluşan tazminat talepleri ve ödemeleri sigortacı tarafından karşılanmaktadır. Bu sigortada üçüncü şahıslar tazminat talepleri için doğrudan sigortacıya başvurabilme hakkına sahiptir.

Sorumluluk sigortaları, sigortalının sorumlu olduğu davranışlar neticesinde oluşan zararlar ile üçüncü kişilerin masraflarını karşılamaktadır. Sigortalı burada sorumluluğu kabul ederek sorumluluğunu sigorta yaptırır ve sorumluluk neticesi ortaya çıkan zararı sigortacıya devrederek zarar karşılama ve tazminat ödeme borcundan kurtulmaktadır. Sigortalının sorumlu olduğu ve sigortaya konu olan davranışlar hile ve kasıt hariç, kusurlu ve kusursuz sorumluluklarının maddi sonuçları, sigortacı tarafından güvence altına alınmaktadır. Diğer bir ifade ile sorumluluk sigortası sigortalının üçüncü şahısların yaralanmasına, ölmesine ya da sağlığını kaybetmesine yol açması nedeniyle ödemek zorunda kalacağı, önceden bilinmesi mümkün olmayan masrafları ve masrafları karşılamada kullanılacak olan serveti güvence altına almaktadır.⁵⁷ Poliçe üzerinde belirtilen oran üzerinden hesaplama yapılarak sorumluluk sigorta güvencesi altına alınır.

⁵⁷ Enver Alper GÜVEL, Afıtaş Öndaş GÜVEL, Sigortacılık, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004, s.129

Sorumluluk sigortaları, sigortalının sebebiyet vermiş olduğu zarar neticesinde, üçüncü şahısların zararlarının sigortacı tarafından karşılanması nedeniyle bir zarar sigortası, sigortalının malvarlığını tehdit edecek gelir kayıplarına karşı da teminat altına aldığı için bir malvarlığı sigortasıdır. Diğer bir yandan, sorumluluk sigortası, bir aktif değer sigortası değil bir pasif sigortadır. Sigorta ettirenin malvarlığındaki değerleri aktif değil, ileride meydana ortaya çıkma ihtimali olan zararlar (borçlanmalar) yani pasifler teminat altına alınmaktadır. ⁵⁸ Malvarlığında yer alan aktif kişinin sahip olduğu malvarlığı, pasif ise ileride kaybedilmesi ihtimali olan gider ve kayıplardır. Sorumluluk sigortasında kişinin malvarlığı sigortalanmaz fakat malvarlığına gelebilecek zarar ihtimali ve risk sonucu oluşan zararın meydana getireceği gider ve kayıplar sigortalanır.

Şekil 3: Sigorta Ettirenin Malvarlığı

Kaynak: Kemal Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara :Tuhan Kitapevi,,2000, s.56

Sigorta ettirenin malvarlığını şekilde yer aldığı şekilde sınıflandırmak mümkündür. Bu şekilde mevcut aktif malvarlığı kişinin sahip olduğu değerler, alacak vb. malvarlığıdır. Müstakbel aktif malvarlığı ise, kazanç beklentisi olan malvarlığıdır.

⁵⁸ Işıl ULAŞ, Uygulamalı Sigorta Hukuku- Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara: Turhan Kitapevi, 2005, s.636

Mevcut pasif malvarlığı, kaybedilme olasılığı olan gider ve kayıpları, müstakbel pasif malvarlığı ise beklenenin üstünde oluşabilecek gider ve kayıpları ifade etmektedir.

Sorumluluk sigortasını diğer sigorta türlerinden ayıran ve uygulamasında önemli bir yere sahip olan asıl yükümlülüklerinden biri geleceğe ve geçmişe etkili bir sigorta olmasıdır. ⁵⁹Sorumluluğu doğuran olayın gerçekleşmesi ile sigorta teminatı süresi içinde tazminat talebinin gelmesi sigortacı tarafından karşılanması normal bir durumdur. Fakat geçmiş ve gelecekle ilgi durumlar bulunması halinde durum değişmektedir. Geçmişe etkili sorumluluk sigortalarında; sözleşmeden önce meydana gelmiş bir olayın neden olduğu zarara ilişkin tazminat talebinin sözleşme süresi içinde bulunulmasıdır. Bu şekilde yapılan poliçelere tazminat taleplerinin ileri sürüldüğü anı esas alan poliçeler de denilir. Geçmişe yönelik geçerli olabilmesi için sigortadan yararlanan sorumluluğu neden olayın önceden bilinmemesi ve sözleşme süresi içinde meydana çıkması gerekmektedir. Geleceğe etkili sorumluluk sigortaları; sözleşmenin yapılmasından sonra belli zamana kadar ileri sürülebilecek tazminat taleplerini doğuran olayın sigorta sözleşmesi devam ederken meydana gelmesi şartı aranır. Bu tarz düzenlenen poliçelere sorumluluğu doğuran olay anını esas alan poliçe de denilmektedir. Sözleşme süresinden sonra ileri sürülebilecek tazminat talepleri sigortacının sorumluluğunun devam edeceği müddete kadar devam etmektedir. Zaman aşımı süresi dikkate alınarak poliçe düzenlenmektedir. Hem geçmişe hem geleceğe yönelik sorumluluk sigortaları, hem geleceğe hem geçmişe yönelik yapılarak poliçede sigortacının sorumluluğu belirtilmektedir.

2.1.1. Sorumluluğun Sigorta Edilebilirliği

Sorumluluk, kişinin uyum sağlaması, üstlendiği görevleri yerine getirmesi ve sahip olduğu bir olayın başkaları üzerindeki etkilerinin sonuçlarını üstlenmesi, başkalarının haklarına saygı duyması ve kendi davranışlarının sonuçlarına sahip çıkması olarak tanımlanabilir. “ *Kişi sosyal hayatta bilerek veya bilmeyerek başka kişilere zarar verebilir. Kişi kural olarak vermiş olduğu zararlardan sorumludur.* ”⁶⁰ Sorumluluk kendi içinde hukuki ve cezai olmak üzere ikiye ayrılır. Hukuki sorumluluk, kişinin

⁵⁹ Mertol CAN, Türk Özel Sigorta Hukuku, Ankara: İmaj Yayıncılık, 2009, s.173

⁶⁰ Hilmi ÜÇSEL, Sigortacılık Programı Kaza Dalı Sorumluluk Sigortaları Ders Notları, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 1

zararını gidermeye yöneliktir fakat cezai sorumluluk toplumsal nitelikte olup suçluyu cezalandırmak suretiyle toplumu korumayı amaçlamaktadır. Hukuki sorumluluk, bireyin kusurlu ve haksız fiil sonucu tazmine mecbur olduğu durumdur.⁶¹ Sorumluluk sigortasında ele alınan sorumluluk, hukuki sorumluluktur. Sorumluluk sigortasında zarar veren kişi zarar verdiği kişinin zararını karşılama sorumluluğunu taşır. Gerçek kişiler veya kuruluşlar üçüncü kişilerin veya onların mal varlığına dikkatsizlik veya kusurlu hareket sonucunda zarar verebilir ve oluşan bu maddi zarar nedeniyle tazminat ödemekle sorumlu olmaktadır.⁶² Tazminat ödeme sorumluluğuna karşı geliştirilen sigorta sorumluluk sigortasıdır.

Sorumluluk sigortaları sorumluluk hukuku ile birlikte gelişmesi nedeniyle sorumluluk sigortalarının sorumluluk hukuku ile birlikte ele alınması gerekmektedir.⁶³ Teknolojinin gelişmesi ile birlikte taşıt sistemlerinin gelişmesi, ticari ve sanayi alanda yaşanan yeni gelişmeler ve bu gelişmeler neticesinde endüstrinin gelişmesi, insan gücünün yerini ağır makinelerin alması ve diğer gelişmeler sorumluluk ilişkilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun neticesinde gerçekleşen sorumluluk düzeyinin artmasıyla birlikte yeni yasal düzenlemeler geliştirilmiş, sorumluluk hukuku gelişmiş ve sorumluluk sigortalarına olan ihtiyaç ve talep artmıştır.⁶⁴ Sorumluluk sigortası, sigortalının hukuki açıdan karşılaşılabileceği olumsuzluklar neticesinde ileri sürülebilecek tazminatın sigortacı tarafından karşılanması imkânını sağlamaktadır.

Kişisel olan sorumluluk hukuku ile sosyal nitelikli olan sigorta hukuku arasında sorumluluk sigortası bir bağ oluşturmaktadır. Her iki hukukun ortak noktası hükümlerinin birbirine bağlı olarak oluşturdukları sorumluluk sigortasında zarar ve sigortacı arasında kusur ve illiyet bağı gibi ilişkiye ihtiyaç duyulmaktadır. Kusur ve sebep sorumluluğunda risk sonucu oluşan zararın tazmini için faalin sorumluluk

⁶¹ Güllü TURGAZ, Sağlık Sektöründe Mesleki Sorumluluk Sigortası, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Bilim Dalı, İstanbul, 2007 s.7

⁶² Gordon DICKSON V. D., Sigortaya Yeni Başlayanlar, Çalışanlar, Aracılar ve Ekspert Adayları İçin İngiltere’de Sigortanın Genel Prensipleri ve Uygulamaları Hakkında Özet Bilgiler, Çev. Ergin GEDİZ, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, İngiltere, 1991, s.13

⁶³ Reyagan KENDER, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, Ankara: Sevinç Matbaası, 1977, s.4

⁶⁴ Mehmet KAHYA, Taşıyıcının Mali Sorumluluğu ve CRM Sigortaları, Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları, İstanbul, Sayı :TSEV-32, 2007, s.24

doğuracak bir kusurlu hareketinin olması gerekmektedir.⁶⁵ Sorumluluk sigortalarında ise durum biraz daha farklıdır. Sözleşmede bulunan riskin gerçekleşmesi durumunda sigortacının ödeme yükümlülüğü devreye girmektedir.

Sorumluluk hukuku bakımından bakıldığında zararın bir başkasına aktarılması için sorumluluk nedenlerinin bulunması gerekmektedir. Sorumluluk sigortalarında da sigortacı tarafından tazminat ödenebilmesi için sözleşmede yer alan sorumluluk ve yükümlülüğün olması gerekmektedir. Zararın talep edilebilmesi için zarar verenin üçüncü kişiye karşı verdiği zararın poliçede belirlenen şartlar çerçevesinde meydana gelmesi sigortacının yükümlülüğü ortaya çıkması için gereklidir. Yükümlülük gerektirecek risk meydana gelmediyse zarar gören üçüncü şahıslar doğrudan sigortacı veya sigorta tazminat talebinde bulunamamaktadırlar.

2.1.2.Sorumluluk Sigortasının Tarihsel Gelişimi

Sorumluluk sigortalarının tarihsel gelişimine bakıldığında, kaza sigortalarının bir parçası olarak doğmuş ve ona paralel olarak gelişme göstermiştir. Sorumluluk sigortasının poliçesinin bağımsız olarak ortaya çıkması oldukça yenidir. Bu sigorta sorumluluk hukukunun gelişimi ile birlikte gelişmiştir. Sorumluluk sigortaları ülkeden ülkeye ekonomik ve sosyal gelişmelerin de etkisiyle farklı zamanlarda ve farklı şekillerde gelişim göstermiştir. Bu sigorta türüne ilk dönemler pek sıcak bakılmamış fakat daha sonraları sadece sigorta ettirenin değil, zarara uğrayan üçüncü kişilerin zararlarının giderilmesi şeklinde bir toplumsal faydasının bulunması nedeniyle günümüzdeki yerini almış bulunmaktadır.

Modern anlamada sorumluluk sigortası ilk olarak kaza ve kasko sigortası şeklinde 19.yy'da Fransa'da uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulamaya ve sorumluluk sigortasının temeline ilişkin ilk adım 1825 yılında Fransa'da kurulmuş olan *Automedon Şirketi* tarafından atılmıştır. Bu şirket yük arabası sürücülerine, hem at arabasında meydana gelen hem de at arabasıyla sebebiyet verilen zararlara karşı himaye edilmek suretiyle temeli ilk Fransa'da atılmıştır. Automedon Şirketi'nin taraf olduğu bir dava ile donatanın ve kaptanı tarafından üçüncü şahıslara verilen zararlara karşı sigorta

⁶⁵ Haluk TANDOĞAN, Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1961, s.95

mukavelesi akdedildiği bilinmektedir. İlk sanayi sorumluluk Sigortası, *La Preservatrice* adındaki bir Fransız şirket tarafından uygulamaya sokulmuştur. Hippoly Marestaing tarafından kurulan bu şirket “Geniş Teminatlı Grup Sigorta Poliçesi “ile, 1861 yılından itibaren iş kazası geçiren işçiye tazminat ödemeyi veya işverenin kusuru nedeniyle ileri sürdüğü zararın tamamını karşılamaya yönelik talebe karşı işveren için sigorta teminatını sağlamayı üstlenmektedir. Mesleki sorumluluk sigortasına ilişkin ilk adım yine Fransa’da uygulamaya geçmiştir. 1881 yılında tapu memurlarının, 1885 yılında avukatların mesleki işlemleri sigortalanmaya başlanmış daha sonra doktorların, eczacının, mimarın ve inşaat müteahhidinin sorumlulukları sigorta güvencesi altına alınmıştır.⁶⁶

Sorumluluk sigortasının kendi başına olmasa da kanunda yer alması, 1871 yılında Almanya’da Sorumluluk Kanunu’nda olmuştur. Bu kanunla demiryolu, fabrika, maden ocağı gibi tehlike oluşturan işletmelerde meydana gelen kazalardan doğan cismani zararlardan işverenin sorumluluğunu öngören hükümler yer almıştır. Almanya’da sanayi devriminin etkisiyle birlikte gelişen büyük sorumluluklardan dolayı Sorumluluk Kanunu yetersiz kalmış ve 1884 yılında Kaza Sigortası Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre işveren sorumluluğunun meslek birliklerinin sorumluluğuna verilmiş olması özel sorumluluk sigortacılık girişimlerini yok edeceğinden eleştiriye maruz kalmıştır. Fakat daha sonra bir işletmede istihdam edilen ve işletmede çalışmayıp üçüncü kişilerin sorumluluğunu istinat eden tazminat talepleriyle ve mağdur olan tarafa tazminat ödeyen birliklerin müteşebbise olan rücu taleplerinin güvence sağlanmasıyla sorumluluk sigortası gelişmiştir. Daha sonra zamanla eczacılar, doktorlar, mimar ve diğer meslekler sigorta edilmiş aynı zamanda teminatlar eklenerek sorumluluklar genişletilmiş ve çeşitlenmiştir.⁶⁷

20 yy. teknolojinin hızla ilerlemesi ve çeşitlenen tehlike kaynaklarının çoğalmasıyla büyük zararlara sebebiyet verebilecek zararların oluşması yeni sorumluluk sigortası çeşitlerinin doğmasına neden olmuştur. Ekonomik ve teknolojik açıdan gelişmiş olan Avrupa ülkeleri sorumluluk sigortası alanında büyük gelişmeler kat etmiştir. Aynı zamanda gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda ekonomik açıdan refah

⁶⁶ Kemal ŞENOCAK, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara: Turhan Kitapevi, 2000, s.12

⁶⁷ Şenocak, a.g.e. s.14

düzeyinin de gelişmesi ile birlikte bireylerin hem kendi varlıklarının bütünlüğünü korumak adına hem de verebilecekleri zararlar neticesinde oluşabilecek zararları karşılayabilmek adına bu sigortaya başvurmaktadır. Bu sigorta başlangıçta sigorta ettirenin kendi mal varlığını güvence altına almasından dolayı ahlaki açıdan etik bulunmamış, fakat daha sonra toplumsal fayda ve amaçları da dikkate alarak sadece sigorta ettirenin değil, üçüncü kişilerinde uğrayabileceği zararları giderme ve onları koruma esasıyla gelişmiş ve bu günkü halini almıştır.⁶⁸

Sigortacılık faaliyetleri,Türkiye’de 19’uncu yüzyılın ortalarına doğru başlamıştır. O dönemde sigorta işlemleri yabancı şirketlerin bünyesinde yürütülmekteydi. Gerçek anlamda Türk Sigortacılığı Cumhuriyet döneminde yapılmaya başlanmıştır. Bu durum nedeniyle sorumluluk sigortası uygulamalarına geç başlanmış ve 1953 yılında yürürlüğe giren 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile uygulanmaya başlamıştır. Yakın geçmişte ise, bu kanunun yerine 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu almış ve Motorlu Taşıt Mali Sorumluluk Sigortası, Karayolları Trafik Kanunu’nun 91. ve devamı maddelerinde hükme bağlanmış olarak yer almıştır. Aynı zamanda Türk Sivil Havacılık Kanunun da bir maddesinde hava taşıyıcısının akdi sorumluluğuna ilişkin mecburi sorumluluk sigortası olması ile ilgili gerekli bilgilere yer verilmiştir. Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme hakkındaki yönetmeliğin 18. Maddesinde, “ Sermaye Piyasası Kurulu, bağımsız dış denetleme kurumlarından sorumluluk sigortalarına ilişkin denetçilerin faaliyetlerinden doğan zararlara karşı sigorta isteme hakkına sahip olabilecektir. “ yer almaktadır.⁶⁹ Böylelikle kanun ve yönetmelik maddeleriyle de sorumluluk sigortaları varlığını ortaya koymaktadır. Genel olarak ülkemizde sorumluluk sigortaları sigortacılık faaliyetlerini düzenleyen genel şartlarda sorumluluk sigortaları sınıflandırılmış ve tek tek maddeler halinde açıklanmıştır.

2.1.3.Sorumluluk Sigortalarının Amacı

Sorumluluk sigortalarının tarihine bakıldığında uygulanma açısından bakıldığında yakın tarihi geçmişi olan bir sigorta koludur. Bu sigorta kolunun amacı, kişinin mal varlığını hukuki bir sorumluluktan oluşabilecek tazminat taleplerinin

⁶⁸ Işıl ULAŞ, Uygulamalı Sigorta Hukuku, Ankara: Tuhan Kitapevi, 2010, s.709

⁶⁹ Şenocak, a.g.e., s.17

ekonomik sonuçlarını güvence altına almaktır. Zarar gören üçüncü şahısların zarar giderim işlemlerini karşılamaktadır. Zarar yükümlülüğü karşılanırken sigorta ettiren haklı ise, dava reddi için harcanan masrafları karşılayamama riskine karşı veya sigorta ettiren haksız ise oluşan zarar yükümlülüğü ödeyememe ve varsa faizini ödeyememe riskine karşı malvarlığında oluşabilecek azalmaları güvence altına almayı amaçlayan bir sigortadır.

Sigorta sözleşmesi üzerindeki riskin gerçekleşmesi neticesinde sigortacının borç ödeme yükümlülüğünün doğması ile birlikte yargılama giderleri ve oluşan faizleri ödeyerek sigorta ettireni zarar karşısında güvence altına almayı temel olarak amaçlayan sigortalar sorumluluk sigortalarıdır. Sorumluluk sigortalarının işleyişine ve gelişmesine katkı sağlayan teknolojik gelişmelerin artmasıyla birlikte kusursuz sorumluluk durumları artmıştır. Kusursuz sorumlulukların artması sorumluluk sigortalarına olan ihtiyacı arttırmıştır. Sorumluluk sigortaları, zarara uğrayanları korumak ve oluşacak ekonomik sonuçların ağır yükü karşısında güven ortamı sağlamak amacıyla ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Gün geçtikçe sorumluluk sigortası sigorta ettirenin kastı olmaksızın kusurlu veya kusursuz davranışlarından doğan zararları karşılayan ve güvence altına alan sigorta dalı haline gelmiştir.⁷⁰

2.1.4. Sorumluluk Sigortalarında Riziko Kavramı

Riziko, günlük yaşamda olası karşılaşılabilecek tehlikeler olarak tanımlanabilir. Kişiler doğdukları andan itibaren ölene kadar birçok risk ile karşı karşıya kalmaktadır ve kişiler için önemli olmaktadır. Aynı zamanda risk, kişiler ile birlikte tüzel kişilere modern hayatın getirmiş olduğu işlemler doğrultusunda işlemlere dokunan geniş ve karmaşık önem taşıyan bir konudur.⁷¹ Kişilerin yanı sıra tüzel kişi olan işletmelerde sosyal ve iktisadi boyutları olduğu için onları da tehdit eden birçok riskle karşılaşma ihtimali vardır. Hem gerçek hem de tüzel kişilik olanlar her zaman bir risk taşıyıcısı

⁷⁰ Güven VURAL, Motorlu Taşıt Araçları Zorunlu Sorumluluk Sigortası, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Yayınları, Ankara, 1981, s.4

⁷¹ Erik BANKS, Alternative Risk Transfer, Integrated Risk Management Through Insurance, Reinsurance and the Capital Markets, John Wiley & Sons, Ltd., England, 2004, s.1
https://www.researchgate.net/publication/292653177_Alternative_risk_transfer_Integrated_risk_management_through_insurance_reinsurance_and_the_capital_markets (20.04.2015)

olarak görülmektedir.⁷²Bu nedenle oluşan risklere riziko kavramı ortaya çıkmakta ve sigortanın doğmasını etki etmektedir.

Bireyleri ekonomik açıdan etkileyen sorumluluğa neden olan riskler sigortacılığın temelini oluşturmaktadır. Riskin meydana gelmesi durumunda, zararın ekonomik sonuçlarına karşı tedbir almak isteyen sigortalılar sorumluluk sigortası yaptırarak kendilerini güvence altına almaktadırlar.⁷³ Sorumluluk sigortalarında rizikonun var olabilmesi için sigortalının mal varlığında eksilmeye veya azalmaya sebep olabilecek bir olasılığın veya tehlikenin bulunması gerekmektedir. Tehlikenin yani rizikonun, sigortalının iradesi dışında meydana gelen ve sigorta sözleşmesindeki yer alan unsurlar neticesinde ve belirtilen hususlar ile ilgili olması gerekmektedir. Rizikonun meydana gelmesi durumunda, sigorta sözleşmesinde yer alan hususlar ile örtüşüp örtüşmediğine bakılmaktadır. Sigorta poliçesi üzerinde olan hususlar neticesinde zarar meydana gelmişse rizikonun gerçekleştiği andan itibaren tazminat ödenmesine kadar geçen sürede işlemler sigortacının yükümlülüğündedir.⁷⁴

Sorumluluk sigortalarında, sigortacının sorumluluğunun doğabilmesi için sorumluluğu ortaya çıkaran riskin sigorta sözleşmesi şartları çerçevesinde meydana gelmesi gerekmektedir. Tazminat yükümlülüğünün doğabilmesi için zarara neden olabilecek bir olayın yani bir sebebin bulunması gerekmektedir. Sözleşme şartlarıncı zararı doğuracak sebebin ortaya çıkması sigortacının sorumluluğunun başlamasını sağlamaktadır.⁷⁵ Üçüncü şahısların tazminat talebinde bulunabilmesi için zarar olgusunun gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Aksi halde zarar meydana gelmeden üçüncü şahıslar ve sigorta ettiren tazminat talebinde bulunamaz ve sigortacının yükümlülüğü başlayamaz. Sigortacının tam olarak yükümlülüğünün başlaması için zarar olgusunun meydana gelmiş olması gerekmektedir.

2.1.5. Sorumluluk Sigortalarının Kapsamı ve Özellikleri

Sigorta sözleşmeleri meblağ ve zarar sigortaları olarak iki ana grupta toplanmaktadır. Zarar sigortaları bireylerin karşılaşabileceği rizikoların gerçekleşmesi

⁷²Can, a.g.e. s.7

⁷³ Yaşar KARAYALÇIN, Risk-Sigorta-Risk Yönetimi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1984, s.2

⁷⁴ Şenocak, a.g.e., s.78

⁷⁵ Şenocak, a.g.e., s.93

neticesindeki zararları tazmin ederken, meblağ sigortalarında ise sigortacı ile sigorta ettirenin sigorta poliçesinde belirlenen bireyin hayatında değişikliğe neden olan risklerin meydana gelmesiyle poliçe üzerinde gösterilen limit oranında ödeme gerçekleştirilir. Zarar sigortalarında amaç zarar sonucu oluşan tutarı ödemekte, meblağ sigortalarında ise belli bir tutar ödenmektedir. Zarar sigortası aktifte veya pasifte azalmaya neden olması durumuna göre ikiye ayrılmaktadır. Aktifte bir azalmaya neden olan sigortalar menfaat sigortasıdır.

Sorumluluk sigortaları sigorta ettirenin sorumluluğu kabul edilerek, sigorta ettirenin kendi fiil ve davranışları neticesinde mal varlığını azaltıcı sonuçlara karşı korumaktadır. Bu sigortada sigorta ettirenin sorumluluğu sonucu sigorta ettirenin mal varlığında azalma teminat altına alınmaktadır. Bu nedenle sorumluluk sigortasıyla sigorta ettirenin mal varlığının pasif kısmı teminat altına alınmakta ve mal varlığındaki aktifte gelebilecek bir zarar bulunmamaktadır. Sözleşmede belirlenen fiil neticesinde meydana gelen risk sonucu üçüncü şahıslara gelen zararlar sonucunda doğan tazminat borcu oluşmaktadır. Sigorta ettiren bu borçtan sorumlu olduğu taktirde oluşan tazminat talebi ile birlikte sigorta ettirenin irade dışında mal varlığında bir eksilme veya azalma meydana gelecektir. Bu eksilme pasif olarak gerçekleşerek mal varlığında mecburi bir azalmaya neden olduğundan bir zarara neden olmaktadır. Zarar kavramının sorumluluk sigortasına konu olabilmesi için sorumluluğun neden olduğu bir borç yükünün bulunması gerekmektedir.

Sorumluluk sigortasını diğer sigortalardan ayıran en önemli özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz.⁷⁶

- Hayat ve mal sigortalarına ilişkin yapılmış poliçelerde zarara neden olacak rizikolar belirtilerek teminat verilmektedir. Sorumluluk sigortalarında, zarar hangi nedenden dolayı gerçekleşirse gerçekleşsin sigortalının tazminat ödemesini gerektirecek fiillere sigorta işlemi yapılmaktadır.
- Sorumluluk sigortaları için yapılan poliçelerde, sigortacının sorumluluğu kesin bir değeri taşımamaktadır ve tahmini bir hesaptır. Sigortalının fiili sonucu ortaya çıkan zararın bedeli poliçe üzerindeki değerden yüksek veya düşük de

⁷⁶ Kender, a.g.e. s.10

olabilmektedir. Fakat diğer sigorta kollarında ise bu durum farklıdır. Mal sigortalarında sigorta konusu kıymetin değeri kesin olarak hesaplanabilmekte, can sigortalarında bir bedel belirlenmekte ve sigorta poliçelerinde peşinen bir değer belirtilmektedir.

- Tazminat sigortalarında zarar meydana geldiğinde ödenen tazminat tutarınca sigortalının sorumluluğu azalmakta ve poliçedeki sorumluluğun tamamlanabilmesi için ek bir prim alınarak sigorta tamamlanabilmektedir. Can sigortalarında ise poliçede kayıtlı tutar bir defa ödenir ve poliçe son bulur. Sorumluluk sigortalarında durum biraz daha farklıdır. Poliçede belirtilen azami limit, sigorta süresi içinde ayrı ayrı hadiselerde de geçerli olabilmektedir. Eğer birden fazla hadise aynı nedene bağlı ise poliçedeki belirtilen azami limite kadar ödeme gerçekleştirilir. Fakat hadiseler farklı farklı sebeplerden dolayı meydana gelmiş ve zarar meydana gelmiş ise her hadise için poliçe limiti ayrı ayrı kullanılmaktadır.
- Diğer sigorta türlerinde sigortalı menfaatle meydana gelebilecek zararlar veya poliçede belirtilen kişinin hayatı ile ilgili rizikolar teminat altına alınırken, sorumluluk sigortalarında zararı takip eden netice zararları da teminat kapsamında yer almaktadır.
- Sorumluluk sigortalarında sadece sigortalının kasten veya bilerek neden olduğu zararlar teminat dışında bırakılmıştır.
- Sorumluluk sigortaları sigortalının kusurlu olduğu durumlara da teminat verirken aynı zamanda kusursuz olduğu durumlara da teminat vermektedir. Sigortalı bu şekilde haksız ve aşırı taleplere karşı korunmuş olur. Sorumluluk ile ilgili haksız olarak açılan davlarda ispata kadar sigortalının yapmış olduğu masrafları da sorumluluk sigortası kapsamına almaktadır.
- Sorumluluk sigortaları, sigortalının vermiş olduğu zararlar yanında, sigortalının sebep olduğu ve zarar neticesinde zarara uğrayan kişileri de korumakta ve mağdur duruma düşmelerini önlemektedir.
- Sorumluluk sigortalarında hasar belirlenirken tazminat prensibi ile hareket edilir ve zarar görenlerin gerçek zararları bulunmaya çalışılmaktadır. Fakat poliçede

belirtilen limitlere kadar zarar görenlerin zararlarını veya sigortalının ödemek zorunda kaldığı zararı tam olarak karşılamaktadır.

2.2. SORUMLULUK SİGORTALARININ ÖZEL SİGORTA TÜRLERİ İÇİNDEKİ YERİ

2.2.1. Genel Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortalarının özel sigorta türleri aşağıda yer almaktadır. Bunları, Ürün Sorumluluk Sigortası, Asansör Kazalarında Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası, İnternet Sorumluluk Sigortası, Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası, İşveren Mali Sorumluluk Sigortası, Taşıyıcı Mali Mesuliyet Sigortası, Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası (ÜŞKMMS) , Çevre Kirliliği Mali Mesuliyet Sigortası, Yönetici Sorumluluk Sigortası, Özel Güvenlik Sorumluluk Sigortası, Tehlikeli Maddeler Sorumluluk Sigortası, Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası oluşturmaktadır.

2.2.1.1.Ürün Sorumluluk Sigortası

Ürün sorumluluk sigortası ilk olarak 1900 yılında Amerika’da görülmüştür. Amerika yer alan bira firmasının ürettiği ürünün içinde bulunan madde nedeniyle İngiltere’de bulunan tüketicilerin tazminat talebinde bulunmasıyla ortaya çıkmıştır. Daha sonraki yıllarda İngiltere’ de meydana gelen gıda zehirlenmeleri nedeniyle sigorta şirketleri üretim firmalarını bu tür risklere karşı güvence altına almak için sorumluluk sigortalılarını geliştirmiştir. Daha sonraki yıllarda da değişik ve üretim alanlarında da ürün bozukluğu, ürününün hatalı üretilmesi nedeniyle, benzer tazminat talepleri artmıştır. Artan tazminat talepleri nedeniyle ürün sorumluluk sigortası gün geçtikçe farklı alanlara yayılarak gelişmiştir. Zaman içinde gelişen sorumluluk sigortaları yasal gelişmeleri, mevzuat ve mahkeme kararları, hukuki sorumlulukları ve bunlara bağlı

olarak yeni sigorta çeşitlerini ve ürün sorumluluk sigortalarında farklı işlem uygulamalarını ortaya çıkarmıştır.⁷⁷

Gelişmiş ülkelerde sanayinin zamanla gelişmesine paralel olarak ürün sorumluluk sigortaları hem endüstrinin, hem sigorta sektörünün önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. Ürün sorumluluk sigortaları zamanla gelişerek sadece ürünün hatalı üretiminden kaynaklanan zararları değil, bedeni veya maddi olarak zarar görenleri ve seri üretimden dolayı zararda olabilecek firmaların ekonomik kayıplarını karşılayan bir sigorta haline gelmiştir. Bu sigorta sayesinde üreticinin sorumluluğunun bulunduğu durumlardan zarar gören tüketiciler, üçüncü kişiler ve kusurlu üretim nedeniyle zarara uğramış firmalar tazminat talebinde bulunabilme hakkına sahip olabilmektedirler. Ürünü üreten firma belirsiz tazminat taleplerine karşı sigorta ile kendini güvenceye alarak poliçede belirlenen oranda tazminat yükümlüğünü hazırlamış olmaktadır.⁷⁸ Bu sigorta sayesinde hem ürünü tüketen hem üreten taraf için güven ortamı sağlanmakta, ve firmaların daha kendinden emin bir şekilde gelişmeye açık olmalarını ve firmaların yatırım yapabilme potansiyelini arttırmaktadır.

2.2.1.2. Asansör Kazalarında Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası

Daimi sözleşme ile bakımı yapılan ticari veya konut binalarında bulunan asansörlerde meydana gelebilecek zararlar neticesinde üçüncü şahıslar tarafından talep edilebilecek tazminat taleplerini poliçede belirlenen oranlarda teminat altına alan sigortalardır. Bu sigortalarda zarar gören üçüncü şahısların uğrayacağı bedeni ve maddi zararlar için talep edilecek tazminatlar ile birlikte yaşanabilecek anlaşmazlıklar ve davalar ile ilgili masraflar karşılanmaktadır.

2.2.1.3. İnternet Sorumluluk Sigortası

Teknolojinin gün geçtikçe hayatın her alanında yer almış olması bazı sorumluluk ve yükümlülükler getirmektedir. Bu nedenle yeni uygulamalar ile birlikte yeni sorumluluklar ve rizikolar ortaya çıkmıştır. Sorumluluk sigortalarının çıkış

⁷⁷ Serdar DEMİRCİ, Ürün Sorumluluk Sigortası, **Yayınlanmış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Ankara, 2011, s.7

⁷⁸ Çağan HANİMELİ, Ürün Sorumluluğu Sigortası, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi** Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1997, s.38

dönemlerimde elektronik işlemlerin yaygın olmayışı nedeniyle bu türün ortaya çıkacağı bilinmemiştir. Daha sonra elektronik işlemlerim yaygınlaşması, internet ilgili faaliyetlerin gelişmesiyle birlikte bu sigortaya olan ihtiyaç artmış ve yeni hükümlerin konulmasına gerek duyulmuştur. Genel sorumluluk sigortalarında yer alan klostlarda şahsi ve reklam sorumluluklarının olması internet sorumluluk davalarının gelişmesine ve sigortacıların bu tür davalar ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Gerekli düzenlemelerin olmaması sebebiyle pahalı savunma masrafları ortaya çıkmıştır. Bu sebepten dolayı ticari genel sorumluluk poliçelerinde internet ile ilgili klostlar kaldırılarak, oluşabilecek avukat masrafları ve fiili zararlar için hiçbir ödeme yapılamayacağına ilişkin hükümler getirilmiştir. İnternet işlemleri yapan ve web sitesine sahip olanlar sigortacı ile birlikte özel bir sözleşme yaparak özel bir internet sigortası ile kendilerini güvence altına alırlar.⁷⁹

İnternet sorumluluk sigortası, internetin ve web sayfalarının veya elektronik posta gibi haberleşme araçlarının uygun düşmeyecek şekilde kullanılmasına karşı oluşabilecek zararları güvence altına almaktadır. İnternet sorumluluk sigortalarındaki zarar kavramı sorumluluk sigortalarından biraz daha değişiktir. Bu sigortada zarar, üçüncü şahsın malvarlığında ortaya çıkabilecek malvarlığı zararıdır. Buradaki zararlar dava neticesinde tazminatı ifade eder. Sigortalı aleyhine oluşabilecek zararlar kapsam dahilinde olmakta, diğer cezalar ve diğer talepler kapsam dışında bırakılmaktadır. İnternet sorumluluk sigortasında zarar kavramını “ Kişisel zarar ve fikri mülkiyet ihlali” ve “ Bilgi Kaybı “ oluşturmaktadır.⁸⁰ Kişinin bu şekilde zarara maruz kalması sahip olduğu bilginin değerinin azalmasına ve kişinin gizlilik hakkının ihlal edilmesinden dolayı maddi ve manevi zarara uğramasına neden olmaktadır.

Zarar ile ilgili tazminatın ve savunma masraflarının karşılandığı internet sorumluluk sigortası, sigortalının hükme bağlanan dava neticesinde yükümlü olduğu masrafları karşılamaktadır. Sigortacı, sigortalının elektronik ticaretinden kaynaklanan, sigorta konusu olan ve güvence altına alınan zararlar nedeniyle hukuken ödemek zorunda olduğu ve başka bir sigorta ile karşılanmayan zararları sigortalı adına ödemekle

⁷⁹ Huriye KUBİLAY, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku,, İzmir : Fakülteler Kitapevi Barış Yayınları,2003, s.131

⁸⁰ Kubilay, a.g.e., s.134

yükümlü olmaktadır.⁸¹ Bu sigortada üçüncü şahıslarda meydana gelecek bedeni zararlar ve faaliyet gösterilen işleme konu olan eşyaların fiziki zararları teminat dışında tutulmuştur. Sigortacı, doğrudan kendisine başvuran üçüncü kişinin zararını karşıladığı için aynı zamanda üçüncü şahıs yararına bir sigorta niteliği taşımaktadır.

2.2.1.4. Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası

Ulusal veya uluslar arası boyutta olan elektronik sertifika, zaman damgası ve elektronik imalar ile ilgili Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısının, kanunda belirtilen hükümleri yerine getirmemesi sonucu oluşan zararları teminat altına alan sigortadır. Bu sigorta elektronik sertifika sahibi veya kuruluşların sebep olacağı zararları sigorta poliçesindeki limitler oranında karşılamaktadır.

2.2.1.5. İşveren Mali Sorumluluk Sigortası

Sanayi devrimi ile birlikte endüstrinin gelişmesi, gelişen endüstri ile birlikte yeni iş alanlarının ve makinaların gelişmesi, işverenin sorumluluğunun genişleyerek gelişmesine neden olmuş ve işveren sorumluluk sigortasının doğmasına katkı sağlamıştır. İşçilerin uğrayacağı iş kazaları ve oluşabilecek meslek hastalıkları sonucu doğan zararları tazmin etme işverenin sorumluluğundadır.

İşçilerin iş kazaları ve meslek hastalıkları nedeniyle karşılaştıkları zararları kamu desteği olan sosyal sigortalar karşılamaktadır. Fakat bu karşılanan meblağlar ve durumlar tam olarak işçiye desteğini sağlayamadığından dolayı özel sağlık sigortaları ve işveren sorumluluk sigortası devreye girmektedir. İşveren ve işçiyi güvence altına alan işveren sorumluluk sigortası sosyal sigortaların yeterli olmadığı durumda sosyal sigortalar kurumu işveren sorumluluk sigortasından rücu yaparak tazminat miktarının ve zararın karşılanmasına destek olmaktadır. İşveren sorumluk sigortası hem işçi ve hem de işveren açısından olası riskler karşısında zararları güvence altına almaktadır.⁸²

⁸¹ Kubilay, a.g.e., s.136

⁸² Neslihan Sündüs KARATEKİN, İşveren Sorumluluk Sigortasının Sosyal Güvenlik Sistemindeki Yeri ve Sigorta Sektöründe Uygulanması, **Sigortacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2006, s.22

2.2.1.6. Taşıyıcı Mali Mesuliyet Sigortası

Sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte ticaret ve uluslararası ticaret gelişmiştir. Ticaretin gelişmesiyle birlikte taşımacılık fonksiyonu önem kazanmaya başlamış, özellikle üretilen mamullerin taşınmasında taşıyıcının sorumluluğu kavramı ortaya çıkarmıştır. Mal taşımacılığı işlerini gerçekleştiren taşıyıcılar, taşıdıkları malın varış yerine ulaşmasından sorumludurlar. Mal sahibinin malını taşıyıcıya teslim ettiği süre sonunda ve teslim ettiği biçimde alması gerekmektedir. Bu nedenle taşıma işlemi eksiksiz ve zararsız gerçekleşmelidir. Alınan bütün tedbirlere rağmen zarar meydana geliyorsa taşıyıcı sorumlu olmakta ve dolayısıyla taşıyıcı oluşan bu zararı yada kaybı karşılamakla yükümlü olmaktadır. Taşımaların ve taşıyıcının yükümlülükleri ve sorumlulukları bulunduğundan, sorumlulukların sigortalanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Taşıyıcı mali mesuliyet sigortasına ilişkin ülkemizdeki ilk adım 1980 yılında yürürlüğe giren Karayolu taşıyıcılarının taşıdıkları mallara ilişkin sorumluluklarını sigortalamasıyla başlamıştır. Taşıyıcı Mali Sorumluluk Sigortası “ *C.M.R Sigortaları* ” olarak bilinen ve adını 1956 yılında Avrupa Ülkelerinin taraf olduğu “ Uluslararası Karayolu ile eşya taşımaya ilişkin Konvansiyon (C.M.R) dan almış sigortalardır. Bu sigortalar özellikle uluslararası faaliyet gösteren karayolu ve sevkiyat firmalarının gerek anılan konvansiyona taraf olan gerek konvansiyona taraf olmayan ülkelerin taşıma hukukundan kaynaklanan ağır kusurdan doğan sorumluluklarını teminat altına alınan sigortalardır.⁸³

Taşıyıcı Mali Mesuliyet sigortası, taşıyıcının, kendisine teslim edildiği tarihten itibaren gönderilene teslim edilecek olan tarihe kadar taşımış olduğu eşyada meydana gelebilecek zarar ve hasarda yükümlülüğü üstlenmektedir. Karayolu ile taşımacılık yapanların taşıdıkları malda (emtia) meydana gelebilecek zarar nedeniyle taşıyıcıya düşecek hukuki (mali) sorumluluk sigortalanmaktadır. Sorumluluğun ve zarar gelen bir üçüncü tarafın olabilmesi nedeniyle nakliyat sigortalarından farklıdır. Nakliyat sigortaları ile taşımacılık sigortalarının arasında işleyiş ve uygulama biçimi farklı olduğundan ikisi bir birinin yerine geçmez ve aynı değildir. Taşıyıcı Mali Sorumluluk

⁸³ Mehmet KAHYA, Taşıyıcının Mali Sorumluluğu ve C.M.R. Sigortaları, Reasürör Dergisi, Sayı:39, İstanbul, 2001,s.5

sigortasını emtiayı taşıyan firma yaptırmakta ve poliçe esaslarındaki sınırlar ve limitler çerçevesinde tazminat ödemeleri gerçekleşmektedir.

2.2.1.7. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası (ÜŞKMMS)

Üçüncü şahıslara karşı sorumluluk sigortası⁸⁴ sigorta süresi içinde meydana gelen bir risk sonucunda, üçüncü şahısların ölmesi, yaralanması veya sağlığının bozulması, üçüncü şahısların sahip olduğu mallarda zarar meydana gelmesi nedeniyle, üçüncü şahıslar tarafından ileri sürülecek zarar ve kayıp taleplerinin sonuçlarına karşı sigortalıyı korur. Sigorta poliçesinin teminatları, kanunların izin verdiği ölçüler oranında yasal sorumluluğu kapsar ve poliçe üzerindeki bedeller ile sınırlı olmaktadır.

ÜŞKMMS Türk sorumluluk sigortacılığı açısından önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de sigorta teminatları resmi olarak kabul görmüş genel şartlara göre ayarlandığından resmi şartlara göre sınırlı kalmış sorumluluk sigortası türlerini destekleyici nitelik görmektedir. Bu tür sigortalarda ÜŞKMMS genel şartları baz alınarak ve teminat sınırları genişletilerek yapılmaktadır.

ÜŞKMMS’nin TTK’daki tanımının gereğince teminat kapsamı içinde önemli görülen bir diğer nokta “ sigortalının haklı taleplere karşı olduğu gibi yersiz ve aşırı taleplere karşı da “ korunmasının sağlamasıdır. Sonuç olarak sigortalı, sorumluluğunun bulunmadığı durumlarda dahi daha sonradan oluşabilecek ağır şartların oluşmasının önlemek amacıyla poliçenin güvencesi altına alınmış olacaktır. Sigortadaki risk ve sorumluluklarla ilgili zarar meydana gelmesi neticesinde mahkeme masrafları ve avukatlık ücretleri poliçeye dahil edilerek poliçe teminat limitleri ile sınırlı tutulmuştur.

2.2.1.8. Çevre Kirliliği Mali Mesuliyet Sigortası

Çevre kirliliği sorumluluk sigortasında sigorta edilen risk, çevre zararlarından dolayı kirletenin sebep olacağı çevre kirliliği neticesinde doğacak olan ve zarar görenlerce talep edilecek tazminat taleplerini karşılayan sigortadır.⁸⁵

⁸⁴ Ayşe Gül BÖLÜKBAŞI, Baturalp PAMUKÇU, Sigortanın Temel Prensipleri, İstanbul: Türkmen Kitapevi, 2009,s.146

⁸⁵ Aynur YONGALIK, Çevre Sorumluluk Sigortası, Ankara,: Sözkese Matbaacılık, 1998, s.158

2.2.1.9. Yönetici Sorumluluk Sigortası

İleri düzeyde kurumsal şirketlerde görev alan yöneticinin, sıfatıyla faaliyet özgürlüğünü teminat altına alan sigorta, yöneticilerin sorumluluk sigortasıdır. Daha çok gelişmiş ve büyük ekonomilerde görülen bu sigorta türü, İsviçre ve Alman hukukunda farklı ifadeler ile yer almaktadır. Yöneticilerin sorumluluk sigortası, anonim şirket yada bağlı olduğu şirket için yönetimde halen, eski veya yeni görev alanların şirket içinde kendilerinin, şirket dışında üçüncü şahısların uğrayabileceği zararları tazmin eden sigorta türüdür. Bu sigorta türünde meydana gelen kişisel sorumlulukların sebep olduğu risklerin meydana gelmesinde hem yargılama, hem yargılama dışındaki taleplerin karşılanmasını teminat altına alan sigortalardır. Yöneticiyi korumaya yönelik yapılan yönetici sorumluluk sigortası, sigortalının faaliyetine ilişkin kişisel sorumluluklarından dolayı doğacak riskler için şirkete karşı veya üçüncü şahıslara karşı yaptırdığı isteğe bağlı bir sigortadır.⁸⁶

2.2.1.10. Özel Güvenlik Sorumluluk Sigortası

Sigorta ettiren tarafından sigorta ettirilen özel güvenlik görevlilerinin görev mevzuatı çerçevesinde mesleklerini ifa ederken üçüncü şahıslara verecekleri zararları, sigorta poliçesinde yer alan tutarlar oranında teminat altına alan sigorta türüdür.⁸⁷ Özel güvenlik sorumluluk sigortası, zarara sebep olan risk sonucu ölen, yaralanan, sakatlanan veya maddi zarara uğrayan üçüncü şahısların zararlarını karşılayan sigortadır.

2.2.1.11. Tehlikeli Maddeler Sorumluluk Sigortası

Yanıcı, patlayıcı olan ürünleri üreten, depolayan, nakleden ve satanların mesleki faaliyetleri nedeniyle bu maddelerin neden olabileceği durumlar sonucu kusurlu veya kusursuz üçüncü şahısların uğrayacağı zararları ve bu zararlardan doğacak sorumlulukları poliçede yer alana limitler oranında karşılayan sigortalardır. Tehlikeli maddeler sorumluluk sigortası teminatı bulunsa bile LPG tüpü neticesinde otaya çıkabilecek zararlar tüp gaz sorumluluk sigortasından karşılanır.

⁸⁶ Mehmet Çelebi CAN, Yöneticilerin Sorumluluk Sigortası, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı., Ankara, 2012, s.19

⁸⁷ Özel Güvenlik Mali Sorumluluk, TSB, <http://www.tsb.org.tr/ozel-guvenlik-mali-sorumluluk-sigortasi.aspx?pageID=757> (11.03.2015)

2.2.1.12. Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası

Likit petrol gazı firmalarının kendi marklarında üreterek doldurdukları ve doldurttukları ve yetkili bayileri ile pazarladıkları sattıkları tüplerin kullanılmak için bulundukları yerlerde infilak etmesi veya gaz kaçırmaları sonucu kusurlu veya kusursuz olarak üçüncü şahıslara karşı oluşabilecek bedensel ve maddi zararları karşılayan sigorta branşıdır.

2.2.2. Mesleki Sorumluluk Sigortaları

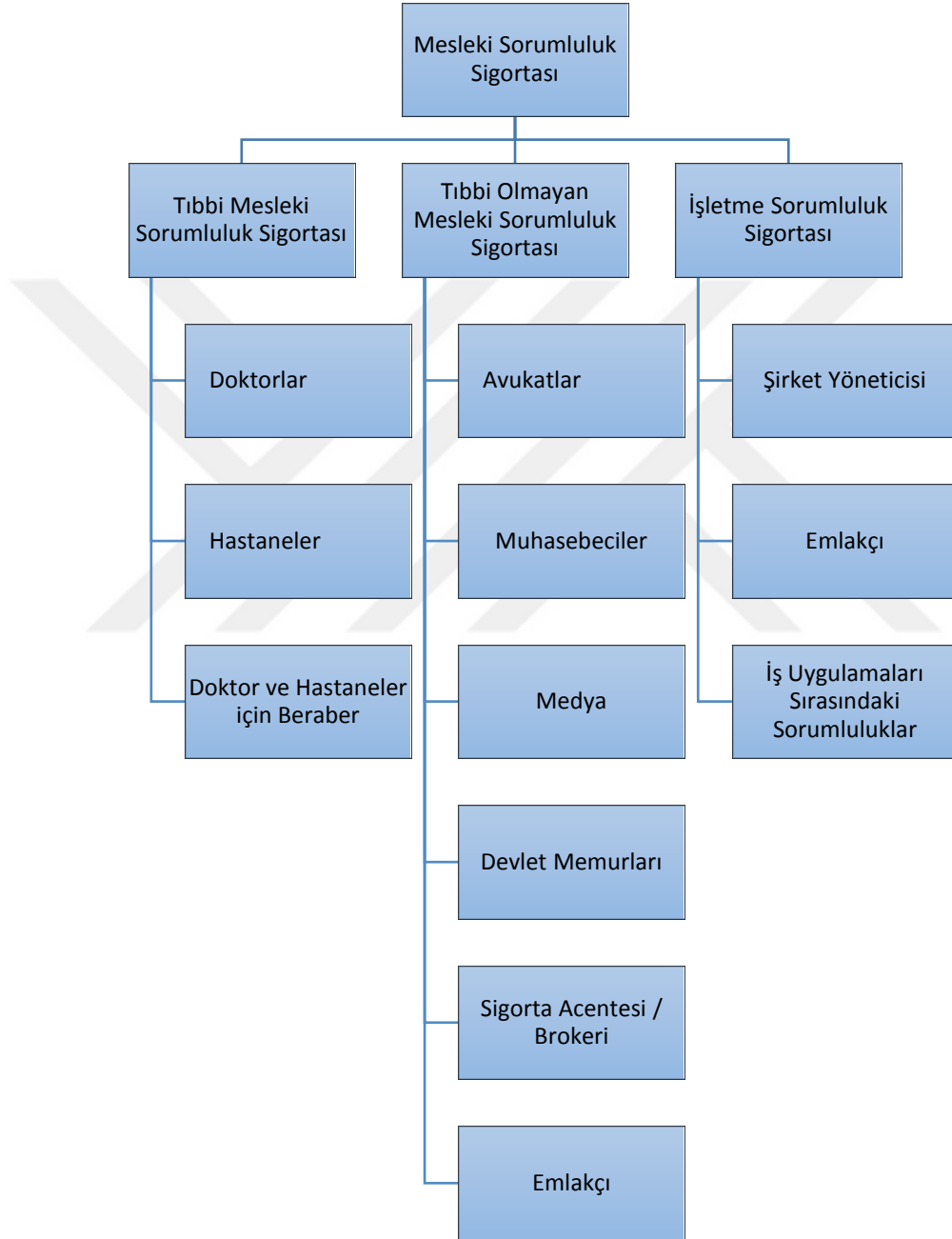
Belirli bir mesleğe sahip olan kişiler mesleğini ifa etmesi nedeniyle üçüncü kişilere karşı sorumluluk üstlenmiş olmaktadır. Mesleğini ifa eden kimseler üçüncü tarafa karşı mesleki faaliyetini yürütürken objektif ve özenli davranma yükümlülüğü altında bulunmaktadır.⁸⁸ Mesleki faaliyetini gerçekleştiren sigortalı sorumluluğuna aykırı hareket eder ise ve herhangi bir sebepten dolayı zarar meydana gelirse zarar gören üçüncü kişiye karşı borç yükümlülüğü doğar. Sigortalı aksini ispat etmediği sürece borcu ödemekle yükümlü olmaktadır. Mesleki faaliyet gerçekleştirilirken üstlenilen sorumluluğun neticesinde ortaya çıkan yükümlülük için bazı meslek gruplarında mesleki sorumluluk sigortası işlemi zorunlu hale getirilmiştir. Mesleki faaliyet gösteren ve Mesleki Mali Mesuliyet Sigortası (MMMS) yaptıran meslek sahiplerinin oda, dernek ve birlik gibi benzeri meslek kuruluşlarına bağlı olması gerekmektedir.

Mesleki Sorumluluk sigortası, meslek erbabının mesleki faaliyetini yerine getirirken, kusurlu veya kusursuz hareketinden dolayı ve yetersiz veya hatalı davranışı sonucunda üçüncü kişilere verebileceği zararı güvence altına almaktadır. Bu sigorta türünde, sigortacı sigortalının sorumluluğu neticesinde oluşan zararı üçüncü kişilere ödemek zorunda olduğu tazminat riskini üzerine almaktadır.⁸⁹ Mesleki sorumluluk sigortasında sigortalıya kendisine sözleşme ile bağlı kişiler dışında herkes üçüncü kişi sayılmaktadır. Muhasebeci, mali müşavir, mühendis, mimar, doktor, eczacı vb belli bir

⁸⁸ Fatih KÖSEKAYA, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Mesleki Sorumluluk Sigortası, **Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,, 2012,s.10

⁸⁹ Erkan EREN, Derecelendirme Kuruluşları Tarafından Verilen Notlar Sebebiyle Üçüncü Kişilerin Uğrayabileceği Zararlardan Kaynaklanan Sorumluluğun Hukuki Niteliği, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar, Cilt:4, Sayı:2, 2010, s.119

meslek eğitiminden geçmiş ve mesleki faaliyet esnasında üçüncü kişilere verdikleri zarar neticesinde ödemek zorunda olacakları yasal tazminatlara karşı koruma sağlamaktadır.

Şekil 4 : Mesleki Sorumluluk Sigortası Çeşitleri

Kaynak : William R. Feldhaus and Robert W. Klein, Professional Liability in the New Economy, Georgia State University (Center of Risk Management and

MMMS sigortası, ÜŞKMMS riskini içermektedir. Genel sorumluluk teminatlarından farklı olarak bu sigortada sigortalının “ belirli bir öğrenim sürecinden geçmiş meslek sahibinin sorumluluğu”⁹⁰ yer almaktadır. Bu sigorta poliçesi yapılırken meslek sahibi olan sigortalının belirli bir meslek eğitiminden geçtiği için poliçede meslek ile ilgili bazı özel şartlara yer verilmektedir. MMMS, kendi başına bir uzmanlaşma gerektirdiğinden dolayı bu konuda uzmanlaşmış sigortacılar tarafından sigorta işlemi gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda bu sigortada verilen teminatlar sadece mesleki kusur ve hataları karşılamakta ve diğer sorumlulukları teminat dışında bırakmaktadır.

Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Tebliği’nde⁹¹ mesleki sorumluluk sigortanın konusu, ve poliçede yer alacak mesleki ifa edimlerinin konusu belirlenerek, mesleki faaliyet esnasında meydana gelebilecek zararlara karşı oluşabilecek taleplere karşı teminat verdiği belirtilmektedir. Mesleki sorumluluk sigortaları ile ilgili kural ve şartlar, teminat içinde ve teminat dışında kalan riskler maddeler halinde belirtilmiş ve düzenlenmiştir. Tebliğin, A Bend’inde sigortanın konusuna, B Bend’inde zarar ve tazminat unsurlarına yer verilmiştir. Bu tebliğde MMMS ’nin, Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası, Avukatlık Mesleki Sorumluluk Sigortası, Serbest Muhasebeci, Serbest Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Mesleki Sorumluluk Sigortası ve Sigorta Acenteleri Mesleki Sorumluluk Sigortası klostarı yer almaktadır.

2.2.2.1. Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası

Hekim Mesleki Sorumluluk sigortası, sağlık çalışanlarının mesleki işlemlerini gerçekleştirmesi esnasında veya daha sonrası doğabilecek sorumlulukları kapsayan bir mesleki sorumluluk sigortası klostur. Mesleği gerçekleştiren hekim, İnsanların biyolojik, anatomik ve klinik olarak tanınması, hastalık teşhisi, ilaç, fizik, biyolojik ve cerrahi yöntemlerle uygulanan iyileştirme çalışmalarının tayini ve hastalıkların devamlı gözlenmesi ile, başka şekilde ortaya çıkabilecek hastalıkların önlenmesiyle tedavide

⁹⁰ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e. s.150

⁹¹ Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Tebliği için, 26.05.2013 tarihli ve 28658 Sayılı Resmi Gazete’ ye (RG) bkz.

yeni yöntemlerin araştırılması gibi konuları ele alarak tıbbi işlev uygulayan kişilere verilen ünvandır.⁹² Hekimlik ve sağlık bilimi için çalışan ve sigortaya konusu olan mesleki işlevini gerçekleştiren sağlık personellerinin belli bir takım şart ve hususlara sahip olması gerekmektedir. Bu mesleği gerçekleştiren sağlık personellerinin Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanacak türden bir öğrenim düzeyinden geçmiş olması gerekmektedir. Belli öğrenim düzeyinde geçen sağlık çalışanları sağlıklı hizmeti vermiş bulunduğu üçüncü kişilere karşı hatalı tıbbi uygulamadan dolayı sorumlu olmaktadır. Sağlık çalışanının üçüncü kişilere karşı hatalı uygulaması sağlık hizmetinin sunulması esnasında ve sağlık çalışanının görev esnasında kusurlu davranışı neticesinde ortaya çıkan durumlardır. Dünya Tabipler Birliği oluşan bu hataları, “ *hekimin tedavi sırasında standart uygulamayı yapmaması beceri eksikliği veya hastaya tedavi vermemesi ile oluşan zarar* ” olarak tanımlanmıştır.⁹³ Bu hatalı uygulama sağlık literatürlerinde “*malpraktis*” yani “*kötü, hatalı uygulama*” olarak tanımlanmakta ve “ *Tıbbi Malpraktis* ” olarak geçmektedir.⁹⁴ Tıbbi Malpraktis neticesinde doğan zararlar hekimin veya sağlık çalışanının kusurlu davranışı sonucunda ortaya çıkmakta ve üçüncü şahıslara karşı sorumluluk doğurmaktadır.

Sağlık çalışanlarının mesleki faaliyetlerinden doğan sorumluluklar cezai, hukuki, idari ve mesleki olarak sınıflandırılmaktadır. Cezai sorumluluğunu dikkatsizlik veya tedbirsizlik, meslekte acemilik, yasa, emir ve yönetmeliklere uymama, taksirle öldürme, taksirle yaralama ve kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi oluşturmaktadır. Sağlık çalışanlarının hukuki sorumluluğu mesleki faaliyeti esnasında yapılan hatalardan dolayı Özel Hukuk (tazminat) yönünden oluşmaktadır.⁹⁵ Özel Hukukta sağlık çalışanı sebebiyet verdiği zararı ödemekle yükümlü olmaktadır. Bu durum Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortasının doğmasına olanak sağlamaktadır.

Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası, Mesleki Sorumluluk Sigortası kapsamında yer almakta ve alt klotlarından birini oluşturmaktadır. Bu sigorta türü

⁹² Çetin AŞCIOĞLU, Tıbbi Yardım ve El Atmalardan Doğan Sorumluluklar, Doktorların, Devletin ve Özel Hastanelerin Sorumluluğu, (Ceza-i Hukuki), İstanbul: Tekışık Ofset, 1993, s.1

⁹³ Oğuz POLAT, Işıl PAKİŞ, Tıbbi Uygulama Hatalarında Hekim Sorumluluğu, **Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, Cilt:2, Sayı:3, İstanbul, Temmuz 2011, s.120

⁹⁴ Halide SAVAŞ, Tıbbi Malpraktis ve Komplikasyondan Doğan Sorumluluklar, **İstanbul Barosu Yayınları**, Cilt:4, Sayı:1, İstanbul, 2012, s.259

⁹⁵ Harun TUĞCU, Çoşkun YORULMAZ, Sermet KOÇ, Hekim Sorumluluğu ve Tıbbi Malpraktis, **Klinik Gelişim**, Sayı :2, İstanbul,2009, s.6-8

sağlık çalışanlarının ve tıp mensuplarının mesleki işlem esnasında veya sonrasında hata,ihmal ve kusur nedeniyle üçüncü şahıslara karşı meydana gelebilecek zararları kapsayan sigorta türüdür. ⁹⁶ Mesleki Sorumluluk Sigortası, hukuki sorumluluktan dolayı ödenecek olan tazminat miktarını, poliçede yazılı olan teminat limitleri dahilinde güvence altına almaktadır. Bunun yanında sigortalının ödemesi gereken manevi tazminat miktarı, yargılama giderleri ve avukatlık masraflarını poliçede yazılı miktar oranında güvence altına almaktadır. Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası hakkındaki genel hatlar, teminatlar ve teminat dışı kalan haller MSS Genel Şartlarında belirtilmiş ve açıklanmıştır. Ek teminatlar ve risk detayları poliçe üzerinde belirtilmektedir. Bu sigortada sağlık çalışanları mesleki görevini yerine getirdikleri alan çeşidine göre risk grubu oluşturulmakta, bu risk grubuna göre prim hesaplanmakta ve tazminat tutarı bu oranlara göre belirlenmektedir. Genel sigorta bilgileri ve risk ile ilgili teminatlar poliçe üzerinde yer almaktadır. Bu sigortanın kendine has bir takım özellikleri vardır. Bu sigorta kanunen yapılması gereken sigorta türlerindendir. Aynı zamanda zorunlu olmasının yanında, malvarlığı sigortası, zarar sigortası ve pasifin sigortası olması gibi temel özellikleri bulunmaktadır.

Hekim sorumluluk sigortası sigortalı olan sağlık personelinin mesleki faaliyetinden dolayı verebileceği zararlara karşı yapılan poliçelerinin süresi bir yıldır. Fakat diğer sigorta türlerinden farklı olarak geriye dönük tazminat taleplerini de teminat altına almaktadır. Bu süre geriye dönük olarak 10 yılı kapsamakta ve 30 Temmuz 2009 geriye dönük başlangıç tarihi olarak kabul edilerek 30 Temmuz 2010 tarihinde bu sigorta zorunlu hale gelmiştir. ⁹⁷ Mesleki Sorumluluk Sigortası klozu olarak genel şartlarda yer alarak halen yapılması zorunlu sigorta olarak varlığını devam ettirmektedir.

2.2.2.2. Avukatlık Mesleki Sorumluluk Sigortası

Avukatların mesleki faaliyetlerinden doğan zararları gideren mesleki sorumluluk sigortasıdır. Bu sigortada mesleki açıdan sorumlu olan ve sigorta ettiren sıfatında olan

⁹⁶ Habil GÖKMEN, Sibel GÜLEÇ, Tıbbi Malpraktis Riskinin Yönetiminde Bir Araç Olarak Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortaları, **Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi**, Sayı :1,Ankara, 2010, s.14

⁹⁷ İsmail YILDIRIM, Tıbbi Malpraktis ve Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası, **Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, Cilt:6, Sayı 3, İstanbul,2015, s.125

kişi avukattır. Avukatlık Kanunun 1 maddesinde avukat “ *Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder.*”⁹⁸ Şeklinde tanımlanmıştır. Aynı kanunun ikinci maddesinde “ *Avukatlığın amacı, hukuki münasebetlerin düzenlenmesini, her hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulamasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlanmaktadır.* “ şeklinde avukatlığın amacı açıklanmıştır. ⁹⁹ Avukat kamu hizmeti sunmakta ve hem gerçek kişi hem tüzel kişi temsilciliğini yapmaktadır. Avukatlar mesleki faaliyetlerini tüzel kişiliğe sahip olan kamu kurumu sayılan baroların denetim ve gözetimi altında yürütürler.¹⁰⁰

Avukatlar, mesleki faaliyetlerini yargı organları önüne çıkarak veya yazılı beyanda bulunarak gerçekleştirir. Bu nedenle hukuksal anlamda adil kararların alınmasını sağlarlar. Serbest meslek erbabı sayılan avukatlar mesleklerini vekalet ve hizmet sözleşmeleri ile gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle avukatlar devlet, toplum ve sözleşmeye taraf olan bireylere karşı sorumlu olmaktadır.

Avukatın mesleğini ifa ederken güvenilir olması gerekmektedir. Sorumlu olduğu taraflar açısından güvenilir olması gerekmektedir. Avukatın müvekkilinin avukata tüm bildiklerini bildirmesi yükümlüğü vardır, aynı şekilde avukatın da sır saklama yükümlüğü vardır. Karşılıklı güven olgusuna dayanan ilişki avukatın mesleğini ifasında önemli unsurdur. Mesleki hata, yanlışlık ve yanılmalardan uzak olabilmek için tarafların yükümlüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Avukatın sorumluluğu, yükümlüğünü aldığı işin hukuki menfaatlerini koruması gerekmektedir. Bu nedenle avukatlara yönelik sorumluluk sigortası ortaya çıkmıştır. Mesleki sorumluluk sigortası yapılması, korunmayı talep edenin avukatın mesleğini ifa ederken olası olumsuz sonuçlar karşısında kendisini güvence altına almasını sağlar.

Avukatlar karşılıklı yapılan vekâletname ya da sözleşme ile korunmayı talep edenin yükümlülüklerini üstlenir. Üstlendiği yükümlülükleri hakkı ile yerine getirmek zorundadır. Avukatın üzerine aldığı yükümlülükleri sözleşme şartlarına göre ve hakkı

⁹⁸ Avukatlık Kanunu, 19.03.1969, 1136 Sayılı Kanun’unun 1. Maddesi

⁹⁹ Avukatlık Kanunu, 19.03.1969, 1136 Sayılı Kanun’unun 2. Maddesi

¹⁰⁰ Avukatlık Kanunu, 19.03.1969, 1136 Sayılı Kanun’unun 76. Maddesi

ile yerine getiremediğinde korunmayı talep edenin zarara uğraması durumunda sorumluluk sigortalarının konusu olan rizikoyu oluşturur. Rizikonun oluşması avukatın tazminat sorumluluğunu doğurmaktadır. Sözleşme ile oluşan sorumlulukta, sözleşmenin ihlali, zarar, hile ve bunlar arasında bağın bulunması ve bunlar sonucu korunmayı talep edenin maddi ve manevi zarara uğraması sigortanın konusunu oluşturur. Bu bağlamda zarara sebebiyet verecek avukatın bazı yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülükler; avukatın aydınlatma, sadakat, işini özenle yerine getirme, vekillikte haksız çekilmeme, mükellefin talimatına uygun davranma, dosya tutma, müvekkiline hesap verme yükümlüğü gibi yükümlülüklerdir.¹⁰¹ TTK md. 1477 gereğince, sigortacı ancak sigortalının kasti olmayan kusurlarının ve yükümlülüklerinin zararlarını karşılamaktadır. Avukatlı sorumluluk sigortalarında avukatın yeterli dikkat ve özeni korumamasından kaynaklanan tazminat talepleri karşılanmaktadır. Tazminat talebini oluşturan zararın meydana gelmesi halinde sigortacı, tazminatı, yargı masraflarını ve faiz tutarını ödemektedir.¹⁰²

2.2.2.3. Serbest Muhasebeci, Serbest Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Mesleki Sorumluluk Sigortası

Muhasebe işlemlerini gerçekleştiren, meslek olarak icra eden muhasebeci ve müşavirler görev konusu kanunlar ile belirlenmiştir. Bu kişiler gerçek ve tüzel kişilere ait olan teşebbüs ve işletmelerin, genel muhasebe standartları ve prensipleri gereğince tutulması gereken defterleri tutmak, bilanço, kar-zarar tablosu ve beyannameleri ile ilgili diğer belgeleri düzenlemek, muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik muhasebe, finans, mali mevzuatla ilgili işleri düzenlemek veya müşavirlik yapmak ve bu şartlar ışığında gerekli belgelere dayanarak inceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannameler ile ilgili konularda yazılı belgelerle görüş vererek rapor düzenleyerek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmaktır.¹⁰³

Serbest Muhasebeci (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) mesleki sorumluluk sigortası kapsamı 26 Mayıs 2013

¹⁰¹ Sultan Gözde TAŞAR, Avukatın Mesleki Sorumluluk Sigortası, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, 2011, s.48

¹⁰² Şenocak, a.g.e, s.161

¹⁰³ Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, 01.06.1989, 3568 Sayılı Kanun'unun 2. Maddesi

tarhli 28658 sayılı kanuna göre dñzenlenen Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına göre uygulanmaktadır. Bu sigorta 2006 yılında MSS’na kloz olarak eklenmiş ve dñzenlemesi gerçekleştirilmiştir. 16 Mart 2006 tarihli 26110 sayılı¹⁰⁴ MSS Genel Şartlarına bağlı olarak verilen bu klozla dñzenlenmiş olan poliçeye göre meslek erbabının mesleğini ifa ederken sebep olacağı zararlar neticesinde ödeyeceği tazminatları karşılamaktadır. Bu sigorta tazminat tutarları yanında yargılama giderlerini karşılamakta, sigortalının sorumlu olduğu SGK Primi, vergi, vergi cezası, gecikme zammı ve gecikme faizini poliçede belirtilen limitler oranında karşılamaktadır. Teminat dışında kalan haller ve rizikonun gerçekleşmesi ile ilgili maddeler MSS Genel Şartları ışığında sigorta poliçesinde belirtilmekte ve dñzenlenmektedir.

2.2.2.4. Sigorta Acenteleri Mesleki Sorumluluk Sigortası

Sigorta acentesi sigorta şirketi adına sigorta sözleşmesi yetkisine sahip gerçek ve tüzel kişilerdir.¹⁰⁵ Sigorta şirketleri, sigorta işlemleri gerçekleştirmek için kurulmuş olan bu acentelerle acentelik sözleşmesi yaparak, sigorta sözleşmesi yapma, poliçe dñzenleme ve prim tahsil etme yetkisini sigorta acentelerine devretmektedir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu (SK), sigorta acenteleri faaliyetleri, kuralları hakkında bilgi vermektedir. SK’nun 2. maddesindeki sigorta acentesinin tanımı,” *Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tabi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimi surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulaması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişi* “¹⁰⁶ olarak yapılmıştır.

SK’daki tanımdan ortaya çıkan sonuca göre, sigorta acentesinin unsurları; “bağımsızlık, sözleşmeye dayalı çalışma, belirli bir yer veya bölge içinde faaliyet gösterme, süreklilik, meslek edinme, sigorta sözleşmelerinin yapılmasına aracılık veya

¹⁰⁴ 26 Mayıs 2013 Tarihli, 28658 Sayılı Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Mesleki Sorumluluk Klozu

¹⁰⁵ Sigorta Acenteleri Yönetmeliği, 22.04.2014, 28980 Sayılı Yönetmelik, 3 Madde

¹⁰⁶ 03.06.2007 Tarihli, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu, 2. Maddesi

sözleşmeyi sigortacı adına bizzat yapma”¹⁰⁷ şeklinde sıralanmaktadır. Aynı zamanda sigorta acentelerinde aranacak niteliklere ilişkin usul ve esaslar Sigorta Acenteleri Yönetmeliği’ nde belirlenmiştir. Bu niteliklere ek olarak eğitim şartları da ilave edilmiştir.

Sigorta acenteleri kurulurken öncelikli olarak TOBB bünyesinde bulunan levhaya kayıt olması gerekmektedir. Acentelerin levhaya kayıt olabilmeleri için Müsteşarlıktan uygunluk belgesi almaları gerekmektedir. Bu acenteler kurulurken faaliyete başlamadan önce bu işlemleri yaparken öncelikli olarak sigorta şirketi ile acentelik sözleşmesi yaparken en geç bir ay içinde mesleki sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır.¹⁰⁸ Sigorta acentesi MMS yaptırarak, konu ile ilgili TOBB’a ve uygunluk belgesi alabilmek için ilgili odaya başvuru yapabilmektedir. Genel bir ifade ile acente faaliyette bulunabilmek için gerekli mesleki sorumluluk sigortasını yaptırmakla yükümlüdür. Sigorta acentelerinin yaptırmış olduğu bu sorumluluk sigortası acentenin mesleki faaliyetlerinden dolayı sigortalılarına verebilecekleri zararları kapsamaktadır.

Sigorta Acenteleri mesleki sorumluluk sigortası, 16 Mart 2006 ve 26110 Sayılı Resmi Gazete ‘ de yayınlanan Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları içinde yer alan klozdur.¹⁰⁹ Bu sigortaya göre sigortacı, mesleki faaliyeti sonucu meydana gelen sözleşme şartları çerçevesinde oluşan zararların teminini ve zarar sonucu oluşabilecek hukuki masrafları üstlenmektedir. Sigorta Acenteleri Mesleki Sorumluluk Sigortasındaki teminat dışı haller MSS Genel Şartlarında A.3 Maddesinde belirtilmiştir.

2.2.3. Kara Araçları Sorumluluk Sigortaları

Kara araçları sorumluluk sigortaları kendi bünyesinde şöyle sıralanmaktadır;

- Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası;
- Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası;
- Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası;

¹⁰⁷ Emine YAZICIOĞLU, Sigorta Aracıları Hukuku, İstanbul : On İki Levha Yayıncılık, 1.Baskı,2010, s.104

¹⁰⁸ Çeker, a.g.e, s.44

¹⁰⁹ Sigorta Acenteleri Mesleki Sorumluluk Sigortası Klozu için, Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, 16.Mart.2006 Tarihli, 26110 Sayılı, Resmi Gazete (RZ) bkz.

2.2.3.1. Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

Genel şartlar çerçevesinde Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası olarak bilinen sigortaya günlük dilde “ Trafik Sigortası “ da denilmektedir. Zorunlu trafik sigortasında motorlu aracın kullanımı sırasında aracı işletenin üçüncü kişilerin bedeni ve maddi zarara uğramasına sebebiyet vermesi halinde zorunlu sigorta limitleri oranında sorumluluğu karşılanmaktadır. Bu sigorta Karayolları Trafik kanununa göre yapılması zorunlu olan bir sigortadır. İşletme esnasında yapılan kontrollerde bu sigortanın yapılmış olması gerekmektedir, sigortası olmayan araçlara trafikten men cezası ve buna ek olarak para cezası da verilmektedir. Aynı zamanda sigortası yapılmayan araçlara muayene bakımı da yapılmamaktadır.

Kazaya sebebiyet veren aracın tespit edilememesi durumunda, sigorta yaptırmaksızın trafiğe çıkan araçlar veya çalınan ve gasp edilen araçlar neticesinde oluşabilecek kazalarda meydana gelen bedeni zararlar, kazanın olduğu dönemdeki zorunlu mali sorumluluk sigortasına göre bedeni zararlar için belirlenen limitler oranında tazminat ödemesi yapılır. Bu ödeme Karayolları Trafik Garanti Fonu tarafından ödeme için gerekli belgeler ile başvuran hak sahiplerine yapılmaktadır.

Zorunlu sigortanın yapılıp yapılmadığı veya sigortanın sahteliği ve aracın hasarlı, kazalı olup olmadığı Trafik Sigortası Bilgi Merkezinden öğrenilmektedir. Sigorta kolunda üçüncü şahıslara verilen zararlar karşılanmakta fakat aracın kendi hasarı karşılanmaktadır. Aynı zamanda bu zorunlu sigortada manevi tazminat talepleri de karşılanmaz. Zorunlu sigorta ile ilgili düzenlemeler, limit ve oranlar Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenmektedir. Sigorta teminatları ile ilgili bilgiler genel şartlarda yer almaktadır.

2.2.3.2. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası

Motorlu aracın işletilmesi esnasında oluşabilecek kaza neticesinde üçüncü kişilerin bedeni ve maddi kayıplarını Karayolları Trafik Kanunu'na göre belirlenen Trafik Sigortası kapsamının limitlerini aşan kısmı bu sigorta poliçesi limiti oranında karşılanmaktadır. Trafik sigortası yaptıran bireyler trafik sigortanın limitlerini yeterli bulmadıkları durumda ek olarak bu sigortayı da yaptırabilmektedirler. Bu sigorta türü genellikle kasko sigortasının içinde ek teminat olarak verilmektedir. Ek teminat olarak

alınan bu sigortada tarafların iradeleri ile limitler belirlenebilir ve poliçe yapım aşamasında değiştirilebilir. Aynı zamanda ek bir sözleşme ile manevi tazminat talepleri de teminat altına alınabilir.

2.2.3.3. Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası

Bu sigorta, poliçede belirtilen motorlu taşıtta yolculuk eden bireylerin, duraklamalar ile kalkış noktasından varış noktasına kadar geçen sürede meydana gelen kazalar neticesinde oluşabilecek bedeni zararları teminat altına almaktadır. Trafik Kanunlarından doğan sorumluluğun poliçe üzerinde yazılı bulunan tutarlar oranında teminat verilmektedir. Teminat limitleri, ve primler Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenmekte ve tazminat ödemesi sıralamasında öncelikli olarak bu sigorta kolundan karşılanmaya başlanmaktadır.

2.3.SORUMLULUK SİGORTALARININ HUKUKİ NİTELİĞİ

2.3.1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmelerinin hukuki niteliği tartışmalıdır. Görüşlerin ilkinde, sigorta sözleşmesi niteliği nedeniyle bir iş görme sözleşmesidir. Bu sözleşmeye göre sigortacı, sigorta ettirene sözleşmede yer alan rizikolara yönelik bir güvence sağlamak ve karşılığında prim almaktadır. Böylelikle sigortacı, başkasına ait bir işi yani rizikoyu üzerine almakta ve sigorta ettirenin işini görmektedir.

Bir diğer görüş, sigorta sözleşmesinin kendine has iki tarafa da borç yükleyen bir sözleşme niteliğini taşıdığını savunur. Alman Hukukunda bu görüş hakimdir ve buna göre sigortacı, tahsil ettiği prim karşılığında sigortalıya karşı rizikonun sorumluluğunu ve taşıma borcunu üzerine almaktadır.¹¹⁰ TTK’ na da bu yansımış ve sigortacının sorumluluğunun başlangıcı primin veya ilk taksitinin ödenmesiyle başlayacağı açıklanmıştır.

Sigorta sözleşmesinin kendisine has sözleşme niteliğine sahip olmasından dolayı “tazminat teorisi “ ve “riziko taşıma teorisi” olmak üzere iki ayrı teori ortaya atılmıştır. Tazminat teorisine göre, rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte sigortacı sigortalıya para

¹¹⁰ Çeker, a.g.e, s.58

ödeme borcu altına girmektedir. Rizikonun gerçekleşmemesi durumunda tek tarafa borç yükleyen sözleşme olmasından dolayı eleştiri almıştır. Buna rağmen, riziko (tehlike) taşıma teorisi, sigortalının ödediği prim karşılığında sigortacı sigortalıya ait olan riskleri üstlendiğini savunmakta ve riziko taşıma yükümlüğünü üzerinde olduğu takdirde prim almaya hak kazanır. Bu nedenle sigorta sözleşmelerinin hukuki niteliğini en iyi açıklayan teori riziko taşıma teorisi de denilebilir.¹¹¹ Sigortacının ilk borucunun rizikoyu taşıma yükümlüğünün bulunması, sorumluluğun başlamasında önce sözleşmeden vazgeçilmesi halinde primin yarısının ödenmesi zorunda kalınması ve aynı zamanda fesihden sonra işlenmeyen günler için ödenen primlerin sigortalıya geri iadesinin yapılması gibi hükümlerin 6102 sayılı TTK’da bulunması riziko taşıma teorisinin benimsendiğini ortaya koymaktadır.¹¹²

Sorumluluk sigortası da sözleşmeye dayalı yani sözleşme ile yapılan bir sigortadır. Her ne kadar sorumluk sigortasının kendine ait özellikleri olsa da bu sigorta türü de sözleşme itibarıyla sigorta sözleşmesinin temel hukuki özelliklerini taşımaktadır. Sorumluluk sigortası sözleşmesinin hukuki özelliğinin belirlenmesinde sigorta ettirenin yükümlüklerinin yanında daha çok sigortacının üzerine almış olduğu yükümlülüğün üzerinde durulur. Sigorta ettirenin yükümlülüğü prim ödemektir fakat sigortacının yükümlükleri sigorta sözleşmesinin üzerinde yer alan koşullar ile çerçevelenir. Bu durumda oluşmuş olan sigorta poliçesi, iki taraflı sigorta sözleşmesi niteliğini taşıyamayabilir. Fakat her iki tarafın borç yükümlülüğüne girmesi durumunda ortaya çıkan durum farklıdır. Bir tarafın borç yükümlülüğünün kesinleşmesiyle diğer tarafın borç yükümlülüğünün belli koşullara bağlı olarak gelişmesi durumunda ortaya çıkan eksiklikler bu durumda iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak ortaya çıkar. Sorumluluk sigorta sözleşmesi eksik iki tarafa sorumluluk yükleyen sigorta sözleşmesi olarak kabul edilir.¹¹³ Sorumluluk sigortası sözleşmelerinde, sözleşmenin gerçekleşmesi ile birlikte sigortalının prim ödeme borcu, sigortacının riskin gerçekleşme olasılığına bağlı oluşabilecek borca karşılık gelmektedir. Bu sebepten dolayı sorumluluk

¹¹¹ Çeker,a.g.e, s.59

¹¹² TTK’DA madde 1421 göre “ Aksine bir sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar, kara ve denide eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılması ile sorumlu olur.”

¹¹³ Reyegan KENDER,Türkiye’ de Hususi Sigorta Hukuku, Ankara: Yenilenmiş 9.Baskı, Arıkan Yayıncılık, 2001, s.115

sigortasının kendisine ait özelliği dikkate alındığında eksik iki tarafa sözleşme olduğu ileri sürülebilir.

Sorumluluk sigortası sözleşmeleri taraflar arasında devamlı ilişkiler meydana getirebilen sözleşmelerdir. Sigortalı sözleşmesine ilişkin primini ödemiş olsa bile iki tarafın yükümlülükleri devam etmektedir. Sigorta ettirenin yükümlülüğü sadece prim ödemek değil aynı zamanda sigortaya konu olan riske ilişkin riskin gerçekleşme ihtimaline karşı gerekli önlemler almak, ihmali arttırmamak ve sigortalanan menfaatte meydana gelen değişikliği sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Yapılan tüm sözleşmelerde iyi niyetin önemli olduğu kadar bu hususlar sigorta sözleşmelerinde önemlidir ve daha fazla iyi niyetle hareket edilmesi gerekmektedir. Nedeni, diğer sözleşmelerden farklı suiistimale daha açık olmasındandır. Sigortacıdan ziyade sigortalının ödeyeceği prim karşılığında aldığı teklifler ile gerekli şartları bilmekte ve durumu kendi lehine göre hareket edebilmektedir. Sigortalının iyi niyet prensibini ihtimal etme oranı yüksektir. Bu nedenle sorumluk sigortalarında azami iyi niyet prensibi diğer sigorta türlerinden daha büyük öneme sahiptir.

Sigorta sözleşmeleri, sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğünün şüpheli bir olay üzerinde kurulmuş olmasından dolayı sigorta sözleşmeleri tesadüfi ve irade dışında gerçekleşebilecek olaylar üzerine gerçekleştirilen sözleşmelerdir. Sigortaya konu olan riskin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ve riskin gerçekleşmesi durumunda meydana gelebilecek zararın büyüklüğü kural olarak belli değildir. Sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli olmayan riskin gerçekleşmesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Aksi taktirde sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü doğmayacaktır. Sorumluluk sigortalarında yapılan sözleşmedeki unsurlara bağlı kalarak sözleşmedeki sigorta bedeli üst sınır kabul edilmekte ve tehlikenin gerçekleşmesi sonucunda meydana gelen hasara göre sigortacının borç ödeme yükümlülüğü değişmektedir.¹¹⁴ Sigortacının risk gerçekleşmesi sonucu borç ödeme yükümlülüğü sigortalı tarafında almış olduğu prim ile aynı anda başlamaktadır. Bu nedenle sigortacı ile sigortalının karşılıklı olarak sorumlulukları ve yükümlülükleri doğmaktadır. Aralarında karşılıklı olarak düzenledikleri bu sözleşme, kendi iaredeleri ile

¹¹⁴ Ali BOZER, Sigorta Hukuku, Genel Hükümler –Bazı Sigorta Türleri, Ankara : BTHAE, İkinci Baskı, 2007, s.25

oluşturdukları koşullarla değil, kanuni olarak belirlenmiş genel şartlar çerçevesinde oluşmaktadır. Bu şartlar çerçevesinde taraflar karşılıklı yükümlülüklerle sahip olmaktadır. Belirli şartlar çerçevesinde gerçekleştirilen sorumluluk sigortası sözleşmelerinde tarafların özellikleri de bulunmaktadır. Tarafların özellikleri ve genel işlem şartları durumunda değerlendirmeler ile birlikte sigorta sözleşmesi gerçekleştirilir.

Sorumluluk sigortaları hukuki açıdan tarafların kendi rızaları ile karşılıklı düzenlenmiş, azami iyi niyet gerektiren, tesadüfi ve genel işlem şartlarının içeren bir sözleşme türüdür. Sorumluluk sigortası sözleşmelerinin hukuki niteliğine ilişkin sahip olması gereken bu nitelikler tüm sigorta sözleşmelerinin de sahip olması gereken niteliklerdir. Fakat sorumluluk sigortalarında tarafların hukuki ilişkilerinin boyutu genişleyerek, sözleşmeye konu olan riskin gerçekleşmesi ile birlikte zarara uğrayan üçüncü kişi bu hukuki ilişkiye dahil olmaktadır.

2.3.2. Sorumluluk Sigortalarının Üçüncü Şahıs Lehine Sözleşme Niteliği

Sorumluluk sigortasının, üçüncü şahıs yararına bir sözleşme olup olmadığı konusu doktrinde tartışmalara neden olmuştur. Bu durumdan dolayı üçüncü şahısların doğrudan sigortacıya başvurma haklarının bulunmaması sebebiyle sorumluluk sigortası sözleşmenin üçüncü kişi lehine bir sigorta olmadığı ileri sürülürken, yasaların üçüncü kişilerin lehine olmak üzere doğrudan sigortacıya başvurma hakkının tanındığı sözleşmelerin varlığı da kabul edilmektedir. Bu duruma ilişkin *BK'nun 112 maddesi, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 97.maddesi, 1 Temmuz 2012 yılında yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1473-1484 üncü maddeleri ve Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 132 ve 138. Maddeleri örnek olarak gösterilmiştir.*

115

Üçüncü şahıs lehine sözleşme yani üçüncü şahıs lehine sigorta, sigorta taraflarına dahil olmayan ve riskin gerçekleşmesi ile oluşan zarar neticesinde fayda sağlayan üçüncü kişilerin bulunmasıdır. Sorumluluk sigortaları bu türden bir sigorta olduğu için üçüncü şahıs lehine fayda sağlayan sigorta olarak da bakılabilmektedir. Hukuki açıdan borç ilişkisi taraflar arasında kurulmuşsa o taraflar sorumlu olurken, sorumluluk sigortalarında borç ilişkisinin doğmasıyla birlikte üçüncü şahsa borç ödeme

¹¹⁵ Ulaş, a.g.e,s.651

yükümlülüğü doğmakta ve bununla birlikte üçüncü şahıs borç ilişkisine dahil olmaktadır.

Kanunla düzenlenmiş olan sorumluluk sigortası, hukuki ilişkiler kapsamında üçüncü şahıs yararına sözleşme olarak da nitelendirilebilir. Sigortanın tarafı olan sigortalının ödediği primler karşılığında riskin gerçekleşmesi ile birlikte sigortacıdan alacak hakkına sahip olmaktadır. Sigortacı ise tazminat ödemesi gerektiği için borçlu konumundadır. Bu durumdan dolayı sigortacı sigortalının vermiş olduğu zarar veya hasar yükümlülüğünü üstlendiği için sigortalının zarara sebebiyet verdiği üçüncü şahsa ödeme yapmaktadır. Üçüncü taraf uğradığı zarar neticesinde aldığı tazminat nedeniyle sigorta ilişkisine dahil olmakta ve fayda sağlamaktadır.

2.4. SORUMLULUK SİGORTALARINDA HASAR

Sorumluluk sigortalarında hasar ile ilgili işleyişin anlaşılabilmesi için öncelikli olarak zarar kavramı açıklanarak zarar giderim yoluna gidilmektedir.

2.4.1. Sorumluk Sigortalarında Zarar Kavramı

Sorumluluk sigortalarında zarar kavramı cismani zarar, mal zararı ve mal varlığı zararı olmak üzere üç ana gruba ayrılarak incelenmektedir.¹¹⁶

- Cismani Zarar: Sigortalının yaptığı eylem neticesinde üçüncü bir şahsın yaralanmasına veya ölümüne sebep olan zararlar cismani zarar olarak adlandırılmaktadır.
- Mal Zararı: Sigortalının yaptığı eylem neticesinde üçüncü şahsın mal varlığı içinde yer alan bir eşyada meydana gelen zarar mal zararı olarak nitelendirilmektedir.
- Mal Varlığı Zararı: Zarar belirli bir mala yönelik değildir, buradaki zarar üçüncü şahsın malvarlığında meydana gelebilecek zarardır.

2.4.2. Sorumluluk Sigortalarında Zarar Giderim

Sorumluluk sigortalarında risk sonucu oluşan zararın giderilebilmesi için sigortacıya riziko ve zarar hakkında gerekli bilgi ve belgelerin verilmesi gerekmektedir.

¹¹⁶ Kender, a.g.e. s.12

Zarar hakkında sağlıklı bilgiye ulaşabilmek için sigorta ettiren, sigortacıya gerekli bilgileri iletmekle yükümlüdür. Güvence altına alınan bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortalı veya sigorta ettiren zarar hakkında bilgi verme yükümlülüğü TTK ‘da gerekli maddelerle düzenlenmiştir. Aynı zamanda TTK’da sigortacının zarar görenden bilgi edinme hakkı ile ilgili maddelere yer verilmiştir. Bu maddelere göre sorumluluk sigortasındaki rizikonun gerçekleşmesi ile sözleşmeye taraf olmayan ve rizikodan zarar gören üçüncü şahıstan, zarara sebep olan olay ve zarara ilişkin gerekli bilgi edinme hakkı bulunmaktadır. Rizikonun gerçekleşmesi neticesinde zarar gören taraf da sigortacıya gerekli bilgi ve belgeleri vermekle yükümlü olmaktadır. Zarar gören üçüncü kişiler yükümlülüğe uygun davranmaması durumunda, bu halde zarar görene yazılı olarak bildirilmesi koşulu ile, sigortacının sorumluluğu, yükümlülük yerine getirilseydi, ödenmesi gereken tazminat miktarı ile sınırlı kalacaktır.¹¹⁷ TTK ‘na göre böyle bir durumun aksine bir durum var ise sözleşme şartları geçersiz sayılmaktadır. Üçüncü şahısların gerekli yükümlülükleri yerine getirebilme konusunda ve haklı görülebilmesi ile ilgili şartların takdiri uygulamada farklı yorum ve sonuçlara yol açabilmektedir.

Sorumluluk sigortalarında sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü ile ilgili gerekli bilgiler TTK ‘da belirtilmiş ve açıklanmıştır. Sorumluluk sigortası meblağ sigortası olmayıp, zarar sigortası niteliğinde olması nedeniyle üçüncü kişilerin uğradığı zararın giderilmesi amacını taşımaktadır. Bu nedenle bu tarz sigorta poliçelerinde yer alan meblağlar sigortacının sorumlu olduğu azami limitleri göstermektedir. Üçüncü kişilerin cismani zararları karşılanırken, ölüm meydana gelmesi durumunda destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında, cismani zararlarda uzuv tatili, işten geri kalma, kazanç kaybı, üçüncü kişinin gerçekten uğradığı zararlar neticesindeki doktor ve tedavi masraflarının giderlerin hesaplanmasında sorumluluk sigortası yapan sigortacı poliçe üzerindeki azami limitler oranında yükümlü olmaktadır.¹¹⁸ Üçüncü kişilerin mallarına ilişkin zararların meydana gelmesi durumunda sorumluluk sigortalarında, mal sigortalarındaki gibi sigortacı gerçek zararı gidermekle yükümlü olmaktadır. Sorumluluk sigortasını diğer sigorta türlerinden ayıran en önemli özellik üçüncü

¹¹⁷ Ulaş, a.g.e., s.778

¹¹⁸ Ulaş, a.g.e., s.779

kişilerin de gerçek zararlarını karşılamasının yanında zarar neticesinde doğabilecek dava ve hukuki masrafları da teminat altına almasıdır. Bu masraflar poliçe üzerindeki limitler oranında karşılanmaktadır. Fakat ek bir sözleşme ile bu limiti aşabilecek durumlara karşı teminat eklenebilmektedir. Tazminat ödemelerine ek olarak üçüncü şahsa ödenen tazminatlarda tazminatın temerrüt faizi de sigortacı tarafından karşılanmaktadır.

Sorumluluk sigortalarını tazminatlarının karşılanması hususunda diğer sigorta türlerinden ayıran en temel özelliklerden biri, poliçede gösterilen sorumluluk limitinin oranlarında poliçe süresi içerisinde birbirinden farklı zamanlarda oluşan zararlar için ayrı ayrı geçerli olmasıdır. Eğer sigorta poliçesindeki şartlar doğrultusunda zararın ödenmesine kadar geçen sürede taraflardan birinin fesih hakkını kullanmadığı takdirde, sigorta süresi içerisinde meydana gelen başka bir riziko da sigorta kapsamı altına girmektedir. Birden fazla zarar veya zarara maruz kalanın aynı rizikoda ortaya çıkması durumunda sigortacı poliçede belirtilen limitler doğrultusunda sorumlu olmaktadır.¹¹⁹ Sigortacı, sigorta ettirenin eyleminden kaynaklanan zararlar neticesinde oluşabilecek manevi zararlardan sorumlu değildir. Sorumluluk sigortalarında manevi tazminatlar kapsam dışında bırakılmıştır.

2.4.3. Sorumluluk Sigortasında Muafiyet

Sigortacılık faaliyetleri yürütülürken, rizikonun meydana gelmesi durumunda, küçük ve önemli olmayan hasarın tazmini bazı durumlarda sigortacının sorumluluğunda olmamaktadır. Oluşan küçük ve önemli olmayan hasarlar sigorta ettiren tarafından karşılanmaktadır. Böylece sorumluluk sigortasında muafiyet oluşmuş olmaktadır. Sigorta poliçesi yapılırken bu işleme muafiyetli sigorta işlemi de denilmekte ve sorumluluk sigortalarında bu işlem Muafiyetli Sorumluluk Sigortası olarak geçmektedir. Muafiyetli sigorta işlemi primlerin ucuzlamasını sağlamak ve sigorta ettirenin risklere karşı dikkatli davranmasını sağlamaktadır.

¹¹⁹ Erdoğan SERGİCİ, Mesuliyet Sigortası Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, **III. Sigorta Semineri**, Ankara, 1977, S.69

BÖLÜM 3

TRAFİK SİGORTALARINDA BEDENSEL TAZMİNATLAR

3.1.KARAYOLU MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK (TRAFİK) SİGORTASI (KZMSS) KAPSAMI VE İŞLEYİŞİ

Kentsel yaşamın gelişmesi, teknolojinin ilerlemesi ile birlikte yeni riskler insanların yaşamında yer almaya başlamış ve bireylerin sorumlulukları artmıştır. Yeni risklerin meydana gelmesi halinde bireyler tek başına sorumluluk yükünün altında kalmayacakları için sigortaya gereksinim duymuşlardır. Bu nedenle gerek kurumlar gerekse bireyler gerçekleştirdikleri faaliyetler neticesinde risk sonucu meydana gelen maddi ve bedeni zararları teminat altına alacak olan sigortaya başvurmuşlardır. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte gereksinim haline gelen ve gün geçtikçe yaygınlaşan motorlu araçlar için de kullanım faaliyeti esnasında meydana gelebilecek risklere karşı da motorlu araç sigortasına başvurulmaktadır. Motorlu araç sigortaları, hem maddi, hem bedeni ve hem manevi zararların ortaya çıkmasıyla birlikte doğmuş olan sigortalardır. Bu sigorta da bireylerin doğrudan doğruya hata ve dikkatsizlik sonucu üçüncü şahıslara vermiş olduğu bedeni ve maddi zararları kapsamaktadır.

Zorunlu sorumluluk sigortası olarak kabul edilen motorlu kara taşıt zorunlu mali sorumluluk sigortası hasar sebebiyle sigortalının gelirinde meydana gelebilecek azalmayı önlemek amacıyla oluşturulmaktan daha çok sosyal amaçları göz önünde bulunduran bir sigortadır. Sigortalının sebebiyet verdiği üçüncü şahısların zararlarının giderilmesi yönüyle ve zorunlu olarak düzenlenerek tarafların korunmasını sağladığından dolayı fayda sağlamaktadır. Oluşan kazaların neticelerinden kanun yoluyla korunmak için bu sigortaya ihtiyaç duyulmakta ve kanunen zorunlu hale gelmektedir.

Motorlu taşıt araçları zorunlu sorumluluk sigortası, araçların sebep olacağı zarar neticesinde mal ve kişisel hasarlar meydana gelebilecek tazminat taleplerini teminat içine alır. Mal kaybı veya kısmi mal kaybı, ölüm veya yaralanma gibi her türlü masrafları kapsayarak aynı zamanda mahkeme masrafları, avukatlık ücretleri ve

kazazedenin kaza nedeniyle yoksun kaldığı gelir de tazminat tutarının içinde yer alabilmektedir.

3.1.1. Trafik Sigortasının ve İşleyişi

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası diğer adıyla Trafik Sigortası, Karayolları Trafik Kanununun ilgili maddeleri gereğince motorlu araçlar için yapılması zorunlu olan bir sigorta türüdür. Bu kanuna tabi olan her araç için bu sigorta yapılması gerekmekte ve oluşabilecek kaza durumlarına karşı, zarara sebep olanın kusur oranında karşı tarafa verilebilecek bedeni (canına) veya maddi (malına) zararların tamamını kapsamaktadır.

Trafik Sigortası, zorunlu bir sigorta olması ve Türkiye’de araç sayısının çok fazla olması nedeniyle en yaygın olarak yaptırılan sigortadır. Trafik Sigortası Poliçesi, trafik polisi kontrollerinde ehliyet ve ruhsat ile araçta bulundurulması zorunlu olan bir belgedir. Bu poliçe yıllık olarak düzenlenmekte ve her yıl poliçe bitimi ile ilgili tarihte yenilenmesi gerekmektedir.

3.1.1.1. Trafik Sigortası

Karayolları Trafik Kanunu 91. Maddesi işleticinin hukuki sorumluluğundan yola çıkılarak bir tanım yapılabilmektedir. Bu kanunda yer alan sigorta başlığı altında düzenlenen bilgiler ışığında trafik sigortası, motorlu bir aracın işletilmesi sırasında bir kimsenin yaralanmasına, ölmesine veya maddi bir zararın meydana gelmesine neden olan bir olayın olması durumunda, işletenin üçüncü kişilere karşı sorumluluğunu belli limitler doğrultusunda güvence altına alan ve yapılması kanunlarla doğrultusunda zorunlu olan bir sorumluluk sigortası şeklinde tanımlanabilir.

Diğer bir ifade ile Trafik Sigortası, karayolunda motorlu araç işletenin, işlettiği araç sebebiyle üçüncü şahıslara verilen bedensel ve eşya zararlarından dolayı işletenin mali ve hukuki sorumluluğunu üçüncü şahıslara karşı güvenceye alınması sebebiyle bir pasif ve aynı zamanda zarar sigortası niteliğini taşımaktadır.¹²⁰ Motorlu taşıt

¹²⁰ Ulaş, a.g.e., s. 876

işletenlerin, taşıtları kullanımından kaynaklanan üçüncü şahıslar aleyhine doğacak zararları temin etmek üzere trafik sigortası yaptırmaları mecburidir.¹²¹ Bu tür sigortanın en önemli özelliği ise yasa ile sigorta sözleşmesinin yapılması zorunluluğudur.

3.1.1.2. Trafik Sigortasının Sağladığı Fayda

Zorunlu sorumluluk sigortasının en önemli yararı sayıları gün geçtikçe artmakta olan ve artmaya devam eden trafik kazalarından zarar görenlerin zararlarının giderilmesi ile ilgilidir. Kaza neticesinde zarar görenin zararı veya ölenlerin yakınlarına zararların ödenmesi güvenli ve kolay bir şekilde sağlanmaktadır. Özellikle sigortaların yasal olarak zorunlu olması kazada zarar görenlerin lehine olmakta ve aynı zamanda Sosyal Güvenlik sisteminin de desteğiyle birlikte tedavi ve bakım masrafları karşılanmaktadır. Zarar görenlerin toplumun birer ferdi oldukları için zararlarının giderilmesi topluma dolaylı olarak fayda sağlamaktadır.

Zorunlu olarak yapılan trafik sigortası, aracı sigorta ettiren veya sigortalı sigorta yaptırmasıyla, işletenin de hukuken sorumlu olabileceği risklere karşı kendisini güvence altına almakta ve zarar giderim neticesinde malvarlığında oluşabilecek azalmaya karşı güvence sağlamaktadır. Genel olarak trafik kazası mağdurları ve yakınları bakımından, araç sahibi, işleteni açısından ve en önemlisi bu kişilerin içinde bulunduğu toplum açısından büyük fayda sağlamaktadır.

3.1.1.3. Trafik Sigortası Teminat Sistemi ve Ek Teminatlar

Trafik sigortası, sigorta konusu olan aracın neden olduğu kazalarda meydana gelen zararları diğer bir ifade ile aracı işletenin kaza neticesinde üçüncü şahıslara karşı sorumlu olduğu zararları teminat altına almaktadır. Bu sigortada sigorta kapsamına giren riskler karşılanmaktadır. Bu nedenle sigorta kapsamında hangi kaza ve zararların yer aldığını iyi tespit etmek gerekir. Maddi zararlar ve bedeni zararlar ile birlikte gelişen

¹²¹ Merih Kemal OMAĞ, Zorunlu Sigortalar Paneli, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul: Özdil Basımevi, 1994, s. 17

kazanç kaybı (iş göremezlik tazminatı) trafik sigortası kapsamında yer alır.¹²² Fakat manevi zararlar trafik sigortasının kapsamı dışında kalmaktadır.

Karayolları Trafik Kanunu'na göre trafik sigortası, bir kişinin ölümüne, yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olan kazaları kapsar. Bu tür zararların zorunlu sorumluluk sigortası kapsamına girebilmesi için, kazaya neden olan aracın motorlu taşıt olması ve aracın işletilme halinde olması gerekmektedir. İşletilme halinde olmayan bir aracın neden olduğu kazalar veya kazaya yardım çalışmaları esnasında yardım edenin uğradığı zararlar teminat kapsamının dışında kalmaktadır. Bu sigorta, genel şartları ışığında Türkiye sınırları içinde yer alan yabancı plakalı araçlar için de geçerli olmaktadır. Yurt dışında teminat sağlanması için Yeşil Kart Sistemi'nden trafik sigortası işlemi yapılması gerekmektedir.

Trafik sigortasına ilişkin sigorta bedeli, aracın cinsine göre ve yönetmeliğe göre her yıl yeniden saptanan teminat tutarları üzerinden gerçekleşir. Aracın cinsine göre hesaplanan ve teminat tutarları maddi zarar, sağlık giderleri, sakatlanma ve ölüm olarak üzere gruplandırılır. Bu gruplandırmalarda teminat limitleri kendi içinde kişi başı ve kaza başı olmak üzere azami limitler yer alır. Bu limitler çerçevesinde kaza sonucunda meydana gelen zararların azami limitler oranında tazminat ödemeleri gerçekleşir. Yönetmelik tarafından belirlenen 2016 yılına ait teminat limitleri yer almaktadır.

Tablo 1: Motorlu Araç İşletenleri için 01.01.2016. Tarihinden İtibaren Uygulanacak Asgari Sigorta Teminatları

		Teminatlar (tl)					
		A.Maddi		B.Sağlık Gideri		C. Sakatlanma ve ölüm	
Araç Goru bu kodu	Araç Grubu	Araç Başına	Kaza Başına	Kişi Başına	Kaza Başına	Kişi Başına	Kaza Başına
1	Otomobil (sürücü dahil 9 koltuk)	31.000	62.000	310.000	1.550.000	310.000	1.550.000

¹²² Çeker, a.g.e., s.267

2	Taksi	31.000	62.000	310.000	1.550.000	310.000	1.550.000
3	Minibüs (sürücü dahil 10-17 koltuk)	31.000	62.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
4	Otobüs (sürücü dahil 18-30 koltuk)	31.000	62.000	310.000	5.580.000	310.000	5.580.000
5	Otobüs (sürücü dahil 31 ve üstü koltuk)	31.000	62.000	310.000	9.610.000	310.000	9.610.000
6	Kamyonet	31.000	62.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
7	Kamyon	31.000	62.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
8	İş Makinesi	31.000	62.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
9	Traktör	31.000	62.000	310.000	1.550.000	310.000	1.550.000
10	Römork	31.000	62.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
11	Motosiklet ve Yük Motosikleti	31.000	62.000	310.000	930.000	310.000	930.000
12	Tanker	31.000	62.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
13	Çekici	31.000	62.000	310.000	3.100.000	310.000	3.100.000
14	Özel Amaçlı Taşıtlar	31.000	62.000	310.000	1.550.000	310.000	1.550.000
15	Tarım Makinesi	31.000	62.000	310.000	1.550.000	310.000	1.550.000

Kaynak: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Teminatları, <http://www.simader.org/mevzuat/teminatlar/Karayolları%20Motorlu%20Araçlar%20Zorunlu%20Mali%20Sorumluluk%20Sigortası%20Teminat%20Limitleri%202014-2018.pdf> (01.02.2016)

Trafik sigortasına ilişkin teminat dışında kalan haller Sigorta Genel Şartlarında Trafik sigortasına ilişkin kısımda belirtilmiştir. Bu sigorta poliçesi yapılırken teminat ile ilgili bilgiler verilirken teminat dışında kalan hallerin de bilgisi verilir. Teminat içinde olmayan ve ek olarak teminat altına alınan bazı durumlar vardır. Trafik sigortasına İhtiyari Mali Mesuliyet ek teminatı, ferdi kaza sigortası ve yol yardım hizmeti poliçeye dahil edilerek ek teminat olarak eklenebilmektedir. Sigorta şirketlerince bu ek teminatlara ilişkin durumlar farklılıklar gösterebilmektedir.

3.1.1.4. Trafik Sigortası Prim ve Tarife Sistemi

Sigorta sektöründe 1990' lı yılların başında önemli adımlar atılmış ve bunu 2007 yılında meydana gelem mevzuattaki değişme izlemiştir. Sağlıklı rekabet ortamının var olması ve tüketicinin orta vadede daha kaliteli ve ucuza hizmet alması amacıyla 2007 yılında yönetmelik geliştirilmiştir. 14.07.2007 tarihinde Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası 'nda Tarife Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelik'in 4.maddesi ile 01.08.2007 tarihinden sonra primlerin, bu düzenlenen yönetmelikte belirlenen esaslar çerçevesinde sigorta şirketlerince tespit edileceği hükmü getirilmiştir. ¹²³ Temeli 2007 yılında oluşturulan ve günümüzde de kullanılan yönetmelik trafik sigortasına ilişkin hazırlanan tarifeler ve Hazine Müsteşarlığına bağlı olarak sigorta şirketlerince belirlenmesine ilişkin usul ve esasları içermektedir. Bu yönetmeliğin en önemli özelliği olan trafik sigortasına ilişkin prim indirimlerini, artırımlarını asgari sigorta teminat tutarlarına ilişkin bilgiler içermesidir.

Trafik Sigortası Primleri, yönetmelik çerçevesinde sigorta şirketleri tarafından serbestçe belirlenir. Sigorta şirketleri bu yönetmeliğe uygun davranmak zorundadırlar. Yönetmeliğin maddelerinin hükümlerine bağlı olarak yönetmelik tablolarında yer alan araç türüne göre il bazında temel sigorta primini serbestçe tespit edebilirler. Sigorta şirketleri Hazine Müsteşarlığına bildirdikleri ve tespit ettikleri tutar üzerinden %10 indirim ve en fazla %250 ¹²⁴ şeklinde artırım aralığında olmak kaydıyla serbestçe artırım veya indirim belirleyebilirdi. Fakat şimdi sigorta şirketleri hazineye bağlı olmak kaydıyla primlerini serbestçe belirleyebilmektedir. Sigorta şirketleri kendi bünyesinde tespit ettikleri primleri altı aydan önce değiştiremez. Aynı riske sahip araçlar ve aynı işletenler için işletilen pirimler sigorta şirketinin kendi bünyesinde sigorta sözleşmelerinin aynı prim üzerinden düzenlenmesi gerekmekeydi. Fakat farklı risk gruplarındaki insanların farklı risklere sahip ¹²⁵ oldukları için bu durum trafik sigortasına yansımakta fiyatlandırma buna göre yapılmaya başlanmaktadır.

¹²³ N. Tuba DURAK, Trafik Sigortaları 'nda Ödül- Ceza Sistemi Üzerine Bir Uygulama, **Reasürör Dergisi**, Sayı 78, 2010, s.4

¹²⁴ Trafik Sigortası Değişikliği, <https://www.sigortam.net/trafik-sigortasi/trafik-sigortasi-degisikligi>

¹²⁵ Todd Alexander Litman, Pay-As-You-Drive Pricing For Insurance Affordability, Victoria Transport Policy Institute, 2011, s.1, http://www.vtpi.org/payd_aff.pdf (15.02.2016)

Trafik Sigortası zorunlu sigorta olduğundan dolayı sigorta şirketleri primleri peşin alır ve primlerde sigortalının hasarsızlık durumunda göre veya yapmış olduğu hasar durumuna göre basamaklı tarife üzerinden sigorta indirimi veya artırımını uygular. Uygulanması gereken indirim artırıma ilişkin basamaklı prim tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında İndirim ve Artırım Uygulaması

Basamak No	İndirim %	Artırım %
7	20	-
6	15	-
5	10	-
4	-	-
3	-	20
2	-	40
1	-	60

Kaynak: Trafik Sigortalarında Tarife Uygulama Esasları

<http://www.simader.org/mevzuat/yonetmelikler/Karayolları%20Motorlu%20Araclar%20Zorunlu%20Mali%20Sorumluluk%20Sigortasinda%20Tarife%20UygulamaEsaslari%20Hakkinda%20Yonetmelik.pdf> (04.03.2016)

İşleten sıfatıyla ilk defa trafiğe çıkanlar için prim ve artırım olmayan basamak uygulanır ve kişi ilk olarak dördüncü basamaktan prim ödemeye başlar. Sigorta sözleşmesi içinde bir tazminat ödemesi gerçekleşmediyse takip eden bir sonraki sigorta sözleşmesinde ise indirim bir üst basamağa göre belirlenir. Sözleşme süresi içinde tazminat ödemesi gerçekleştiyse takip eden bir sonraki sözleşmede primde artırım yapılarak bir alt basamaktan devam eder ve karşılık gelen yüzdelik dilimine göre primde artırım yapılır. Prim indirim ve artırım miktarları ile ilgili olan durum işletenini takip eder ve sorumluluk işletene aittir. Eğer işletenin birden fazla aracı varsa bu durum değişir ve araç bazında sigorta sözleşmelerinde bu durum uygulanır.

3.1.1.5.Trafik Sigortasının Başlangıcı ve Sona Ermesi

Genel Şartlar çerçevesinde sigortanın başlangıcı şu şekilde belirtilmektedir. “*Sigorta, poliçede, başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça, Türkiye saati ile öğleyin, 12.00 de başlar ve öğleyin saat 12.00’de sona erer.*” Eğer poliçenin vade başlangıcı, poliçenin tanzim edildiği gün başlamakta ise, tanzim edildiği gün/saat ve dakika başlar, bir sonraki yıl aynı tarihte öğlen saat 12.00 de sona erer. Eğer poliçenin vade başlangıcı ileri bir tarihte ise o tarihte saat 12.00 başlar ve sonraki yıl saat 12.00 biter. Hasar bu tarih ve saatler dışında meydana gelmiş ise bu sigorta poliçesinden karşılanmamaktadır.

KZMSS bir sözleşme olduğundan ve özel hukukta düzenlenen ve yasal olarak düzenlemesi zorunlu bir sigorta olduğu için diğer sigorta sözleşmeleri gibi sona ermesi belli koşullar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Sigorta süresinin sona ermesi, sigorta konusunun ortadan kalkması, rizikonun gerçekleşmesi, tarafların anlaşması, tarafların birinin fesh yada cayma hakkını kullanması ve sigortacının iflası durumunda gerçekleşmektedir.

Diğer sigorta kollarında sigortalının prim borcu ödeme yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde sigorta sözleşmesi fesih edilirken, KZMSS zorunlu olduğu ve primlerinin peşin alınmasından dolayı sigorta sözleşmesi fesih edilemez durumdadır. KZMSS da peşin prim ödenmesinin yanında sigortalı aracın herhangi bir niteliğinde veya kullanma şeklinde bir değişiklik var ise değişiklik nedeniyle oluşmuş olan prim farkı ödenmesi gerekmektedir. KZMSS Genel Şartları’ na göre sigortacının gerekli prim farkının ödenmesine ilişkin bildirimini yapmasına rağmen, gerekli süre zarfında sigortalı ödemesini gerçekleştirmez ise sigortacı sigorta sözleşmesini fesh etme hakkına sahiptir.

3.1.1.6. Trafik Sigortasında Zamanaşımı

КТK ’nun 109. Maddesine göre hem aracı işletenin ve sigortacının tabi olduğu zaman aşımına göre, “*Motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten*

başlayarak iki yıl ve herhalde kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar.” şeklinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu maddeye göre ceza işleyen ve işleyen dışında yer alan zarardan sorumlu olan kişiler ile oluşmuş olan cezai uygulama ve anlaşmazlıklar ile ilgili en uzun süre on yıllık zaman aşımı süresi olarak belirlenmiştir. Ayrıca 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Yasası’nın yürürlüğe girmesinden sonra bu yasanın 66. Maddesine göre, zamanaşımı süresi ölümlü durumlarda on beş yıl, bedensel bütünlük ile ilgili yaralanmalarda sekiz yıl olmuştur. Yaralanma meydana gelen trafik kazalarında sekiz yılın tamamlanmasından sonra iki yıl trafik kanunundan doğan süreler uygulanır. Aynı kazada hem ölü, hem yaralı varsa zamanaşımı süresi tümü için on beş yıldır.¹²⁶

Zamanaşımı süresi kazanın öğrenildiği günden itibaren başlamaktadır. Zamanaşımı süresinin başlanabilmesi için zarar görenin, hem zararı, hem de tazminat yükümlüsünü öğrenme koşuluna bağlanmıştır.¹²⁷ Bazı hasar durumlarında koşullarda eksikliklerin olması zamanaşımı süresinin başlamasında sorunlar oluşturabilmektedir. Böylesi durumlarda koşulların çoğunluğu var ise zaman aşımı süresi başlamaktadır. KTK’nun 109. Maddesine göre kaza neticesinde tazminat yükümlülerinin rucü durumu var ise, tarafın kendi yükümlülüğünü karşıladığı ve rücu edilecek kimse öğrenildiği günden itibaren iki yıl zaman aşımı uygulanmaktadır.

3.1.1.7. Trafik Sigortası ile Motorlu Araçlar İhtiyari Sorumluluk Sigortasının İlişkisi

Hasarın, trafik sigortası limitlerinden daha yüksek olması halinde, teminatı aşan kısmın ödenebilmesi için ilave limitler çerçevesinde teminat verebilecek olan ihtiyari mali mesuliyet ek teminatından yararlanılır. Aynı zamanda sigorta ettiren trafik sigortasından ayrı olarak başka bir poliçe ile kasko yaptırabilir. Kasko, trafik sigortasının kapsamamasına rağmen genel şartlar doğrultusunda motorlu araçlar için sigorta şirketlerinin belirlemiş olduğu teminatları kapsamaktadır. Trafik sigortalarında hasar ile ilgili verilen limitlerin üzerinde bir oran var ise önce trafik sigortasından ödemesi yapılır daha sonra aşan kısım kasko tarafından karşılanmaktadır. Trafik

¹²⁶ Ulaş,a.g.e.,s.1069

¹²⁷ Ulaş,a.g.e., s.1070

sigortaları ile arasındaki en önemli fark ise trafik sigortaları üçüncü şahısların zararlarını kapsarken iken kasko işletenin kendi aracında da sebebiyet verdiği zararları da kapsamaktadır.

3.1.2.Trafik Sigortasının Hukuksal Dayanağı ve Tarihi Gelişim Süreci

Trafik Sigortası, Sigortacılık Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Türk Borçlar Kanunu gibi bir çok sayıda kanunun düzenlediği sigorta koludur. Karayollarında ulaşımın artmasıyla birlikte, ortaya çıkan zararların artması ve giderek yaygınlaşması toplumsal bir sorun haline gelmiş ve bununla ilgili olarak ilk olarak batıda mevzuat geliştirilmiş daha sonraları Türkiye’de de benzer sorunlar nedeniyle özel bir yasal düzenleme yoluna gidilmiştir. Bu yasal düzenleme ile artan bedensel zarar ve eşya zararlarının giderilmesi için gerekli düzenlemelere zemin hazırlamıştır.

Türkiye ‘de Trafik Sigortalarına ilişkin ilk kanun özel bir yasa ile düzenlenmiş, ilk defa 11.05.1953 tarihinde kabul edilen 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile yapılmıştır, fakat düzenleme yeterince cevap vermeyince tekrar 05.01.1961 tarihinde kabul edilen 232 sayılı yasa ile bu yasadaki kaynaklanan trafik sigortası kavramları ve hukuksal sorumluluk ile ilgili maddeler değiştirilmiştir. Fakat bu değişen maddelere rağmen istenilen amaca ulaşılmamış, köklü bir değişikliğe giderek İsviçre Karayolları Trafik Kanunu’ ndaki hukuki sorumlulukla ilgili düzenlemeler esas alınmıştır. Bu durumun ışığında bugün yürürlükte bulunan 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu 13.10.1983 tarihinde kabul edilmiş, 18.10.1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Asıl ilişkili maddeler 18.06.1985 yılında yürürlüğe girmiş ve bu kanunda trafik sigortasına ilişkin hükümler, sekizinci kısmın ikinci bölümünde 91 ile 111 inci maddeler arasında (sigorta) başlığı altında toplanmıştır.¹²⁸

Trafik sigortalarına ilişkin tarihsel gelişim seyrin şu şekilde gelişmiştir;¹²⁹

- 1990 yılının başlarında hasarsızlık indirimi ve illere göre trafik yoğunluğu indirimi değişiminin başladığı döneme girilmiştir.

¹²⁸ Ulaş, a.g.e, s.876

¹²⁹ Serhat Süreyya ÇETİN, Motorlu Taşıtların Sigortaları, II. Ulusal Sigorta Sempozyumu, **Segem Yayınları**, Sayı.7, 2013, s.42

- 1990 yılının sonlarında Bonus- Malus Sistemi ile 7 basamaklı tarife uygulanmaya başlanılmıştır. (Cezalandırılmanın olmayıp ödüllendirmenin olduğu yapı)
- 1 Temmuz 2004 tarihinde TRAMER'in kuruluşu gerçekleştirilmiştir.
- 1 Nisan 2007 tarihinde limit ve primleri Hazine'nin belirlediği dönemin başlangıç primleri üzerinden %10 indirim ve %5 artırım yetkilerinin hayata geçişi gerçekleşmiştir.
- 1 Nisan 2008 tarihinde Maddi Hasarlı Kaza Tespit Tutanağının Hayatımıza girişi gerçekleşmiştir.
- 1 Temmuz 2008 tarihinde Sigorta Şirketleri TRAMER nezdindeki sektör geneline ilişkin verileri dikkate alarak il ve araç türüne göre temel sigorta primlerini özel/ tüzel ayrımını dikkate alarak serbestçe belirlemeye başlamışlardır.
- 9 Ağustos 2008 tarihinde Sigorta Bilgi Merkezi kurulmuştur. 03.11.2011 tarihinde Sigorta Bilgi ve Gözetim Bilgi Merkezi olarak isim değişikliğine uğramıştır.

3.1.3. Trafik Sigortasında Riziko (Tehlike)

Sigorta sözleşmesinin en önemli unsurlarından bir rizikodur. Sigorta sözleşmesi, sigortalının para ile ölçülebilir bir menfaatine zarar verebilecek tehlikelere karşı yapılır. Riziko (tehlike), zarar meydana getirebilecek olayların gerçekleşmesi olasılığıdır. Tüm sigorta türlerinde olduğu gibi trafik sigortalarının da kendine göre rizikosu bulunmaktadır.

Trafik Sigortası, motorlu aracı işletenin üçüncü kişilerin ölümüne, yaralanmasına veya malının zarara uğramasına neden olan rizikoları sigorta güvencesi içine almıştır. Sigorta güvencesi altına alınan rizikolar, karayolu üzerinde işletilme halinde olan bir aracın sebep olduğu ölüm, yaralanma ve maddi zararlardır.

3.1.3.1.Rizikonun Gerçekleşme Alanının Sınırlandırılması

Kanunlarda yapılan tanımlamalarda sigortanın,Trafik sigortası kapsamına girebilmesi için rizikonun karayolunda motorlu araç tarafından meydana gelmiş olması

gerekmektedir. KTK'nun 2.Maddesinde da yer alan maddeye göre sigortanın amacı mal ve can güvenliğini sağlanması olduğu belirlendikten sonra karayolunda uygulanacağı hükümle bağlanmıştır. Bu nedenle, motorlu aracın karayolu olmayan veya karayolu sayılmayan herhangi bir yerde rizikonun gerçekleşmesi ile oluşabilecek zararlarda sigortacının sorumluluğu bulunmamaktadır.

3.1.3.2. Zarar Gören Kişiler Yönünden Sınırlama

Trafik Sigortasının ana amacı üçüncü şahıslara karşı sorumlulukları sigortalanması olduğundan ve işletenin sorumluluklarını güvence altına aldığından, motorlu aracı işletenin veya emri altında bulunan kişilerin eylemleri neticesinde kendilerinde meydana gelen bedensel ve maddi zararlar sigorta güvencesi dışında olmaktadır. Trafik kazası meydana geldiği vakit, sürücünün tam olarak kusuru var ise trafik sigortası kaza neticesinde sürücünün ölmesi halinde destekten yoksun kalma tazminatını karşılamamaktadır.

Sürücünün kısmi olarak kusuru var ise kusur oranında ölüm halinde destekten yoksun kalma tazminatı verilir veya yaralanma halinde tedavi masrafları, iş ve güçten kalma nedeniyle mahrum kaldığı gelir kaybını kusur oranında sürücüsü bulunduğu aracın sigortasından tazminat isteyebileceği gibi sigortacı da bu oranda sorumlu olmaktadır. Motorlu aracı işletenin soy bakımından bağlı bulunduğu ve birlikte yaşadığı ailesinin fertlerinin riziko gerçekleşmesi neticesinde mallarında oluşan zararlar sigorta güvencesinde değildir. Çünkü kanunun da verdiği hüküm gereği Trafik Sigortası üçüncü kişilerin zararlarını güvence altına almakta ve üçüncü kişilerin zararını karşılamaktadır.

3.1.4. Trafik Sigortasında Zarar

3.1.4.1. Nesne (şey) ve Hayvanlara İlişkin Maddi Zararlar

Motorlu araçların, üçüncü kişilerin sahip olduğu nesne ve hayvanlara zarar verme olasılığını kapsamaktadır. Maddi zararlar sigorta ettirenin eylemi sonucunda meydana gelen riziko ile üçüncü kişilerin malvarlığında veya eşyasında meydana gelen hasarlar şeklinde tanımlanmaktadır. Trafik sigortaları sorumluluk sigortası olduğu için aracı işletenin üçüncü bir kişiye zarar vermesi neticesinde meydana gelebilecek maddi

zarara ilişkin sorumlulukları güvenceye almaktadır. Trafik sigortalarında meydana gelen maddi zararlar, aracın tam kullanılamaz hale gelmesi ve kısmi hasar meydana gelmesi durumunda doğmaktadır.

Rizikonun gerçekleşmesi sonucu aracın kullanılamaz hale gelmesi ve onarımla eski durumuna getirilmesi mümkün olmayan duruma gelmesinde yada onarım bedelinin aracın rayiç bedelini aşması durumunda tam maddi zarar meydana gelmiş olmaktadır. Riziko sonucu motorlu aracın onarılıp kullanılması olanaklı ise zarar onarım ile giderilmektedir. Onarım giderleriyle sınırlı olan zararı artmasını önleyecek giderler de onarım giderleri içinde sayılmaktadır.¹³⁰ Riziko sonucu aracın yok olması ya da onarımı ve iyileştirilmesi nedeniyle kullanılamamasından doğan iş ve ticaret için kullanılan araçlarda gelir yoksunluğu ile ilgili zararlar da kapsama dahil olmaktadır. Aynı zamanda özel kullanım araçlarının onarım sürecinde kullanılamamasından dolayı çıkan ek zararlar da kapsama dahil olmaktadır. Kapsamda yer alan koşullar trafik sigortası genel şartları çerçevesince değerlendirilip tazminat ödemesi gerçekleştirilmektedir.

3.1.3.2. Bedensel Bütünlüğün Kısmen ve Tamamen Yitirilmesinden Doğan Zararlar

Motorlu araç kazası neticesinde, bedensel bütünlüğün kısmen veya tamamen kaybı durumunda meydana gelen zararları kapsamaktadır. Kaza neticesinde meydana gelen bedensel zararlar tedavi giderleri ve talep edilecek bedensel tazminat taleplerini karşılamaktadır. Trafik kazası mağdurları kaza sonucu bedensel bütünlüğünde meydana gelen zarar durumları için, kusurlu araç işleteninden veya kusurlu aracın sigorta şirketinden tazminat talebinde bulunmaktadır. Sigorta şirketleri, Trafik sigortasının teminat limitleri ve belirlenen koşullar çerçevesinde tazminat taleplerini karşılamaktadır.

3.1.4.3. Yaşamın Yitiminden (Ölüm) Doğan Zararlar

Trafik kazasında ölümle sonuçlanan durumlarda ölenlerin yakınları kusurlu tarafın trafik sigortasından kusur ile orantılı kalmak kaydıyla tazminat isteme hakkına

¹³⁰ Aşçıoğlu, a.g.e., s.484

sahiptir. Ölümle sonuçlanan trafik sigortalarında istenebilecek maddi tazminat kapsamındaki kalemler;

- Öleninin desteğinden yoksun kalma tazminatı;
- Ölüm anına kadar yapılan hastane ve tedavi giderleri ;
- Ölüm anına kadar yaşanmış gelir kayıpları ;
- Cenaze ve defin giderleri ;
- Bunlarla birlikte aracın maddi giderleridir.

3.1.3.4. Manevi Tazminat

Trafik kazası neticesinde meydana gelen yaralanma ve ölümlerde oluşan elem ve keder için tazminat davası açılabilir. Bunun için manevi çöküntünün ağır olması gerekmekte ve kusurun bulunup bulunmaması manevi tazminat talebi için şart olamamaktadır.¹³¹ Mağdur olan kişiler manevi tazminat davası açabilmekte ve tazminat isteminde bulunabilmektedir. Fakat zorunlu trafik sigortasında genel şartlar çerçevesince trafik kazasından dolayı oluşabilecek manevi tazminat talepleri kapsam dışındadır ve teminat dışı hallerde yer almaktadır.

3.1.5. Trafik Sigortası Sözleşmesinin Tarafları

Trafik Sigortasının kanunlara göre yapılması zorunlu olan bir sigorta olmasının yanında bu sigorta sözleşmesi diğer sigorta sözleşmeleri gibi, sigorta ettiren ve sigortacı arasında karşılıklı irade açıklamalarıyla sigorta sözleşmesi oluşturulur. Sigorta sözleşmesi sigorta ettiren ile sigortacı arasında gerçekleştiğinden sigorta sözleşmesinin taraflarını oluşturmaktadırlar. Sigortanın taraflarından olan ve zorunlu trafik sigortasının yaptırmak zorunda olanlar şu şekilde sıralanmıştır;

- Motorlu taşıt işletenler ;
- Çekici işletenler ;
- Motorlu taşıtlarla ilgili mesleki faaliyette bulunanlar;

¹³¹ H. Enver ÖZDEMİR, Trafik Kazalarından Doğan Tazminat ve Sigorta Davaları, İstanbul: Batur Matbaası, 1975, s.225

- Yarış düzenleyenler.

3.1.5.1. Sigorta Ettiren

Sigorta sözleşmesinin bir tarafında sigorta ettiren yer almaktadır. “*Sigorta ettiren*” ile “*sigortalı*” kavramları birbirinden farklı anlamlara gelir.¹³² Sigorta ettiren belli risklere karşı sigorta sözleşmesi yaptıran ve sigorta primi ödemekle sorumlu olan kişi iken, sigortalı ise sigorta sözleşmesi ile menfaatleri güvence altına alınan kişidir.¹³³ Prim ödeme yükümlülüğü sigorta ettirene aitken, sigortalı sigorta tazminat talebinde bulunabilme hakkına sahiptir. Aynı zamanda sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişiler de olabilmektedir. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 91. Maddesinde araç sahibi kavramı yerine uygulamadaki yorumlara uygun olarak Trafik Sigortasında sigorta ettirenin (işleten) sıfatına sahip kişiler olabileceği hükme bağlanmış ve bu madde gereği işletenin sorumluluğu üçüncü kişilere karşı güvence altına alındığı için, sigorta ettiren ile işletenin aynı olması gerekmektedir.¹³⁴

3.1.5.2. Sigortacı

5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu’na göre sigorta sözleşmesi yapabilecek kuruluşların, anonim şirket veya kooperatif niteliği taşıması gerekmektedir. Her anonim veya kooperatif şirketler sigortacı olarak sigorta sözleşmesi yapamaz. Sigortacılık faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için bu kuruluşların kanunla belirtilmiş şartları taşıyor olması gerekmektedir.

Trafik sigortasına ilişkin sigorta sözleşmesine taraf olan sigortacı KTK’nun 101. Maddesinde belirlenen şartlara göre kaza sigortası dalında çalışmaya yetkili kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Bu kanuna göre aynı zamanda kaza dalında çalışan sigorta şirketleri trafik sigortasını yapmakla zorunlu tutulmuşlardır. Sigortacı sözleşmeyi yaptıktan sonra poliçe düzenleme ve gerekli klozları ekleme gibi işlemleri yapmakla ve oluşabilecek rizikoyu karşılamakla sorumlu olmaktadır. Bazı hallerde kanununda belirtilen şartlar çerçevesinde karayollarında motorlu araçların sebebiyet verdiği

¹³² Haydar ARSEVEN, Sigorta Hukuku, İstanbul, Beta Basım, 1987, s. 72

¹³³ Çeker, a.g.e.,s.65

¹³⁴ Ulaş, a.g.e., s. 881

zararların Sigortacılık Kanunu’nun 14. maddesinde yer alan Güvence Hesabı tarafından karşılanacağı hüküm ile belirtilmiştir.

3.1.5.3. Sigortalı

Trafik sigortası sözleşmesi ile aracı işleten, aracı kullanım esnasında üçüncü kişilere karşı verdiği zararlar neticesinde hukuki ve mali sorumluluğu güvence altına alınan sigorta ettiren işletici veya sigorta ettiren sigortalı olmaktadır. Sigorta ettiren veya işletici burada sigortalı olmakta ve sigortalının sorumlulukları sigortacıya aktararak üçüncü şahıs zararlarına karşı korunan kişi olarak da nitelendirilendirilebilmektedir.

3.1.6. Trafik Sigortası Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri

KMAZMSS ile belli bir prim (ücret) karşılığında motorlu aracın üçüncü şahıslara karşı verebileceği zararların belli limitler ışığında sigortacı tarafından karşılanması amacının karşılıklı sözleşme esasına dayanması nedeniyle, bu sözleşme taraflara yükümlülükler getirmektedir.¹³⁵ Sigorta ettiren ve sigortacı sözleşme itibariyle birbirlerine karşı sorumlulukları ve yükümlülükleri yerine getirmek zorundadırlar.

3.1.6.1. Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

Sigorta sözleşmelerine taraf olan sigorta ettirenler tüm sigorta sözleşmelerinde geçerli ve aynı olan belli başlı yükümlülüklerle sahiptir. Sahip oldukları yükümlülükler şöyle sıralanabilir:

- Prim ödeme borcu ;
- Beyan (ihbar) yükümlülüğü ;
- Bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü ;
- Koruma Önlemleri alma yükümlülüğü.

Sigorta ettiren, KZMSS’ da prim ödeme işlemi TTK ‘da yer alan maddelerin hükümleri göre Trafik Sigortasına İlişkin primin peşin ödeneceğine dair bilgi yer

¹³⁵ Ulaş, a.g.e, 962

almaktadır. Bu bilgi ışığında sigorta şirketleri trafik sigortasına ilişkin sözleşme yaparken primi peşin olarak almaktadır. Sigorta sözleşmesi yapılırken primin yanında sigorta ettiren sigorta ettirdiği menfaate ilişkin gerekli bilgiyi sigortacıya bildirmekle yükümlü olmaktadır. Sigortaya konu olan araç ile ilgili bildirim sigorta sözleşmesinin yapımı esnasında gerçekleşmekte, aynı zamanda sözleşme gerçekleştirildikten sonra sigortalı araçta meydana gelen ve rizikonun boyutunu etkileyecek bir husus var ise sigorta ettiren bunu KZMSS Genel Şartları çerçevesinde on gün içinde sigortacıya bildirilmesi gerekmektedir.

Trafik Sigortasında rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta ettiren sigortalıya riskin gerçekleştiğini bildirmekle yükümlüdür. Sigortacı gelen ihbar neticesinde oluşan riske ilişkin tazminat ödeme yükümlüğünü yerine getirmektedir. Sigorta ettirenin riskin gerçekleşmesinden sonra yükümlülüğü devam etmekte ve tazminat ödemesi için gerekli araştırmaya izin vermek ve riskin boyutunu azaltıcı önlemler almakla yükümlü olmaktadır.

3.1.6.2. Sigortacının Yükümlülükleri

Sigorta sözleşmesi sigorta ettiren ile birlikte sigortacıya da bazı yükümlülükler yüklemektedir.¹³⁶ Bu yükümlülüklerin en önemlileri şunlardır;

- Rizikoyu Taşımak ;
- Sigortalıyı Aydınlatmak ;
- Sigorta Poliçesi Düzenlemek ;
- Gider ve masrafları karşılamak ;
- Sigorta tazminatını ödemek.

Sigortacının sigorta sözleşmesine ilişkin en önemli ve ana yükümlülüğü ilk olarak poliçe düzenlemek ve sigorta ettirene teslim etmektir. Diğer temel yükümlüğü

¹³⁶ Çeker, a.g.e. s.78

rizikoyu taşımaktır. Sigorta süresi içinde teminat içerisinde kalan rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacı oluşan zararı gidermekle yükümlüdür.¹³⁷

Sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında, sigortacı sigorta ettireni 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu' nun 11. Maddesi 3. Hükmüyle bilgilendirmek ve aydınlatmakla yükümlüdür. Sözleşme süresi içerisinde meydana gelen zararı ödeyen sigortacı sigorta tazminatı ve zarar giderim esnasında ödenen masraf ve giderleri karşılamaktadır.

3.1.7. Trafik Sigortasında Sigortacının Halefiyeti ve Rücu Hakkı

3.1.7.1. Sigortacının Halefiyet Hakkı

Trafik kazasında kazaya birden fazla araç karışmış ise bu durumda tazminat ödemesi gerçekleştiren sigortacının aynı olaydan sorumlu olan diğer araçların sigortacısına sorumlulukları oranında başvurabileceği ve teknik anlamda halefiyete dayalı rücu hakkının bulunduğu kabul edilmiştir.¹³⁸ Trafik Sigortası Genel Şartları gereğince sigortacının ödediği tazminat miktarınca hukuken sigortalının yerine geçmek suretiyle sigortacının halefiyet hakkı kabul edilmiştir.

3.1.7.2. Sigortacının Rücu Hakkı

Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesinin tabi olduğu kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya azaltılmasına ilişkin haller zarar görene karşı ileri sürülememektedir. Ödeme yapan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmenin tabi olduğu kanunun hükümlerine göre, tazminatın azaltılmasını veya indirilmesini sağlayacağı oranda sigorta ettirene rücu edilir. Sigorta ettirene rücu ettirilen haller aşağıdaki gibidir; ¹³⁹

- Tazminatı gerektirecek olayın, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasti olarak ve ağır kusuru sonucunda oluşmuş olması durumunda,

¹³⁷ Ulaş, a.g.e., s. 972

¹³⁸ Ulaş, a.g.e., s.1009

¹³⁹ Kırkbeşoğlu, a.g.e., s.539

- İşleten gerekli izinleri almadan düzenlenen bir yarış için KTK uyarınca yapılması gereken sigortanın yapılmaması halinde veya gereken özenin gösterilmemesi halinde
- Tazminatı gerektiren olayın, KTK göre gerekli ehliyeteye sahip olmayan kişiler tarafından gerçekleştiğinde
- Aracı işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin uyuşturucu veya keyif veren maddeler (alkollü içki..vb) almış olarak güvenli araç sürme yeteneklerini kaybetmiş olarak aracı sevk ve idare esnasında meydana gelmiş olaylarda
- Tazminatı gerektiren olayın, yolcu taşıma ruhsatı olmayan veya gereğinden fazla yolcu veya yük taşımacılığından kaynaklanan ve tehlikeli maddeler taşımacılığı bulunmayan araçlarda tehlikeli yanıcı ve patlayıcı madde taşıma esnasında parlama, tutuşma ve infilakı neticesinde meydana gelmesi durumunda
- Aracın çalınması veya gasp edilmesi sonucunda tazminatı gerektiren olayın gerçekleşmesi halinde, çalınma ve gasp olayında işletenin kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olanların kusurlu olduğu tespit edildiği durumlarda ödenen tazminat işletene rücu edilir.

3.1.8. Trafik Sigortası Kapsamına Giren Araçlar

Kanun ve trafik sigortası hükümlerine göre motorlu araç işletenlerinin sorumluluğu güvence altına alındığından dolayı, zarar veren ve sigorta kapsamına giren araçla motorlu karayolu taşıt araçları olmaktadır. Bu niteliği taşımayan araçların verdiği zararlar trafik sigortası sözleşmesinde güvencesi altına alınamaz.¹⁴⁰ KTK’da motorlu araç,” *Karayolunda insan, hayvan, ve yük taşımaya yarayan ve makine gücü ile yürütülen taşıtlar*” olarak tanımlanmıştır. Ek olarak kapsam içine alınan araçlar belirtilerek, römork kullanımı hakkında bilgi verilmiştir. Römorklar insan ve yük taşımacılığında kullanılan motorsuz araçlardır, bu nitelikten dolayı römorkların vermiş olduğu zarar sigorta kapsamına girmez. Ancak çekicinin sigortası kapsamında yer aldığı takdirde çekicinin sorumluluğu dikkate alınmaktadır. KTK’ na göre römork ile ilgili

¹⁴⁰ Ulaş, a.g.e, s.925

gerekli bilgi çekicinin sigorta poliçesinde ek bilgi olarak belirtilmeli aynı zamanda insan taşımacılığında kullanılan römorklar içinse çekicinin trafik sigortasının yanında ek bir sorumluluk sigortasının yaptırılması gerekmektedir.

Genel olarak trafik sigortası yaptırmak zorunda olan ve trafik sigortası istatistiklerinde yer alan araçlar şöyle sıralanmaktadır; Otomobil, taksi, minibüs (sürücü dahil 9-15 koltuk), otobüs (sürücü dahil 16-25 koltuk), otobüs (sürücü dahil 26 ve üstü koltuk), kamyonet, kamyon, iş makinesi, traktör, römork, motosiklet ve yük motosikleti, tanker, çekici, özel amaçlı taşıt, diğer araçlar gibi...

3.1.9. Trafik Sigortasında İşletenin Değişmesi

TTK ‘nun da yer alan 1470 Nolu madde gereğince sigortalı aracın herhangi bir nedenle sahibinin değişmesi durumunda sözleşmenin aksine bir hüküm yoksa sigorta ilişkisinin sona ereceği bildirilmektedir. KTK’ nun 94. Maddesinde yer alan hükme göre sigortalı aracın işleteninin değişmesi durumunda, aracı devreden sigortalının devir işlemini on beş gün içerisinde sigortacıya bildirme zorunluluğu vardır. Bu durumda sigortanın devam edip etmeyeceği konusunda takdir hakkı sigortacıya ait olup, sigortacı bildirim geldikten sonra on beş gün içinde sigorta sözleşmesini fesh etme hakkına sahiptir. Yine kanundaki aynı hükümle sigorta sözleşmesinin sigortacı tarafından fesh edilmesinden sonraki on beş günlük süre zarfı için sigortalılık süresi ve sigorta sözleşmesinden doğan güvence devam etmektedir.

3.1.10. Yeşil Kart Sistemi

Yeşil kart sertifikası, Türkiye’nin de içinde bulunduğu 1959 tarihinde yapılan Strasbourg Antlaşması çerçevesinde yeşil kart sistemi bünyesindeki ülkelere Mali Mesuliyet Poliçesinin uluslararası uzantısı şeklinde kaza mahalli ülke mevzuatı ve limitleri dahilinde teminat veren yeşil renkli ve uluslararası formatta düzenlenen bir belgedir.¹⁴¹

¹⁴¹ Yeşil Kart, Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu, <http://www.tmtb.org.tr/> (04.03.2016)

Yurt dışına kendi araçları ile çıkanların, gittikleri ülkede araç zorunlu mali sorumluluk sigortası yerine geçen ve üçüncü kişilerin maddi ve bedeni zararlarını karşılayan zorunlu yapılan poliçelere Uluslararası Motorlu Taşıt (Yeşil Kart) sigortası denmektedir. Yeşil Kart Anlaşmasını imzalayan ülkelerde meydana gelen kazaların kapsamı o ülkenin sorumluluk hukukunda yer alan hükümler doğrultusunda teminat altına alınmaktadır. Bu nedenle yurt dışına çıkacak olan araçların sahipleri kendi ülkelerindeki sigortacı ile sigorta sözleşmesi yaparak yeşil kart alır. Yeşil kartını alan sürücü yeşil kartla istediği ülkeye kolaylıkla giriş yapabilmektedir. Yolculuk esnasında kaza meydana gelmesi neticesinde zarar gören üçüncü kişilerin zarar o ülkenin yeşil kart sistemine bağlı bir sigorta şirketi tarafından karşılanır ve bu karşılanan tazminat tutarı araç sahibinin anlaşmalı olduğu sigorta şirketinden tahsil edilir. Türkiye’ de yeşil kart faaliyetlerini Motorlu Taşıtlar Bürosu yürütmekte ve yeşil kart sistemine ait tarife primleri ve detayları hakkında bilgileri bünyesinde barındırmaktadır.

3.1.11. Güvence Hesabı

Sigortacılık Kanununun 14. Maddesi gereğince, Karayolları Trafik Kanunu ve Karayolu Taşıma Kanunu ile ihtisas edilen zorunlu sorumluluk sigortaları, Sigorta Murakabe Kanunu çerçevesinde kurulmuş olan zorunlu sigortalara ilişkin olarak gerekli koşulların oluşması durumunda ortaya çıkan zararların ve bu sigortalarla belirlenen ve geçerli teminat miktarlarına kadar karşılanması için Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği Nezdinde Güvence Hesabı oluşturulur.

Güvence hesabı, kapsamında yer alan zorunlu sigortaların sağladığı teminatlara ilişkin bedeni olarak (sakatlık ve ölüm) zarar görenlerin kaza sonrasında ölenlerin desteğinden yoksun kalanların destekten yoksun kalma tazminatı, sakat kalınması halinde sakatlık tazminatı karşılayan sistemdir. Kapsamında; sigortalının tespit edilemediği durumlarda, yeterli teminat tutarları oranında sigortasını yaptırmamış olanların vermiş olduğu bedensel zararlar, ödeme yapacak olan sigorta şirketinin tazminat ödemek için yeterli mali bünyeye sahip olmaması durumunda ödemekle yükümlü olduğu bedensel zararlar, çalınmış veya gasp edilmiş bir aracın kazaya

karışması ve işleminin sorumlu tutulmadığı zaman oluşan bedensel zararlar yer almaktadır.¹⁴²

Tedavi giderlerine ilişkin olarak ; 25. 02.2011 tarihli 27857 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğü giren 6111 Sayılı Kanun gereği, bu kanunun yayınlanmasından önce veya sonra meydana gelen trafik kazaları için verilmiş olan tedavi hizmet bedellerinin tamamının Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından karşılanacağı belirtilmiştir.¹⁴³

Tablo 3: Güvence Hesabı'ndan 31 Aralık 2015 İtibariyle Yapılan Ödemeler ve Yıllara Göre Dağılımları

Toplam Yapılan Tazminat Ödemeleri (TL.)						
Yıl	Maddi	Ölüm ve Defin	Maluliyet	Tedavi	Toplam	Dosya Sayısı
1998		4.333			4.333	10
1999		40.345			40.345	50
2000		60.566			60.566	45
2001		133.590	2.093	4.949	140.632	48
2002		375.344	3.606	19.444	398.394	79
2003	6.723.163	895.545	65.251	42.089	7.726.049	13.381
2004	14.172.464	4.630.920	208.661	321.964	19.334.008	19.216
2005	11.433.915	9.360.836	1.305.930	857.218	22.957.898	14.740
2006	2.668.539	11.376.170	2.962.334	933.562	17.940.606	5.296
2007	4.994.878	12.520.959	5.054.076	1.903.666	24.473.579	3.665
2008	1.085.334	16.283.321	7.455.834	1.941.668	26.766.157	5.302
2009	318.970	23.331.476	10.136.970	3.857.246	37.644.662	8.121
2010	224.841	21.446.067	15.345.013	8.735.092	45.751.013	17.711
2011	92.702	19.598.889	17.214.009	4.752.737	41.658.337	8.463
2012	92.956	26.700.713	20.395.520	679.812	47.869.002	1.312
2013	48.789	26.909.728	30.349.972	688.412	57.996.901	1.275
2014	22.940	28.844.721	44.684.023	801.313	74.352.996	1.455
2015/12	53.227.048	40.553.028	61.477.909	1.570.147	156.828.132	14.708
Toplam	95.106.539	243.066.551	216.661.201	27.109.318	581.943.610	114.877

Kaynak: Güvence Hesabı, <http://www.guvencehesabi.org.tr/Istatistik.aspx>,(10.03.2016)

¹⁴² Kırbeşlioğlu, a.g.e., s.558

¹⁴³ Güvence Hesabı, <http://www.guvencehesabi.org.tr/Default.aspx> (06.03.2016)

3.1.12.Trafik Sigortasına İlişkin Tanımlar

- **Karayolu** : Trafik için, kamunun yararlanmasına açık olan şeridi, köprüler, alanlar ve kamuya tahsis edilmiş yol şeridinin özel mülke kadar olan kısmı karayolu olarak tanımlanmaktadır.
- **Trafik Kazası** : Karayolu üzerinde hareket halinde bulunan bir veya birden fazla aracın karıştığı ölüm, yaralanma ve zararlar sonuçlanmış olaylar şeklinde tanımlanmaktadır. Trafik kazalarına neden olan en önemli etkenler sürücülerin dikkatsiz davranmaları, uykusuz olmaları, alkollü olmaları, aşırı hızlı kullanmaları, direksiyonda agresif tutum içinde olmaları ve kötü hava şartları şeklinde sıralanmaktadır.
- **İşleten** : Aracın kullanılmasında ekonomik veya manevi açıdan devamlı yarar ve çıkar sağlayan, araçtan doğan rizikoları, aracın giderlerini üstlenen, araç üzerinde eylemli olarak egemenliği tasarruf gücü bulunan kişidir.¹⁴⁴

3.2. TRAFİK SİGORTALARINDA BEDENSEL ZARAR VE BEDENSEL TAZMİNAT

Trafik kazası neticesinde, bedensel bir zarara uğrayan kimse kısmen yada tamamen çalışma durumunu kaybetmesi nedeniyle ileride karşılaşılabileceği gelir kaybı zarar ve ziyanını isteme hakkına sahip olmaktadır.

6098 sayılı Borçlar Kanunu 56. Maddesi ve BK'nun 46. Maddesine göre, tazminat istemeyi gerektirecek rizikonun gerçekleşmesi ile bedensel zarara uğrayan kişinin maddi zararları bu maddelerden yararlanılarak şöyle bölümlendirilmektedir;

- Tedavi giderleri;
- Geçici iş görmemezlik nedeniyle iş ve kazanç kaybı ;
- Kalıcı sakatlık nedeniyle iş ve kazanç kaybı ;
- Ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar.

¹⁴⁴ Ulaş, a.g.e, s.882

3.2.1. Tedavi ve İyileştirme Giderleri

Trafik kazası sonucu yaralanan kişi, tamamıyla iyileşip eski sağlığına kavuşuncaya kadar geçen sürede yaptığı ve ileride yapacağı tüm masrafları isteme hakkına sahiptir. Bu durumun tedavi ile sınırlı bölümüne “ tedavi giderleri “, eski sağlığına kavuşuncaya kadar ve günlük işlerini sürdürebilecek konuma gelinceye kadar yapmış olduğu tüm masraflara “iyileştirme giderleri” denilmektedir.¹⁴⁵

Trafik kazası sebebiyle yaralanan ve sağlığı bozulan kişi, iyileştirme için yaptığı yada yapmak zorunda kalacağı giderleri işleten veya diğer sorumlulardan isteyebilir. İyileştirme amacıyla yapılan ya da yapılması zorunlu masraflar için nicelik ve nitelik açısından bir sınırlama söz konusu olmamaktadır.¹⁴⁶ Tıbbi olanakların elverdiği ölçüde yapılacak tüm giderler istenebilir, hastanede yatma, bakım, gözlem, çözümleme, fiziki araç ve diğer yardımlar, ameliyat ve ilaç giderleri zarar kapsamı içindedir. Tıbbi yardımı sağlamak, kolaylaştırmak ve azaltmak için yapılacak giderler de iyileştirme giderleri olarak sayılmakta ve bunlara ek konaklama, ulaşım özel bakım, beslenme gibi durumlar da yer almaktadır. Bu olguları tamamlayan, bütün masraflar kapsamına giren zarar görenin beden bütünlüğünün eski durumuna gelmesi için harcanan iyileşmeyi sağlayan, hastalık yada sakatlığın artmasını önleyici harcamalar ve ileride harcaması olası masraflar da bu kapsama dahil olmaktadır. Kaza mağduru sorumlulardan iyileşmeye kadar süren tedavi masraflarının yanında gelecekte meydana gelebilecek olası tedavi ve iyileştirme giderlerini de isteyebilmektedir. Örneğin kaza mağdurunun ömür boyu kullanacağı ilaçlar ve iyileşme için ileride geçirmesi gereken ameliyatlara ilişkin yapılacak tüm masraflar hesaplattırılıp kapsam içine alınabilir. Tedavi ve iyileştirme giderlerinin istenebilmesi için masraf yapılmış olması koşul olmayıp, gelecekte de meydana gelebilecek masraflar da kapsama dahil olmaktadır. Gelecekte meydana gelebilecek bu tür masraflara örnek teşkil edecek yargı kararı şu şekildedir;

“ İleride yapılması zorunlu tedavi giderleri gerçekleşmiş zarar niteliğindedir. Bu giderlerin, ameliyat yapıldıktan sonra isteneceği şeklindeki görüş BK.46/1

¹⁴⁵ Çelik Ahmet ÇELİK, Bedensel Zararlar Nedeniyle Tazminat, www.TazminatHukuku.com, (12.03.2016)

¹⁴⁶ Çetin AŞÇIOĞLU, Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2012, s.499

maddesine aykırıdır. Yapılacak iş ameliyat giderleri davacıya açıklattırıp, bilirkişi aracılığı ile gerçek tutarı tespit ettirilmeli ve bulunacak gerçek giderin davalıdan alınmasına karar verilmelidir. (4.HD.14.07.1967,7693)”¹⁴⁷

Kişinin iyileşmesi için ileride yapılması zorunlu olan tedaviler ve henüz yapılmayan ameliyatlara masrafları, yaşam boyu kullanılacak olan protezler ve benzeri malzemelerin oluşturacağı masraflar da gerçekleşmiş zarar olarak görülerek, uzman bilirkişi tarafından hesaplanarak kapsam içine alınmaktadır. Harcama yapılmadan da kaza mağduru sorumlulardan tedavi giderlerini isteme hakkına sahiptir. Aynı zamanda kişinin sahip olduğu bir rahatsızlığı kaza neticesinde artmış ise yani kaza ile ilişkili olarak rahatsızlık artmış ise buna bağlı olarak artan masrafları da belli bir oran da isteyebilme hakkına sahip olabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı sorumlu olan kişiler sorumlulukları oranında tazminat ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Tedavi ve iyileştirme masraflarında bütün masraflar kendi içinde şu şekilde gruplandırılmaktadır ;

3.2.1.1.Doğrudan Tedavi Giderleri

Hastane klinik ve sağlık kuruluşu gibi hasta bakımı yapılan yerlere ödenen ücretler, doktor ve sağlık personeli gibi tedavi edenlere ve yardımcılara ödenen ücretler, ilaç, tahlil, röntgen, iğne, pansuman ve çeşitli tıbbi cihazla tedavi için ödenen ücretler, ameliyat, yoğun bakım, ambulans ve ilk yardım giderleri, çeşitli ortopedik aygıtlar için harcanan ücretler, tedavi için kullanılması zorunlu nesneler için ödenmesi gereken ücretler bu gruba girmektedir.

3.2.1.2. Tedavi Sırasında Yapılan Zorunlu Harcamalar

Refakatçi, özel bakıcı ve özel beslenme giderleri, hastanın ve yakınının hastanelere, sağlık kuruluşlarına, fizik tedavi yapan sağlık birimlerine, doktor muayenahanelerine gidip gelme yol giderleri, yurt içi ve yurt dışında tedavisi gerekiyorsa tedavi ve yol ücretleri, gidilen yerde barınma beslenme gibi giderleri,

¹⁴⁷ Bedensel Zararlar Nedeniyle Tazminat, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/bedensel-zararlar-nedeniyle-tazminat.htm>, (12.03.2016)

hekimlerin gerekli gördüğü tedaviye yardımcı unsurları barındıran yerler için giderler bu gruba girmektedir.

3.2.1.3. Tedavi sonrasında Yapılması Zorunlu Dolaylı Harcamalar

Tedavi gören kişinin hastaneden taburcu olduktan sonra evde bakılması gerekiyorsa bakıcı veya yardımcı ücretleri, özel beslenme gerekiyorsa beslenme için gerekli harcanacak ücretler, ulaşım için kullanması gereken araçları tedavi nedeniyle kullanamayacağından, işe gidiş geliş taksi ücretleri, toplu taşıma ücretleri ve özel aracının benzin ücretlerinin indiriminden sonraki aradaki ücret farklılıkları bu gruba dahil olmaktadır.

3.2.1.4. İleride Yapılacak Tedavi Masrafları

İlerde yapılması zorunlu olan tedaviler ve henüz yapılmayan ameliyatların ücretleri yaşam boyu kullanılacak olan ilaç ve tıbbi aygıtlar için yapılacak masraflar gerçekleşmiş zarar olarak nitelendirilerek, uzman bilirkişi tarafından hesaplanıp belirlenerek harcama yapılmadan da istenebilecek tedavi giderlerini kapsamaktadır.

3.2.1.5. Tedavi Giderlerinin Kanıtlanması

Kaza sonucunda yaralanan kişinin, olay sırasında ve olaydan sonraki günlerde can kaygısından başka düşüncesi bulunmadığından kişiden ve yakınlarından gerekli belge ve fatura işlemlerini yapması ve toplaması beklenmemektedir. Kişinin kazanın olduğu yerden alınıp sağlık kuruluşuna götürülmesi esnasında ve getirildikten sonra gerekli harcamalar için gerekli belge toplaması can acısıyla güçleşmektedir. Olayın etkisiyle kaza mağduru ve yakınları duygusal karmaşa yaşadıkları için tedavi ve iyileşme için harcadıkları masrafları belgelemek akla gelmemekte veya belgelemek için gerekli zaman ve fırsat bulunamamaktadır. Bu nedenlerle gerekli belge ve faturalar almak güçleşmektedir. Ülkemiz koşulları göz önüne alındığında her işlem için fatura işlemi yapılmadığı için gerekli masraf için belgelere ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Bu nedenle tedavi giderlerinin araştırılması, kanıtlanması ve değerlendirilmesine ilişkin Yargıtay'ca uygulanabilen ilkeleri şu başlıklar altında aşağıdaki gibi sıralanabilir;¹⁴⁸

- Tedavi giderlerinin belgeye bağlanması koşul değildir.
- Tedaviye ilişkin giderler her şekilde, her yola başvurarak kanıtlanabilir.
- Tedavi için harcananlar tarifelerle sınırlı değildir.
- Özel hastanelere ödenen giderler resmi tarifeler ile sınırlama getirilemez.
- Tedavi giderlerinin resmi bir kurum tarafından karşılanması, ek zararın istenmesine engel değildir.
- İleride yapılabilecek tedavi giderlerinin hesaplatılıp hüküm altına alınması istenebilmektedir.
- Yargıç, 818 sayılı BK.42/2. Maddesi ve 6098 sayılı TBK. 50/2. Maddesi çerçevesinde zararın kapsamını araştırmakla yükümlü olmaktadır.
- Hiçbir belge sunumu gerçekleşmese bile, yargıç görevlendireceği uzman bilirkişilere tedavi ve tüm iyileştirme giderlerini hesaplatmakla ve hüküm altına almakla yükümlü olmaktadır.

3.2.2. Geçici İş Görmemezlik Nedeniyle İş Ve Kazanç Kaybı

Kaza geçiren kişinin bir süre tedavi görmesi nedeniyle, iyileşinceye kadar çalışamaması ve bu nedenle iş ve kazanç kaybına uğramış durumu geçici iş görmemezlik olarak aynı zamanda çalışılmayan süre olarak da nitelendirilmektedir. Sadece meslek sahipleri değil, tedavi süresince günlük işlerini yapamayan kişiler de geçici iş görmemezlik tazminatı isteyebilmektedir. Geçici iş görmemezlik, tıbbi tedavi süreci değil iyileşmeden daha sonraki işe başlama süresi de söz konusu olabilir ve kişinin bu süresi tedaviden daha uzun sürebilmektedir. Çünkü kaza neticesi yaralanan kişinin tedavi süreci çalıştığı işin türüne göre uzayabilmektedir. Örneğin bedeni çalışan ile masa başında çalışanın iyileşme süreci farklı olabilmektedir.

¹⁴⁸ Bedensel Zararlar Nedeniyle Tazminat, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/bedensel-zararlar-nedeniyle-tazminat.htm>, (13.03.2016)

Geçici iş görmemezlik sigorta kapsamında olmayıp, araç zararlarındaki gelir kaybı ile karıştırılmakta, mesleki işten kalma süresi boyunca gelir kayıplarına ilişkin istekler sigorta şirketleri tarafından geri çevrililmektedir. Fakat Yargıtay kararlarında ise yani verilen hükümlerde, taşımacı ve aracı işleten kaza mağduru kişinin geçici iş görmemezlik zararlarından sorumlu olduğundan, sigortacı sorumluluğu belli oranlarda üslendiğinden sigortacı bu zararlardan sorumlu olabilmektedir. Kişinin tedavi süresince gelir kayıplarından veya her türlü gelir maddi zararlarından sigortacı sorumlu olmakta ve sigorta tazminat isteklerini yerine getirmek zorundadır. Bu kararlara ilişkin olarak kişinin tedavi süreci boyunca oluşan gelir kaybı nedeniyle “ zorunlu mali sorumluluk sigortacısı sorumlu olmakta” denilerek sigortacı açısından açıklık getirilmektedir.

Kaza neticesi sağlığını geçici olarak yitiren bir kimse, çalışamadığı günler nedeniyle yoksun kaldığı gelir yitimi zararı oluşturmaktadır. Buna ilişkin tazminat talebi için açılmış bir dava şöyle sonuçlanmıştır;

“ Bir meslek sahibi davacının (fayans ustası) hayatın normal akışına göre doktor raporunda belirtilen süre içinde bu olay meydana gelmemiş olsaydı çalışacağı asıldır. Aksi kanıtlanmadıkça yaralanma nedeniyle iş ve güçten kaldığı kabul edilmelidir. (Y.4.HD.8.4.1982-1114/3407)”¹⁴⁹

3.2.3. Kalıcı Sakatlık Nedeniyle İş Ve Kazanç Kaybı

Kaza geçiren kişiyi sürekli iş görmez hale getirecek şekilde meydana gelen bedensel zararlara kalıcı sakatlık denilmektedir. Adli tıp dilinde kalıcı bedensel zararlar iki ana bölüme ayrılarak organ yitimi ve organ zayıflaması şeklinde tanımlanır.¹⁵⁰ Organ yitimi, genellikle el, ayak, kol, bacak ve göz gibi organlardan biri veya birkaçının yitirilmesi ile sınıflandırılmaktadır. Organ zayıflaması, kişinin bedensel bütünlüğünü oluşturan organlarında meydana gelen birkaçının işlevinin azalması veya tamamen işlevsiz kalması durumudur.

¹⁴⁹ Aşçıoğlu, a.g.e, s503

¹⁵⁰ Bedensel Zararlar Nedeniyle Tazminat, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/bedensel-zararlar-nedeniyle-tazminat.htm>, (14.03.2016)

Kalıcı sakatlık zararları, beden gücü kayıp durumlarına göre sürekli kısmi iş göremezlik ve sürekli tam iş göremezlik şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Sürekli iş göremezlik beden gücünün belli bir oranda azalmasıdır ve bu durumda kişi sakatlığı oranında daha az çalışma gücüne sahip olur. Buna oranla kişi çalışacağı işte daha fazla efor sarf edeceği için bu durum dikkate alınarak tazminat hesaplaması yapılmaktadır. Böyle beden gücü kaybına ilişkin bir dava şu şekilde sonuçlanmıştır;

“Kişinin kalıcı nitelikteki sakatlıkları nedeniyle oluşan beden gücü kaybı nedeniyle gelirinde bir azalma gelmemiş olsa dahi tazminatın gerekliliği kabul edilmekte ve bu güç (efor) kaybı tazminatı diye adlandırılmaktadır. Beden gücü kaybına uğrayan kişinin aynı işi zararlardan önceki durumuna ve diğer kişilere göre daha fazla güç sarfıyla yaptığı gerçeğinden hareket edilerek; zararı fazladan sarf edilen bu gücün oluşturduğu...(Y. 4. HD. 19.4. 1982-3059/3839)”¹⁵¹

Sürekli iş göremezlik durumu beden gücünün bütünüyle yitirilmesi durumudur. Böyle durumda kişi çalışamayacak ve kazanç elde edemeyecek duruma gelmektedir. Bu durumda tazminat oranı yüzde yüz oranında hesaplanmaktadır. Eğer başkasının yardımı gerekecekse bu duruma bakıcı giderleri de eklenmektedir. Uygulamada beden gücü zararları, malvarlığı eksilmesi ve kazanç kaybı, güç (efor) kaybı, beden gücünün eksilmesinden kaynaklanan durumun günlük işlere etkisi, kalıcı izler ve biçim bozukluklarının kazanç kaybına neden olup olmadığı hususları incelenmektedir.

Trafik sigortasında kalıcı sakatlık tazminatları, kazada mağdur olan bireyin tamamen veya belli oranda çalışamaz duruma gelmesi halinde kendisine yapılacak bedeni hasardan dolayı ödenecek tazminatı kapsamakta olup, trafik kazasında kalıcı sakatlık (efor kaybı) tazminatı hesaplamalarının aktüeryal tekniklere uygun olarak yapılmasını esas almaktadır. ¹⁵² Sürekli sakatlık durumunda trafik kazası tazminatı maluliyet oranı ile birlikte değerlendirilmekte ve gelir seviyesi ile belgelendirilen ve son kazanılan ücret dikkate alınarak trafik kazasının tazminat hesaplamasına dahil edilmektedir. Kalıcı sakatlık durumunda kişinin beklenen ömrü tahmini olarak aktüer

¹⁵¹ Aşçıoğlu, a.g.e, s.507

¹⁵² Trafik Kazasında Kalıcı Sakatlık Tazminatı, <http://www.trafik-kaza-tazminatı.com/trafik-kazasında-kalıcı-sakatlık-tazminatı>, (17.03.2016)

tarafından hesaplanmakta, kişinin maluliyet oranı ve gelir seviyesi dikkate alınarak trafik kazası neticesinde oluşan kalıcı sakatlık tazminat tutarı hesaplanmaktadır. Uygulamada sigorta şirketleri bu tür durumlar için aktüerlerle birlikte çalışmaktadır. Aktüerler, Hazine Müsteşarlığının 2010 yılında yayımladığı 2010/4 Sayılı Genelge 'de belirtilen esasları¹⁵³ dikkate alarak hesaplama yapmakta, fakat yargı yoluna taşınan dosyalarda hesaplamalar mahkeme tarafından atanan bilirkişiler tarafından yapılmaktadır. Bu kapsamda farklı hesaplama modellerine rastlanabilmektedir.

3.2.4. Ekonomik Geleceğin Sarsılmasından Doğan Kayıplar.

Kişinin trafik kazası neticesinde sağlığının bozularak sakat kalması ekonomik geleceğini olumsuz etkileyebilir ve mal varlığında gelir kaybına neden olabilir. İşine son verilme, erken emeklilik, iş bulma olasılığının ve çalışma alanında yükselme olasılığının azalması, çalışma gücünün tamamen kaybı gibi durumlar ekonomik gelecek açısından istenmeyen sonuçlar meydana getirebilmektedir.

Kaza mağdurunun önceki durumu dikkate alındığında sakat kalma ve yaralanmadan sonra oluşan durumyla sağlayabileceği gelir ile yaralanmadan sonra meydana gelen durumyla elde edebileceği gelir arasındaki fark uğranılan zarardır.¹⁵⁴ Oluşan bu zararın tazmini trafik kazasına sebep olandan istenebilmektedir.

Sakatlık oluşturan beden gücünün azalması ekonomik geleceğin sarsılması olarak nitelendirilirken, ülkemizde bu durumdaki sakatlıklarda aynı işte çalışacak ve aynı geliri elde edecekmiş gibi beden gücü kaybı oranına göre zarar belirlenmektedir.¹⁵⁵ Kişinin ekonomik geleceğini etkileyecek olay gerçekleşmeden önce elde ettiği gelir ile bu koşullar altında elde ettiği ya da edeceği gelir arasında azalma biçiminde oluşan değişiklik zararı oluşturmaktadır. Zararın hesaplanmasında sürekli beden gücü kaybı yada destekten yoksun kalma zararlarında kullanılan yöntem izlenebilmektedir ve iki

¹⁵³ Zorunlu Sigortalar (Güvence Hesabı Kapsamındaki Sigortalar) Çerçevesinde Aktüeryal Hesaplamayı Gerektiren Tazminat Ödemelerinde Uygulamaya İlişkin Genelge (2010 /4)

¹⁵⁴ Sigorta Tazminat Davaları, <http://otohasardanismanlik.com/index.php/sigorta-ve-tazminat-davalari-1/> (18.03.2016)

¹⁵⁵ Aşçıoğlu, a.g.e, s.512

dönemde hesaplama yapılabilir. ¹⁵⁶ Zarar görenin çalışma gücünde meydana gelecek kaybı azaltmak için gerekli tıbbi müdahalelere izin verilmesi gerekmektedir. Zarar gören kişi tedaviye izin vermediği takdirde kusurlu sayılarak hesaplanacak olan ödemeden indirim yapılması gerekmektedir.

3.2.5. Bedensel Zararların Belirlenmesindeki Sorunlar

Uygulamalarda zararın ve tazminatın belirlenmesine ilişkin tüm işlemler ve değerlendirmeler çoğunlukla bilirkişiler tarafından yapılmaktadır. Zarara ilişkin dosya bilirkişilere ulaştırılmakta, bilirkişiler de eline geçen gerekli belge ve kanıtları değerlendirmekte, işlem sonrasında sonuca ulaşmaktadır. Bilirkişinin hazırladığı rapor doğrultusunda hareket edilmekte ve karar verilmektedir.

3.2.5.1. Verilerin Derlenmesi

Zarar ve tazminatın belirlenmesi için bir takım verilere ihtiyaç duyulmaktadır.. Bu bağlamda tanık ve diğer kanıtlara başvurulmaktadır. Kamu kurumları ile özel kurum ve kuruluşlarda bulunan kayıt ve belgelerle bilirkişi raporları hazırlanmaktadır. Bilirkişinin, verilerin belirlenmesinde genel yaşam deneyimlerinden ve diğer tecrübe kurallarından (tıp, ekonomi, istatistiki) da yararlanması gerekmektedir. Zarar ve tazminata ilişkin veriler değerlendirilirken ölenin yada çalışma gücünü sürekli olarak kaybedenin geliri belirlenmeye çalışılır, buna ek olarak desteğin maddi kazanımları netleştirilmeye çalışılarak ve yardım oranları belirlenmektedir.

3.2.5.2. Çalışma ve Yardım Sürelerinin Belirlenmesi

Çalışma ve yardım sürelerinin belirlenmesindeki amaç, iş görürlük durumunun tespit edilmesidir. Bu sürelerin belirlenmesi üç aşamada gerçekleşmektedir. İlk aşamayı yaşam süresi oluşturmaktadır. Bu aşamada TÜİK'in belirlemiş olduğu beş yılda bir ortalama ömür uzunluğu tablosundan yararlanılmaktadır. Olaya ilişkin tazminat oluşturulmuş çizelgeye göre belirlenen yaşam sürecinden faydalanılmaktadır.

¹⁵⁶ Aşçıoğlu, a.g.e, s.513

İkinci aşamayı iş görebilirlik süresi oluşturmaktadır. Ölen veya yaralanan kişinin iş görebilirlik süresinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu aşamada çalışma alanlarına göre çeşitli sayısal bilgilerden oluşan tablolardan faydalanılmaktadır. Üçüncü aşamayı ise yardım süresi oluşturmaktadır. Bu aşama, ölenin yardımından yoksun kalanlar için söz konusu olmaktadır.

3.2.5.3. Belirlenen Zararın Yararla Denkleştirilmesi

Zarar gören, kaza sonucu bir yarar sağlamışsa bunun zarardan düşülerek zararın denkleştirilmesi gerekmektedir. Bedensel zararlar da sakat kalan kişiye vergi bağışının sağlanması buna örnek gösterilebilir. Olay sonucu oluşan yararlar zararlardan indirilerek denkleştirme oluşturulmaktadır.

3.2.6. Destek ve Bedensel Zararların Matematik İşlemlerle Belirlenmesi

Tedavi ve bütün iyileştirme giderleriyle ilgili belge ve bilgilerin toplanmasından sonra hüküm altına alınacak miktarların hesaplanmasına sıra gelmektedir. Kaza neticesi oluşmuş zararın matematiksel olarak belirlenmesinde bilirkişiler kendi saptadıkları verilere göre hesap yapmaktadır. Sigorta şirketleri kendisine gelen tazminat talebini gerekli belgeler ve teminat oranlarında bilirkişi eşliğinde hesaplama yaparak tazminat ödemesini gerçekleştirmektedir. Fakat bu durum yargıya taşındığında, yargıç bilirkişinin verdiği bilgiler ve hesaplamalar doğrultusunda karar vermektedir.

Yargıtay uygulamalarında hesaplama ile ilgili süreç iki döneme ayrılmaktadır. Birinci dönem, olay gününden karar gününe kadar geçen süreyi oluşturmaktadır. Bu dönem somut olarak gerçekleşmiş verilere dayandığından saptanan somut verilere göre matematiksel işlem yapılmaktadır. İkinci dönem, karar gününden sonra işleyen ve varsayımlara dayanan dönemi oluşturmaktadır. Yargıtay uzun bir dönem ortalama gelir hesaplı yöntemi benimsemiş ve uygulamıştır. Fakat 1990 yılından itibaren bu dönemin gelirinin hesabında, her yıl bağımsız olarak (ayrı ayrı) %10 artış ve %10 iskonto şeklinde hesap yapmaktadır.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Aşçıoğlu, a.g.e, s. 556

3.2.6.1. Verilerin Belirlenmesi

Zararın belirlenmesinde yargıçlar, hesaplama ile ilgili verileri saptamadan dosya içeriğindeki bilgiler doğrultusunda tazminat hesabı için bilirkişilere görev vermektedir. Bilirkişiler yargıcın kanıtları değerlendirme ve takdir yetkisini kullanarak, kendi alanı dışında olan uzmanların da bilebileceği hususlarda görüş açıklayarak belirledikleri verilere göre hesaplama yapmaktadırlar. Bu durumda bilirkişinin dediği buyruk oluşturmaktadır. Yargıç yetkilerini kullanarak ve yanların katılımını sağlayarak zararın hesaplamasında verileri belirleyip bilirkişiye hesap için görev verebilmektedir. Somut olayın içinde gerekli olanların ve yanların da görüşünü alarak verileri saptayabilmektedir. Verileri saptarken örneğin, gelir, yarar, yardım oranları, destek sürecinin başlangıcı, ve sona ermesi gibi ¹⁵⁸ özel durumlarda da o alanla ilgili ve bilgili bilirkişiler de dinlenebilir.

Sigorta şirketlerinin kazaya dair tazminat hesaplamasında, aktüerlerden yararlanılmaktadır. Aktüerler olay ve kazanın durumuna göre istatistiklerden yararlanmakta ve hesaplama yapılmaktadır. Çıkan sonuca göre sigorta poliçesinde yer alan limitler ve şartlar doğrultusunda tazminat ödemesi gerçekleştirilmektedir.

3.2.6.2. Zararın Hesaplanmasında İzlenecek Yöntem

Birinci dönem (işlenmiş alacak) ikinci dönem (iskontolu) hesapları yapılmakta, daha sonra bu iki dönemdeki veriler alınarak toplanmakta böylece iki dönemin toplam olan zararı bulunmaktadır. Bedensel güç ile ilgili hesaplamalarda zarar, iki dönemin toplamından zarar görenin beden gücü kaybı oranına düşen tutardır. Zarar belirlendikten sonra ödenecek olan tutarın belirlenmesi gündeme gelmektedir. Zarar belirlendikten sonra tazminat hesabına ilişkin matematiksel işlemlere dayanarak karar açıklanmaktadır. Zarar kapsamı belirlendikten sonra özellikle kusur nedeniyle ne oranda indirim yapılacak ise o oranda indirim yapılarak hakkaniyete uygun biçimde tazminat belirlenmesi ve ödemenin yapılması gerekmektedir.

¹⁵⁸ Aşçıoğlu, a.g.e, s.558

3.2.7. Son Aşama Tazminatın Belirlenmesi

Çeşitli yöntemlerle zararın belirlenmesinden sonraki aşamayı tazminat tutarının hesaplanması takip etmektedir. Tazminat miktarı zararı aşamaz ama eşit ya da eksik olabilmektedir. Tazminat tutarı zarardan eksik olabileceğine göre, bu aşamada indirim olup olmadığına bakılmalıdır. Bir indirim söz konusu olduğunda basit matematiksel işlemle yöntemde açıklanarak yapılmalıdır.

Tazminatın belirlenmesinde etkili olacak kusur oranının ya da paylarının matematiksel olarak kesin biçimde saptanması mümkün olmamaktadır. KTK' nun 86. Maddesinde yer alan hükümde, kazanın oluşunda zarar görenin kusurunun bulunduğu ispat edilirse, yargıç durum ve koşullara göre tazminat tutarını indirebilmektedir. İndirim yapılırken matematiksel işlemlerin kullanılması verilen kararı somutlaştırmaktadır. Yargıya intikal eden durumlarda hesaplama yapıldıktan sonra kusur oranında saptanan indirim yargıcın yetki ve kanaatine bırakılmıştır. Yargıç, yayaların, bedensel özürlülerin kusurları bulunsa bile somut olayın durum ve koşullarını dikkate alarak indirim yapmadan tazminat ödemesi belirleyebilme hakkına sahip olabilmektedir.

3.2.7.1. İşleten Olmayan Zarar Görenin Tazminatının Belirlenmesi

KTK'nun 86. Maddesinde yer alan hükme göre sorumluluktan kurtulamayan işleten zarar görenin kusuru olduğunu kanıtlarsa, yargıç durum ve koşullara göre indirim yapabilmektedir. Aynı zaman trafik kazasına motorlu araç karıştığına göre, motorlu aracın sebep olduğu tehlikenin durum ve koşullar içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.2.7.1.1. Çeşitli Olasılıklara Göre Belirleme

İşletenin sorumlu olduğu trafik kazasında, aracı işleten olmayan bir kimsenin zarar görmesi durumunda tehlike sorumluluğu ile kusur sorumluluğunun çatışma durumuna göre tazminatın belirlenmesi işlemidir. Bu durumda tazminatta indirim yapılıp yapılamayacağı ve yapılacaksa yöntemi konusunda karar veren organ

bilgilendirilmiş ve yetkilendirilmiştir. Böyle bir durumun meydana gelmesi halinde zarar görenin de kusurlu bulunması gerekmektedir.¹⁵⁹

3.2.7.1.2. İndirim Nedenleri

Trafik kazasına neden olan araç dışında zarar görenin kusurlu bulunması durumu indirim nedeni sayılmaktadır. Zarar görenin, zararı benimseme, zararın meydana gelmesine veya zararın artmasına yardım etme gibi unsurların olayda gerçekleşmesi halinde tazminat miktarında indirim yapılabilir. Zarar görenin trafik kurallarını ihlal etmesi durumunda da kaza neticesi oluşan zararda indirim sağlanmaktadır. Trafik kurallarını bilmeyen veya araç kullanması sakıncalı kişilere araç verme, bedensel zarar durumlarında gerekli tedavi ve ameliyatlara izin vermeme gibi hususlar zararda artışa neden olacağından tazminat tutarında indirim nedeni olabilir.

Tazminatın belirlenmesi kusur derecelerine göre yapılmaktadır. Bunun yanı sıra işletme tehlikesi de indirim sebeplerinden sayılmaktadır. Belirlenen zararda işletenin ne kadar sorumlu tutulduğunun yanında, indirim tek başına zarar görenin kusuru oranında yapılmayarak işletilme tehlikesi de göz önünde bulundurulmaktadır. Motorlu araçların yapısı ve kara yolundaki devinimleri, kişilerin yaşamı ve malvarlığı açısından gizli bir tehlike oluşturmaktadır. Bu nedenle işletme tehlikesinin diğer sorumluluklarla karşılaştığı durumlarda tazminatın belirlenmesinde gözetilmesi gerekmektedir. KTK'nun 89. Maddesinde yer alan hükümde işletenler arasında bedensel zararlar kusurun yanında işletilme tehlikesinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

3.2.7.1.3. Değerlendirme

Hayatta yaşanan hiçbir olay bir diğerine benzememektedir. Bu nedenle önceden alınmış kararlar ve örnek olaylar yol gösterici nitelikte olabilir. Ancak örnek olan olayların bire bir aynı olarak sonuçlanması söz konusu olmamaktadır. Bu açıdan yapılan değerlendirmeler ve açıklamalar göreceli olmakta, kişiden kişiye ve olaylara göre değişim göstermektedir. Yargıya taşınmış olaylarda açıklama ve yorumları somut olayın özelliği içinde hakkaniyete uygun değer biçilmesi gerekmektedir. Yargıya

¹⁵⁹ Çavuşoğlu, a.g.e, s. 564

taşınmayan ve sigorta şirketlerince karşılanan tazminatlarda ise Genel şartlar doğrultusunda ve emsal örnekler de dikkate alınarak bilirkişi ve konusunda uzman kişilerin görüşüne başvurularak hesaplamalar sonucu değerlendirmeler yapılmaktadır.

3.2.8. Sosyal Güvenlik Kurumunca Yapılan Ödemeler

Trafik kazası sonucu yaşam ve sağlıkla ilgili zararların bir bölümünün veya tamamının Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanması mümkün olabilmektedir. Karşılanan zararlar ve bu yardımlar denkleştirme açısından koşul olabilmektedir. Yasalarda, zarar görene yapılan ödemeden dolayı sorumludan rücu söz konusu olduğu durumlarda, bu yardımların tazminattan düşülmesi gerekmektedir. Ters durumlarda sorumlu kişi hem zarar görene hem de rücu etme hakkına sahip olan kurumlara da ödeme yapmak zorunda kalabilmektedir.

KTK’ nda düzenlenen 89. Maddeye göre “ *Trafik kazaları sebebiyle üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer resmi ve özel kurum ve kuruluşlarının sundukları sağlık hizmet bedelleri, kazazedinin sosyal güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır.*¹⁶⁰ Bu maddeye istinaden trafik kazasındaki kazazedinin genel sağlık sigortalısı olup olmadığına bakılmaksızın sağlık hizmeti giderleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır.

Genel sağlık sigortalı kazazedeler için trafik kazasına taraf olan araçlardan birinin plaka bilgisi yeterli olup, trafik kaza tespit tutanağı veya trafik kazasının meydana geldiğine dair kanıtlayıcı belge istenmemektedir. Genel sağlık sigortası olmayanlar içinse kaza tespit tutanağı veya kaza geçirdiğine dair kanıtlayıcı belge istenmektedir. Kurumla sözleşmesi olmayan sağlık hizmeti veren kuruluşlar, kurumdan talep edecekleri ve kaza ile ilgili tahsilatları “ Sigorta Bilgi Merkezi “veri tabanına bilgi girişi yaptıkları bilgisini ilgili kuruma iletmektedirler. Genel sağlık sigortası olmayanların tedavi giderlerinin karşılanması ülkemizde trafik kazası halleriyle sınırlıdır. Bu kişilerin KTK’ nun trafik kazası tanımına uymayan durumlarda oluşan

¹⁶⁰ Karayolları Trafik Kanunu

kazalarda tedavi giderleri kurumca karşılanmamaktadır.¹⁶¹ Yabancı plakalı araçların karıştığı kazalardan kaynaklanan sağlık hizmet bedelinin Yeşil Kart Sigortası çerçevesince yabancı plakalı aracın sorumluluğuna denk gelen kısmı Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu tarafından karşılanmaktadır.

Trafik kazaları neticesinde oluşan sağlık hizmetlerinde kullanılan tıbbi malzeme, ilaç, yol, gündelik ve refakatçi giderleri gibi tedavi ile ilgili giderler Sağlık Uygulama Tebliği hüküm ve esasları çerçevesince Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmaktadır. Trafik kazası neticesi oluşan sağlık ve bedensel bütünlük ile ilgili tedavi masrafları kurum tarafından karşılandıktan sonra kazazedenin sürekli sakatlık durumunda çalışma gücünü %60¹⁶² kaybetmesi ve belli sigortalı gün sayısını tamamlamış olmasıyla birlikte kurumun sağlık kurulunca tespit edilen kazazedenin kurum tarafından malül emekliliğini talep edebilmektedir.

3.2.9. Bedeni Zararlarda Zamanaşımı

Kanunlarda belirtilen karayolu araç kazalarında zamanaşımı süresi 2-10 yıl şeklinde düzenlenmiştir. Zararın ve sorumlunun öğrenilmesinden sonra başlayan zaman aşımı süresi bedensel tazminatlarda biraz daha farklıdır. Bedensel zararlarda zamanaşımının başlangıcı, beden gücünün kaybedilmesine ilişkin Sağlık Kurulu Raporunun öğrenildiği tarih¹⁶³ olarak belirtilmektedir. Öğrenme kesin raporun verilmesiyle başlamaktadır. Zaman aşımı süresinde kaza sonucu yaşanan yaralanmalarda zaman aşımı süresi sekiz yıldır, fakat beraberinde ölüme getiren kazalarda zaman aşımı süresi on beş yıldır.¹⁶⁴

3.2.10. Bedeni Zararlardaki Belirsizlikler ve Etik Olmayan Uygulamalar

Bedeni zararlarda artan teminat limitleri ile birlikte, tazminatların da yükselmesi aynı zamanda yükselen tazminat limitlerinin cazibesi ile bir takım şahısların tazminat

¹⁶¹ Trafik Kazalarına Bağlı Tedavi Giderleri, Genelge, Sayı : B.13.2.SGK.0.11.01.02/116, www.sgk.gov.tr (19.03.2016)

¹⁶² Malulen Emeklilik Şartları, <http://www.sskemekli.com/malulen-emeklilik-sartlari.html>, (16.04.2016)

¹⁶³ Bedensel Zararlar Nedeniyle Tazminat, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/bedensel-zararlar-nedeniyle-tazminat.htm>, (19.03.2016)

¹⁶⁴ Ulaş,a.g.e. s.1069

alacak mağdurlardan çok kendileri için bir kazanç aracı olarak görmelerine neden olmaktadır. Bedeni zararların çok büyük kısmının sigorta şirketleri tarafından ödenmesine rağmen hukuki sürece taşınmakta ve uzun yıllar süren yargılamadan dolayı hem sigorta şirketleri hem mağdurlar açısından hem de adalet sistemi açısından olumsuz sonuçların doğmasına sebep olmaktadır. Sigorta şirketlerinin üzerinde uzlaşmış aktüeryal hesap yöntemi ile sorunların çözümünde kullandıklarının bazı kimseler tarafından sigortacıların daha düşük tazminat ödenmesi çözümünü sunduklarını ileri sürdüklerinden olumsuz algıya neden olmaktadır. Sigorta sektörünün çözüm önerisinde tazminat miktarından çok tazminat hesabı ile ilgili standardın belirlenmesi¹⁶⁵ önem arz etmektedir. Kaza sonucu oluşabilecek bedensel zararlarda tek bir hesap yönteminin kullanılması mağdurların daha hızlı bir şekilde tazminat almalarını sağlayacaktır. Sigorta şirketleri yargı üzerindeki iş yükünün hafiflemesine yardımcı olabilecektir.

Artan tazminatlar ve tazminat alanındaki suiistimaller son dönemde sektörü olumsuz yönde etkileyen bir rant kapısına dönüşmektedir. Ölümlü kazalarda olay yerine yada vefat eden kişinin ailesine sigortacılaran önce kaza nedeni ile vefat ve tazminat konusunda uzmanlaşmış aracı şirketler ulaşmaktadır. Bu aracı şirketler yalnızca yeni gelişmiş olayları değil geçmişe dönük olayları araştırıp bulup ortaya çıkarmaktadırlar. Hatta daha önceden sonuçlanmış tazminatlar için de mağdurlar ile görüşüp yeniden dava açabilmektedirler.

Gerekli düzenlemeler ve alınacak kararlar ile birlikte aracı danışman şirket olarak tanınan bu şirketler sigorta sektörünün geleceği açısından önemli bir risk unsuru oluşturmaktadırlar. Bu tarz şirketlerin önüne geçilmediği sürece bu şirketler her geçen gün taleplerini arttırmakta, daha büyük taleplerde bulunmakta bunun sonucu olarak zararların artmasına, zararların artması ise sigorta ürününün fiyat artışına neden olmaktadır. Fiyat artışlarının giderek yükselmesi sektöre olan güveni azaltmakta böylece sorunlar artacaktır. Sigortacılar sorunlara çözüm üretmek için çalışırken diğer taraftan sigortalılara bu durumu açıklamak zorunda kalmaktadırlar. Fiyat artışlarındaki

¹⁶⁵ Serhat Süreyya ÇETİN, Motorlu Taşıt Sigortaları, **II. Ulusal Sigorta Sempozyumu**, Ceyma Matbaacılık, İstanbul, 2013, s.44

neden açıklanamayacak duruma gelerek alınan önlemler yetersiz kalmakta, sektöre olan güven azalarak sigortasızlık oranı olumsuz yönde etkilenmektedir.

3.2.11. Dünyada Trafik Sigortalarında Bedensel Tazminatlara İlişkin Uygulamalar

Gelişen teknoloji ve gelişmişlik düzeyi ile birlikte artış gösteren motorlu taşıtlar her geçen gün artmaktadır. Gelişmişlik düzeyi ile birlikte artan araç kullanımı sigortaya olan gereksinimi ortaya çıkarmış ve tüm dünyada sigortanın yaygınlaşmasını sağlamıştır. Günlük yaşamın bir parçası haline gelen araçlar artmakta buna paralel olarak bu araçların sebep olduğu sorumluluklar da artmaktadır. Sorumlulukların artması her geçen gün araçlar için sigorta gereksinimini de daha çok vurgu yapmaktadır.

Avrupa ülkelerinin çoğunluğunda trafik sigortasının yaptırılması zorunlu iken,Türkiye ‘de de trafik sigortalarına ilişkin zorunluluk bulunmaktadır.Hatta buna ilişkin olarak tüm ülkelerde ortak olarak kullanılabilen trafik sigortası kapsamı şeklinde Yeşil Kart sistemi uygulanmaktadır. Bu sisteme üye olan ülkeler ortak bir trafik sigortası kullanmakta ve her ülke kendi sigorta genel şartları doğrultusunda hareket ederek bu sistemin de ortaklığında uluslararası bir sigorta geliştirerek trafik sigortasını teşvik etmektedir.

Dünyanın neresinde olursa olsun trafik kazası neticesi bir çok insan yaralanarak veya ölüm şeklinde bedensel zarara uğramaktadır. Bu nedenle motorlu araçlar için yapılan sigortaların hemen hepsinde bedensel teminatlar yer almaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde bedensel teminatlar sigortanın içinde zorunlu olarak yer almaktadır. Sigorta Genel Şartları veya o ülkenin kanunlarında¹⁶⁶ verilen ölçü ve limitler dahilinde bedensel tazminatlar karşılanmaktadır.

¹⁶⁶ <https://www.libertymutual.com/>

3.3. TRAFİK SİGORTALARINDA BEDENSEL TAZMİNATLARIN SEKTÖR DEĞERLENDİRMESİ

Türk sigorta sektörü değerlendirmeye alındığında sektör bazı sorunlar ile karşı karşıyadır. Türk sigorta sektörünün 2000 yılında yapılan araştırmalarda en önemli sorunları yasal mevzuattaki boşluklar, yoğun rekabet sonucu düşük fiyatlandırma, yasal yapıdan ve denetimden kaynaklanan sorunlar, aksak rekabet koşulları ve sermaye yetersizliği¹⁶⁷ şeklinde sıralanmaktadır. Sorunlar, sigorta piyasasının rekabet derecesini, piyasanın verimlilik düzeyini ve etkinliğini azaltmaktadır. Sermaye yetersizliğinin olması sigorta sektöründe karşılaşılan maliyet ve fiyatlamada sıkıntılar ortaya çıkartarak şirketlerin karlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca denetimin eksik veya yetersizliği karşısında haksız rekabet koşulları piyasayı etkilemektedir. Bu nedenle Türk sigorta sektöründe önemli bir adım atılarak 2000’li yıllarda verimlilik seviyesini arttırmak ve teknik açıdan önemli sonuçlar doğuracak girişimlerde bulunulmuştur.

Türkiye’ de önemli ve büyük prim üretimine sahip olan trafik sigortası ile ilgili işlemleri daha sağlıklı bir şekilde takip edebilmek için 2003 yılında Trafik Sigortası Bilgi Merkezi (TRAMER) kurulmuştur. ¹⁶⁸ Bu sistem sigorta sektöründe trafik sigortalarına ilişkin aksaklıkları gidermeye yönelik önemli bir tedbir niteliğine sahip olmuştur. TRAMER ile birlikte Türkiye’de yer alan ve trafik sigortasına ilişkin tüm verilerin toplandığı sektörün ortak veri tabanı oluşturulmuştur. Toplanan veriler devlet kapsamı altında olmakta ve ulaşması gerektiğinde resmi ve gerçek raporlar halinde bilgi sunmaktadır. TRAMER sisteminin başarılı olmasından dolayı buna benzer veri tabanları diğer branşlarda da uygulanmaya başlanmıştır. Daha sonra bu sistemler Sigorta Bilgi Merkezi kurularak tek bir çatı altında toplanmıştır. Bu sistemlerin varlığı sigortasızlık oranının düşmesine ve sigorta ile ilgili sorunların en aza inmesine olanak sağlamıştır.

¹⁶⁷ Atilla A. UĞUR, Erdem AKDEMİR, Yeni Ekonomi ve Gelişen Türk Sigorta Sektörü: Tramer Örneği, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, No: 2, 2011, s. 25

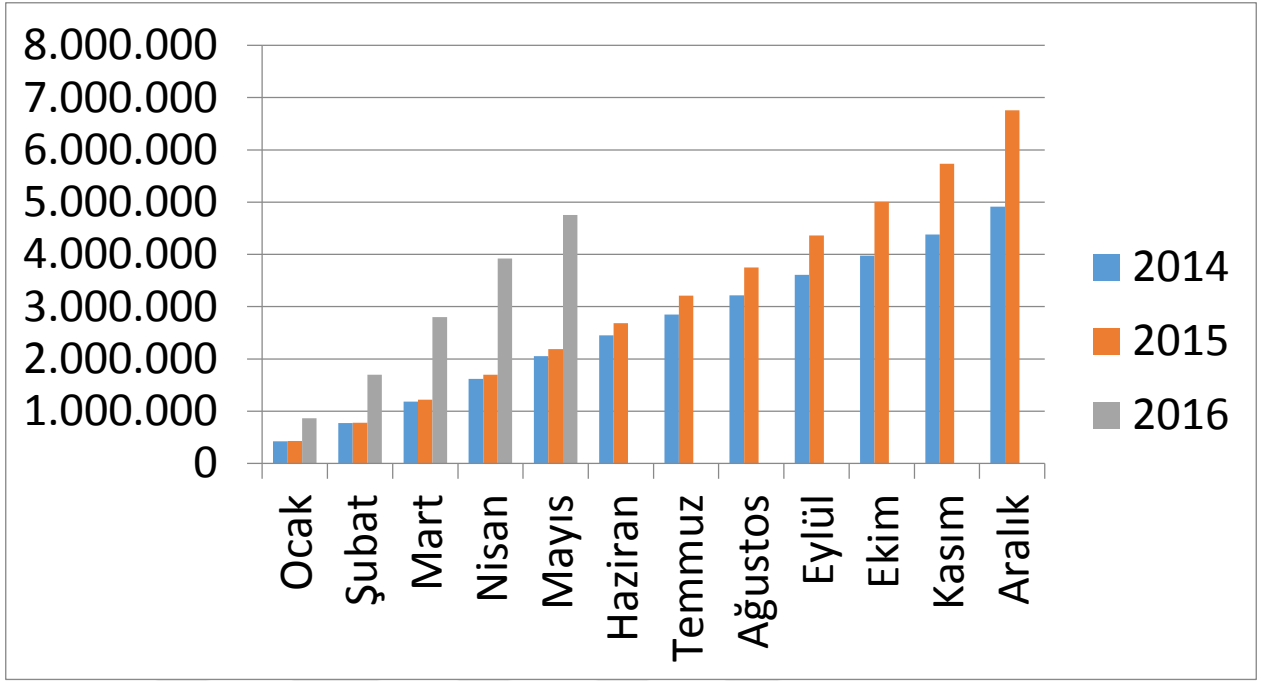
¹⁶⁸ Sigorta Bilgi Merkezi, <https://www.sbm.org.tr/tr/Sayfalar/Tarihcemiz.aspx> (04.04.2016)

Sigorta sektörünün önemli ve büyük bir kısmını oluşturan trafik sigortaları prim üretimi ve hasar oranı en büyük orana sahip sigorta branşıdır. Zorunlu olmasının yanı sıra gerekli trafik kontrollerinde bulundurulması gereken önemli evraklardan biri olduğu için insanlar bu sigortayı yaptırmakta ve bu sebeple en çok yaptırılan özel sigorta olma özelliğini taşımaktadır. Her geçen gün artan trafik sigortaları sektör içinde kar-zarar oluşumu üzerinde en çok etkinliğe sahip olmaktadır. Trafiğin artışıyla birlikte kazaların atması ve alınan primlerin cüzi miktarlarda olması, kazaların maliyetinin ve zararın fazla olması nedeniyle bu branşta şirketlerin zarar olasılığı büyüktür. Çoğu zaman teknik açıdan ele alındığında zarar durumu fazladır. Aşağıda yer alan Trafik Sigortası teknik verileri tablosunda trafik sigortalarına ilişkin, sektörün içinde teknik zarar durumu hakkında yıllar içindeki teknik kar zarar durumu görülmektedir. Aşağıdaki verilere göre sektör prim üretiminin yaklaşık %20'si oranında zarar etmektedir. Bu durum trafik sigortalarında alınan primlerin yetersiz kaldığını ve her geçen gün oluşan zarar durumunun arttığını göstermektedir.

Tablo 4: Trafik Sigortası Teknik Verileri

(000 ₺)	2010	2011	2012	2013	2014	
Prim Üretimi	2.247.302	2.625.564	3.511.194	4.868.552	4.957.682	Premium Income
Aracı Komisyonu (*)	424.328	460.824	579.553	764.624	773.435	Intermediary Commission (*)
Reasürörlere Devr. Prim	204.802	179.975	149.616	124.952	90.355	Ceded Premium
SGK'ya Aktarılan Primler	-	182.621	377.437	488.790	490.981	Ceded Premium to SSA
Reasürans Komisyonu (*)	44.713	33.578	32.291	27.677	24.599	Reins. Commission (*)
Kazanılmış Prim (Net)	1.880.528	2.043.861	2.535.923	3.416.463	4.107.168	Earned Premium (Net)
Ödenen Tazminat	1.783.390	2.203.102	2.433.263	2.617.525	3.499.651	Paid Loss
Reasürans Payı	185.946	148.781	158.846	135.875	148.622	Reinsurance Share
Muallak Tazminat	1.732.564	1.701.758	2.422.467	3.633.716	4.675.403	Outstanding Claims
Reasürans Payı	182.780	150.786	156.328	217.752	296.396	Reinsurance Share
Gerçekleşen Tazminat (Net)	2.006.166	2.039.990	2.990.250	3.627.500	4.299.745	Claims Incurred (Net)
Faaliyet Giderleri	619.433	690.175	843.198	1.017.878	1.199.672	Operating Expenses
Teknik Kar Zarar	-593.095	-457.516	-1.300.643	-660.619	-896.028	Technical Balance

Kaynak: www.hazine.gov.tr

Şekil 5: Trafik Sigortası Prim Değerleri Grafiği

Kaynak: Sigorta Bilgi Merkezi, www.sbm.org.tr

Trafik sigortasına ilişkin yazılan prim değerleri verilen tabloda, belirlenen zaman diliminde üretilen poliçelerin primlerinden yine aynı zaman diliminde iptal edilen poliçelerin primleri düşülerek hesaplanmıştır. 2014, 2015 yılına ait ve 2016 yılının ilk beş ayına ait yazılan prim değerleri verilmiştir.

Tablo 5: Trafik Sigortasına İlişkin Üretilen Poliçe ve Prim Değerleri, Toplam Tazminat Değerleri Tablosu

Yıllar	Trafik Sigortası Poliçe Sayısı	Trafik Sigortası Prim Üretimi	Trafik Sigortası Ödenen Tazminat
2011	1.038.073	205.384.061	1.952.364.527
2012	1.136.261	250.556.062	2.391.655.651
2013	14.557.549	4.944.211.657	2.576.121.628
2014	15.924.574	4.947.790.123	3.497.375.845
2015	16.238.117	6.798.957.445	3.365.674.544

Kaynak: <http://www.tsb.org.tr> Adresindeki İstatistik verilerinden derlenmiştir.

Tabloda yer alan beş yıllık verilerden değerlendirme yapıldığında her yıl trafik sigortası poliçesi sayısında ve prim üretiminde bir artış gözlenmektedir. Bu artışlar ile birlikte ödenen tazminatlar da yükselmiş ve buna bağlı olarak maliyetlerde artmıştır.

Tablo 6: Bedeni Tazminatlar ve Toplam Tazminatların Yıllar Bazında Gerçekleşen Değerleri

Yıllar	Bedeni Tazminat Dosya Sayısı	Toplam Dosya Sayısı	Bedeni Tazminat	Toplam Tazminat
2009	89.440	1.009.780	259.232.972	1.579.154.742
2010	153.217	1.108.147	366.838.787	1.727.067.402
2011	86.201	1.192.734	433.012.740	1.952.364.527
2012	29.737	1.254.195	584.434.597	2.391.655.651
2013	30.677	1.130.980	784.548.901	2.576.121.628
2014	40.870	1.156.155	1.412.425.249	3.497.375.845
2015		1.206.294	2.421.734.486	3.365.674.544

Kaynak : Türk Sigorta Birliği, <http://www.tsb.org.tr> Adresindeki İstatistik verilerinden derlenmiştir.

Tablo 7: Motorlu Araçlar Yıllar Bazında Bedensel Tazminatlar

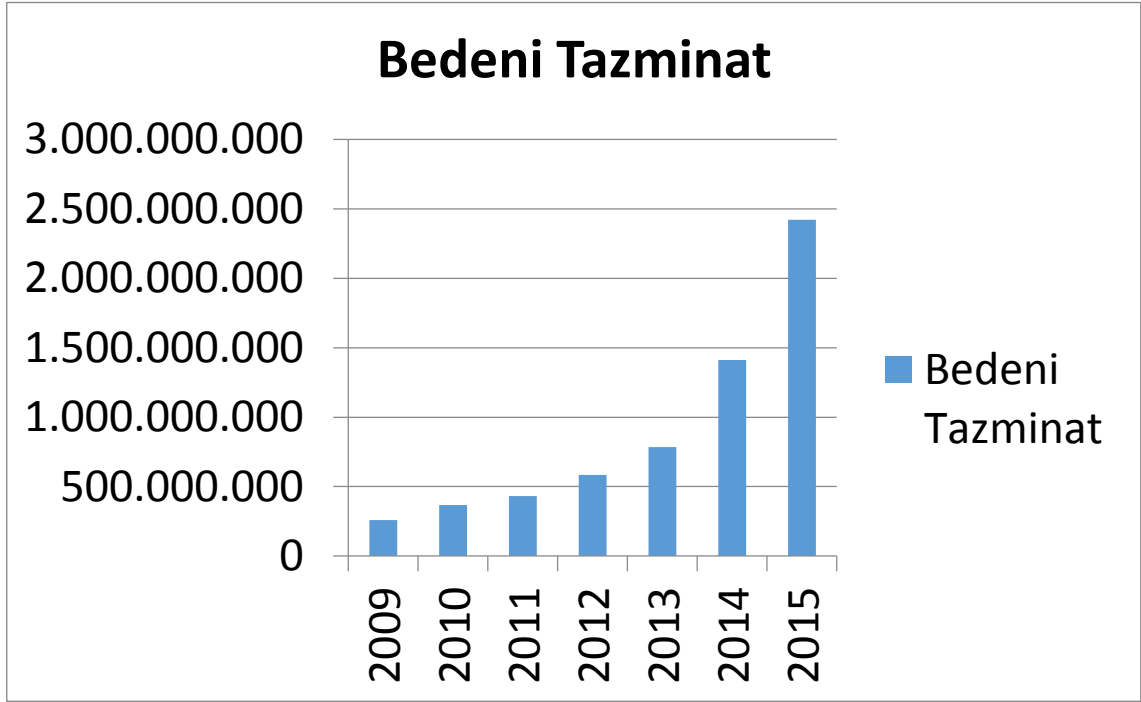
	2011		2012		2013		2014		2015	
	Bedeni Tazminat	Toplam Tazminat	Bedeni Tazminat	Toplam Tazminat	Bedeni Tazminat	Toplam Tazminat	Bedeni Tazminat	Toplam Tazminat	Bedeni Tazminat	Toplam Tazminat
1-Otomobil	200.893.980	940.632.541	278.120.584	1.182.788.817	373.535.380	1.300.175.348	691.040.997	1.787.601.738	857.321.888	2.145.380.978
2-Taksi	4.440.338	35.450.074	6.190.605	40.115.506	7.410.763	40.113.575	14.049.265	52.469.799	18.521.559	65.144.919
3-Minibüs (Sürücü dahil 9-15 koltuk)	29.929.633	84.366.917	36.225.202	90.400.831	46.368.543	90.784.593	75.057.991	154.336.734	75.560.768	167.067.788
4-Otobüs (Sürücü dahil 16-30 koltuk)	10.372.003	51.920.896	16.540.610	66.684.790	20.539.026	67.402.325	35.968.406	99.009.259	39.816.636	103.322.520
5-Otobüs (Sürücü dahil 31 ve üstü koltuk)	14.307.501	40.483.644	16.741.857	43.676.474	20.404.042	39.726.471	29.408.522	53.011.070	34.101.206	59.062.536
6-Kamyonet	87.301.367	456.827.843	115.921.867	550.221.079	162.799.065	587.310.954	297.749.878	781.636.315	337.980.998	890.274.186
7-Kamyon	54.046.310	199.361.023	60.832.840	214.293.862	79.914.214	217.898.178	132.653.153	282.093.489	136.128.243	309.432.491
8-Diğer Araçlar	31.721.609	143.321.590	53.861.032	203.474.293	73.577.868	232.710.184	136.497.037	287.217.441	189.943.139	371.450.504

Kaynak: Türk Sigorta Birliği, <http://www.tsb.org.tr> Adresindeki İstatistik verilerinden derlenmiştir.

Tablo 8: Sigorta Şirketlerinin Yıllar Bazında Ödediği Bedensel Tazminatlar

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aksigorta	31.688.004	26.201.057	49.092.847	57.943.456	55.659.504	50.290.621
Allianz	17.812.517	15.357.676	16.198.665	20.067.748	42.273.668	91.942.953
Anadolu	25.026.401	33.223.589	49.415.141	82.686.193	65.138.151	83.916.192
Axa	49.614.403	76.631.778	108.151.587	153.046.824	151.760.591	192.703.875
Groupama	28.731.541	59.942.950	45.841.168	49.756.198	44.932.027	42.514.998
Gunes	31.191.128	27.452.640	46.286.958	50.510.392	43.079.037	47.041.586
Diğer	165.148.042	178.028.838	546.356.962	340.936.463	261.003.857	1.636.970.753
Toplam	366.838.787	433.012.740	584.434.597	784.548.901	691.040.997	2.145.380.978

Kaynak: Türk Sigorta Birliği, <http://www.tsb.org.tr> Adresindeki İstatistik verilerinden derlenmiştir.

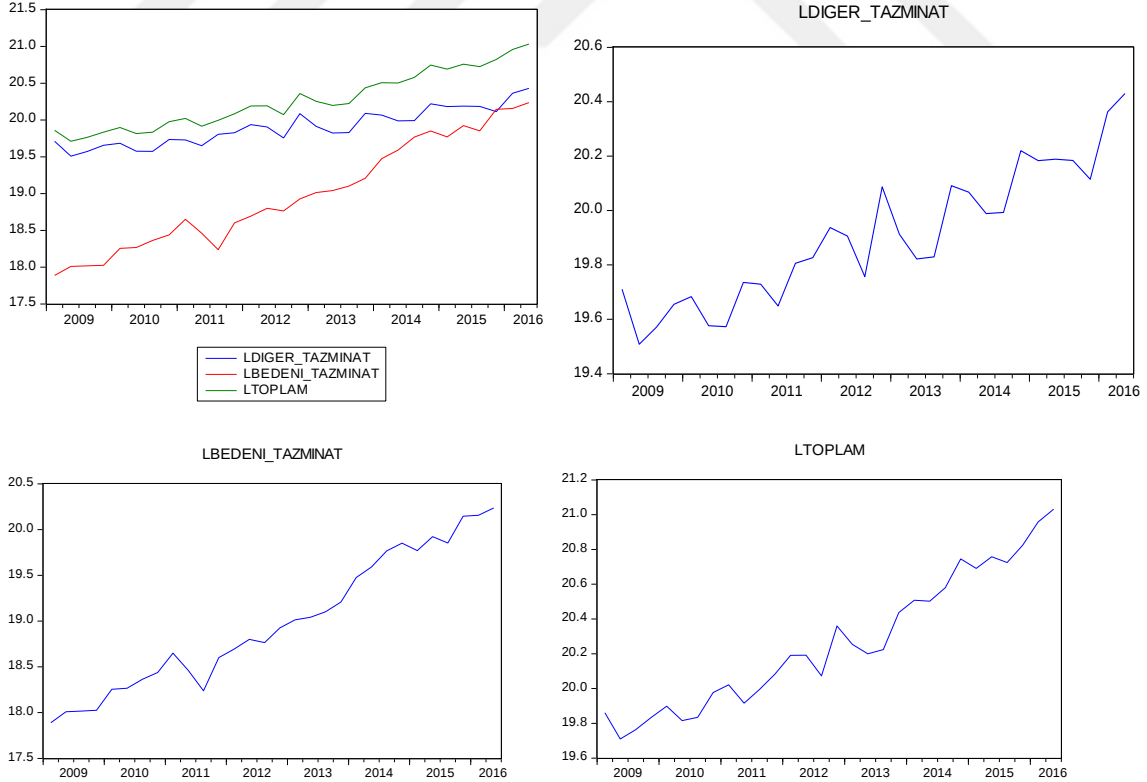
Şekil 6: Bedeni Tazminat Gelişim Grafiği

Trafik sigortalarında bedensel tazminat oranları yıllara göre dikkate alındığında en çok araç bazında otomobil için ödeme yapılmıştır. Daha çok maddi tazminat ödenmiş, bedeni ödenen tazminatlar maddi tazminatların gerisinde kalmıştır. Fakat her geçen gün bedensel tazminatlar için ödenen tutar artmıştır. 2013 yılında toplam 2.576.121.628 TL, bedeni ve tedavi 784.548.901 TL, 2014 yılında toplam 3.497.375.846 TL, bedeni ve tedavi 1.412.425.249 TL, 2015 yılında toplam 3.365.674.544 TL, bedeni ve tedavi 2.421.734.486 TL tazminat ödemesi gerçekleşmiştir. Bedensel tazminatların toplam tazminatların içindeki oranı yaklaşık olarak, 2013 yılında %30, 2014 yılında %40, 2015 yılında %40'dır. Bedensel tazminat oranları 2015 yılında 2014' e göre yaklaşık %70 artmıştır.

3.4. TRAFİK SİGORTALARINDAKİ BEDENSEL TAZMİNATLARIN TRAFİK SİGORTALARINDAKİ TOPLAM TAZMİNAT İÇİNDE ANALİZİ

Çalışmada diğer tazminat ve bedensel tazminatlar arasında ilişkinin olup olmadığı, ilişki varsa hangi yönde olduğu araştırılmıştır. Değişkenler arasında uzun dönem ilişkilerini ortaya koymak amacı ile önce serilerin düzey değerleri birim kök testleri ile sınanmış, daha sonra Engle-Granger ve Johansen eşbütünleşme analizi ile uzun dönem denge ilişkileri incelenmiştir. Modelde bağımlı değişken olan diğer tazminat serisi toplam tazminatlardan bedensel tazminatların çıkarılması yoluyla oluşturulmuştur. Bağımsız değişken olarak modele dahil edilen Bedensel tazminat serisi ise kaza sonucu ödenen sakatlık, hastalık ve ölüm tazminatlarının toplamına eşittir. Veriler çeyrek bazda olup 2009 yılı ilk çeyreği ile 2016 yılı ikinci çeyrek verilerini kapsamaktadır. Veriler Türk Sigorta Birliği (www.tsb.org.tr) istatistiklerinden elde edilmiştir.

3.4.1. Tazminat Seri Grafikleri

Şekil 7: Tazminat Seri Grafikleri

3.4.2.Durağanlığın Sınanması

Çalışmada kullanılan zaman serilerinin ortalamalarının ve varyanslarının stabilize edilmesi amacıyla modele dahil edilen değişkenlerin logaritmaları alınmıştır. Serilerin durağanlığı Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Phillip-Perron testleri ile sınanmıştır. ADF ve PP testi sonuçları Tablo1`de gösterilmektedir.

Gecikme uzunluğu (p), Schwarz Bilgi Ölçütü(SIC) kullanılarak tahmin edilmiştir. SIC`i minimize eden değer optimum gecikme uzunluğu olarak alınmıştır. 1 nolu denklemde  $\Delta$  fark işlemcisini simgelemektedir. Tablo 9`da soldan sağa doğru sıra ile 1.nolu denklemde elde edilmiş α_1 `in t istatistiği ve olasılık değeri yer almaktadır.

Durağanlık sinamasında kullanılan test denklemi:

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta Y_{t-1} \sum_{i=1}^p \Delta Y_{t-i} + e_t \quad (1)$$

Tablo 9 : ADF ve Phillips-Peron Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF Testi		Phillips-Peron testi	
Değişken	t-Stat	P-Val	t-Stat	P-val
DIGER_TAZMİNAT	0.679970	0.9892	0.054003	0.9562
BEDENI_TAZMİNAT	-0.096979	0.9408	0.989011	0.9953

Kritik değerler				
	DIGER_TAZMINAT		BEDENI_TAZMINAT	
	ADF Testi	Phillips-Peron testi	ADF Testi	Phillips-Peron testi
1%level	-3.711457	-3.679322	-3.679322	-3.679322
5%level	-2.981038	-2.967767	-2.967767	-2.967767
10%level	-2.629906	-2.622989	-2.622989	-2.622989

Optimal gecikme uzunluğu, ADF sınavasında Schwarz Bilgi Kriteri(SİC) kullanılarak *ldiger_tazminat* ve *lbedeni_tazminat* değişkenlerinin her ikisi için de (1) olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda her iki değişken için de kritik değerler %1, %5 ve %10 düzeylerinde tabloda gösterilmiştir.

Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips Peron Test Sonuçlarından da görüldüğü üzere birim kök testi uygulandığında tüm değişkenlerin birim köke sahip oldukları yani düzey değerlerinde durağan olmadıkları görülmüştür. Böylece tüm serilerin birinci farkı alınarak serilerin durağanlıkları sınanmış ve sonuçlar Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10 : ADF ve Phillips-Peron Birim Kök Testi Sınama Sonuçları

	ADF Testi		Phillips-Peron testi	
Değişken	t-Stat	P-Val	t-Stat	P-val
DİGER_TAZMİNAT	-6.846942	0.0000	-12.28244	0.0000
BEDENİ_TAZMİNAT	-6.659584	0.0000	-10.82882	0.0000

Kritik değerler				
	DİGER_TAZMİNAT		BEDENİ_TAZMİNAT	
	ADF Testi	Phillips-Peron testi	ADF Testi	Phillips-Peron testi
1%level	-3.699871	-3.689194	-3.689194	-3.689194
5%level	-2.976263	-2.971853	-2.971853	-2.971853
10%level	-2.627420	-2.625121	-2.625121	-2.625121

Tablo 10'da görüldüğü üzere birinci dereceden farkları alındığında her iki seri de durağanlaşmaktadır.

3.4.3. Eşbütünleşme Analizi

Çalışmada diğer tazminatlarla bedeni tazminatlar arasında uzun dönem denge ilişkisinin olup olmadığını ortaya koymak için Engle-Granger eşbütünleşme analizi uygulanmıştır. Model iki değişkenli olduğu için Engle-Granger eşbütünleşme analizi uygulanmıştır. Engle-Granger iki aşamalı testini yaparken değişken serilerinin düzey değerlerinde durağan olmadığı görülmektedir. Yapılan testler sonucunda her iki serinin

birinci dereceden farkının alındığında durağan olduğu gözlemlenmektedir. Uzun dönemde bedeni tazminat ve diğer tazminat serileri arasında eşbütünleşme söz konusu olmaktadır.

Engle Granger iki aşamalı yöntemine göre ilgili değişkenlerin düzey değerleri alınarak aralarındaki regresyon en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilmiştir.

Diğer tazminatlar için EKK sonuçları 2 nolu denklemde yer almaktadır.

$$Idiger_tazminat = 0.025815 - 0.012395 lbedeni_tazminat + u_t (2)$$

Prob (0.0000) (0.0000)

Engle Granger yöntemine göre tahmin sonuçlarından elde edilen denklemlerin hata terimlerinin (u_t) birim kök içermemesi durumunda, serilerin eşbütünleşik olduğu söylenir.

Tablo 11: Hata Terimlerinin Durağanlığının Sınanması

ADF Testi		Phillips-Peron testi	
t-Stat	P-Val	t-Stat	P-val
-4.774794	0.0010	-12.20064	0.0000

Kritik değerler		
	ADF Testi	Phillips-Peron testi
1%level	-3.752946	-3.689194
5%level	-2.998064	-2.971853
10%level	-2.638752	-2.625121

Gecikme sayısı AIC'ye göre her iki seri için de (1) olarak alınmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında serilerin eşbütünleşik olduğu, uzun dönemde dengeye geldikleri görülmektedir. Trafik sigortası tazminat analizi yapıldığında, trafik sigortalarında ödenen toplam tazminatları ile birlikte bedensel tazminatlar artmaktadır.

Her geçen yıl bedensel tazminatlar artış göstermektedir ve toplam tazminat içerisinde oranı giderek yükselmektedir. Analiz sonucunda, trafik sigortalarındaki bedensel tazminat ödemelerinin, trafik sigortalarındaki toplam tazminat ödemleriyle paralel bir şekilde artış göstermektedir.

SONUÇ

Konuyla ilgili tez yazmadaki amaç Trafik Sigortalarındaki bedensel tazminat işlemleri inceleyerek tazminatlarının çeşitleriyle sektörel değerlendirme yapmaktır. Trafik sigortaları yapılması zorunlu olan sorumluluk sigortalarıdır. Trafik sigortaları gibi birçok sorumluluk sigortası türü de zorunludur. Sorumluk sigortaları üçüncü şahısların zararlarını karşıladığı ve zarara sebebiyet verenlerin sorumlulukları güvence altına alındığı için kamu tarafından teşvik edilmekte ve bu amaçla birçok sorumluluk sigortası yapılması zorunlu tutulmaktadır. Sorumluluk sahibinin risk sonucu oluşabilecek zararı karşılama gücü olmayabilir bu durumda sorumluluk sigortasıyla kişinin sorumluluğu sigortacıya devredilmekte oluşabilecek yüksek meblağlı tutarlar sigortacı tarafından tazmin edilmektedir.

Her geçen gün teknoloji ile birlikte araç sayısının artmasıyla kaza oranları artmakta, artan kazalar ile birlikte trafik kazası için ödenen tazminatlar da artmaktadır. Sektör ortalamalarına bakıldığında trafik sigortaları sorumluluk sigortalarında ve sektörde en çok paya sahip olan, aynı zamanda en çok hasar meydana gelen ve en çok tazminat ödenen sigortadır. Alınan primlerin düşük olması, serbest tarife dolayısıyla oluşan rekabetler piyasayı olumsuz etkilemekte ve oluşan tazminat taleplerinin karşılayamamaktadır. Bu durumda trafik sigortalarından alınan primler tazminat talepleri karşısında yetersiz kalmakta ve teknik zarar meydana gelmektedir.

Trafik kazalarında maddi, bedeni zararlar meydana gelmekte ve zarar neticesi büyük maliyetlere neden olmaktadır. Sigortalı trafik sigortası ile kendi sorumluluğunu sigortalayarak zarar vereceği üçüncü şahsın maliyetleri karşılamaktadır. Oluşan zararlar üçüncü şahısları mağdur etmekte ve sigortalının ise aktif ve pasif varlığında azalmaya neden olabilmektedir. Bu sigorta bu sebepten dolayı aracın kendine verdiği zararı değil karşı taraf olan üçün şahsın zararının karşılamaktadır. Sigortalı kendi aracındaki zararı karşılamak için isteğe bağlı ek sigorta ile kendi aracındaki zararı korumaya yönelik sigorta yaptırabilir.

Trafik sigortalarında en fazla tazminat ödemesi daha çok maddi olmaktadır. Bu durumun sebebi daha çok aracın maddi zararı karşıladığı zannedilmesi ve bireylerin sigorta teminatları hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları içindir. Ayrıca küçük çaplı kazalarda daha çok maddi zararların olması ve bireylerin araçlarını daha çok önemsemeleri de etkili olmaktadır. Kaza neticesi oluşmuş olan bedeni zararlarda bireylerin can telaşı içinde sigorta ile ilgili işlemleri düşünemediklerinden ve tedavi masrafları, acil hizmetler gibi işlemlerin maliyetleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmaktadır. Kişi can telaşı içinde olduğu ve tedavi masrafları kamu tarafından karşılandığı için kişi iyileşme sürecinde ve sonrasında trafik sigortasındaki bedensel tazminatları talep etmemektedir. Talep edilen bedensel tazminatlar ise trafik sigortası poliçesindeki teminatlar içeriğinde bedensel tazminatlar karşılanmaktadır. Trafik sigortalarındaki bedensel zararlarda tedavi masrafları, sürekli sakatlık ve ölüm durumunda tazminat ödemesi gerçekleşmekte fakat manevi tazminat ödemesi yapılmamaktadır.

Trafik kazalarındaki meydana gelen bedensel yaralanmalarda tedavi masraflarında kamusal destek vardır. Sosyal güvenlik kurumu trafik kazası neticesi yaralanan kişilere sosyal güvencesi olup olmadığına bakmaksızın tedavi masraflarını karşılamaktadır. Fakat tedaviye yardımcı unsurlar için kurum tarafından karşılanmayan tedavi ile ilgili gerekli işlemlerin masrafları sigorta poliçesindeki teminatlar oranında sigortadan karşılanabilir. Sakatlık durumlarında işten güçten geri kalma nedeniyle tazminat ödemeleri gerçekleştirilebilir. Geçici sakatlıklarda kişinin sakat kaldığı süre için uğradığı zarar tazmin edilir. Eğer kişide sürekli sakatlık durumu söz konusuysa, kişinin yaşadığı ve ileride yaşayabileceği kayıpları en aza indirebilmek için kişinin zararları tazmin edilir. Tazmin edilen zararlar kazaya sebebiyet nedeniyle oluşan kusur oranlarında bilirkişiler tarafından hesaplanır. Sigorta şirketi zararı kaza mağduruna sorumluluğu oranında kişiye tazminat ödemesini gerçekleştirir. Gerçekleşen tazminat ödemesi yetersiz kaldığında veya sigorta olmadığı durumlarda direk kazadan sorumlu taraflara dava açılabilir. Eğer sorumlu tarafın sigortası yoksa trafik kazası yaşanmış olan mağduriyet ve zarar Güvence Hesabı'ndan karşılanır. Sorumlu kişiden rücu edilebilir. Yabancı plakalı araç ve yabancı ülkede olan trafik kazalarında bu duruma üye ülkelerinde içinde bulunduğu Yeşil Kart Sisteminden karşılanır.

Trafik sigortalarında bedensel tazminat oranları yıllara göre dikkate alındığında en çok araç bazında otomobil için ödeme yapılmıştır. Daha çok maddi tazminat ödenmiş, bedeni ödenen tazminatlar maddi tazminatların gerisinde kalmıştır. Fakat her geçen gün bedensel tazminatlar için ödenen tutar artmıştır. 2013 yılında toplam 2.576.121.628 TL, bedeni ve tedavi 784.548.901 TL, 2014 yılında toplam 3.497.375.846 TL, bedeni ve tedavi 1.412.425.249 TL, 2015 yılında toplam 3.365.674.544 TL, bedeni ve tedavi 2.421.734.486 TL tazminat ödemesi gerçekleşmiştir. Bedensel tazminatların toplam tazminatların içindeki oranı yaklaşık olarak, 2013 yılında %30, 2014 yılında %40, 2015 yılında %40'dır. Bedensel tazminat oranları 2015 yılında 2014' e göre yaklaşık %70 artmıştır.

Trafik kazası sonucu oluşan zararlarda bazı belirsizlik ve etik olmayan ve uygulamalar vardır. Bu uygulamalar kendini daha çok bedeni zararlarda göstermektedir. Bedeni zararlarda artan teminat limitleri yükselmesiyle artan tazminat limitlerinin cazibesi bir takım şahısların alacak mağdurlarından çok kendileri için bir kazanç kaynağı olarak görmektedirler. Sigorta şirketleri tarafından tazminatların ödenmesine karşın tekrar yargı yoluna taşınarak uzun yıllar süren yargılamadan dolayı hem sigorta şirketleri, hem kaza mağdurları hem de adalet sistemi açısından olumsuz sonuçlar doğmaktadır. Tazminatların artmasına neden olan bu durumlar ve suiistimaller sektörü olumsuz etkileyen bir rant kapısına dönüşmektedir. Artan tazminatlarla teknik olarak zaten zarar veren trafik sigortaları, daha fazla zarar etmekte ve bu durum trafik sigortası fiyatlarına yansımaktadır. Artan fiyatlar ile birlikte sektöre olan güven azalırken sorunlar artacak, artan sorunlarla alınan önlemler yetersiz kalacak ve sigortasızlık oranı artacaktır.

Trafik sigortası tazminat analizi yapıldığında, trafik sigortalarında ödenen toplam tazminatları ile birlikte bedensel tazminatlar artmaktadır. Her geçen yıl bedensel tazminatlar artış göstermektedir ve toplam tazminat içerisinde oranı giderek yükselmektedir. Analiz sonucunda, trafik sigortalarındaki bedensel tazminat ödemelerinin, trafik sigortalarındaki toplam tazminat ödemeleriyle paralel bir şekilde artış göstermektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

ACINAN, Hilmi, Sigortaya Giriş, İstanbul: Can Matbaa, 1998

ARICI, Enver Alper, Afitap Öndaş GÜVEL, Sigortacılık, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004

ARICI, Kadir, Sosyal Güvenlik Dersleri, Ankara: Sargın Yayıncılık, 1999

ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, İstanbul :Beta Basım, 1991

ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, İstanbul, Beta Basım, 1987

AŞÇIOĞLU, Çetin, Tıbbi Yardım ve El Atmalardan Doğan Sorumluluklar, Doktorların, Devletin ve Özel Hastanelerin Sorumluluğu, (Ceza-i Hukuki), İstanbul: Tekışık Ofset, 1993

AŞÇIOĞLU, Çetin, Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2012

BOZER, Ali, Sigorta Hukuku, Genel Hükümler –Bazı Sigorta Türleri, Ankara : BTHAE, İkinci Baskı, 2007

BÖLÜKBAŞI, Ayşe Gül, PAMUKÇU, Baturalp, Sigortanın Temel Prensipleri, İstanbul: Türkmen Kitapevi, 2009

BÖLÜKBAŞI, Ayşe Gül, Sigortacılıkta Risk Yönetimi, İstanbul :Türkmen Kitapevi, 2008

CAN, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku, Ankara: İmaj Yayıncılık, 2009,

ÇEKER, Mustafa, Sigorta Hukuku, Adana: Karahan Kitapevi, 2012

ÇETİN, Serhat Süreyya, Motorlu Taşıtların Sigortaları, II. Ulusal Sigorta Sempozyumu, Segem Yayınları, Sayı.7, 2013

ÇETİN, Serhat Süreyya, Motorlu Taşıt Sigortaları, II. Ulusal Sigorta Sempozyumu, Ceyma Matbaacılık, İstanbul, 2013

ERDOĞAN, İlhan,İsteğe Bağlı Sigorta Hizmetine Karşı Tutum, İstanbul: Beta Basım Dağıtım A.Ş., 1993

KAHYA, Mehmet,Taşıyıcının Mali Sorumluluğu ve CRM Sigortaları, Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları, İstanbul, Sayı :TSEV-32, 2007,

KARACAN, Ali İhsan,Mali Aracı Kurum Olarak Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri, İstanbul : Bağlam Yayınları, 1993

KARAYALÇIN, Yaşar,Risk-Sigorta-Risk Yönetimi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1984,

KENDER, Reyagan,Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, Ankara: Sevinç Matbaası, 1977

KENDER, Reyagan,Türkiye’ de Hususi Sigorta Hukuku, Ankara: Yenilenmiş 9.Baskı, Arıkan Yayıncılık, 2001

KIRKBEŞOĞLU, Erdem,Risk Yönetimi ve Sigortacılık,,Ankara: Gazi Kitapevi 2014

KUBİLAY, Huriye,Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku,, İzmir : Fakülteler Kitapevi Barış Yayınları,2003,

KUBİLAY, Huriye,Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir:Fakülteler Kitapevi, 1999

NOMER, Cahit,Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul: Çeltüt Matbaacılık, 1977

OMAĞ, Merih Kemal,Zorunlu Sigortalar Paneli, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul: Özdil Basımevi, 1994

ÖZBOLAT, Murat,Temel Sigortacılık, İstanbul : Seçkin Yayıncılık,2007

ÖZDEMİR, H. Enver, Trafik Kazalarından Doğan Tazminat ve Sigorta Davaları, İstanbul: Batur Matbaası, 1975

SERGİCİ, Erdoğan, Mesuliyet Sigortası Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri, Ankara, 1977

ŞAKAR, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, İstanbul: Beta Yayınevi, 2014

ŞENOCAK, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara :Tuhan Kitapevi, 2000

TANDOĞAN, Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1961

ULAŞ, Işıl, Uygulamalı Sigorta Hukuku- Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara: Turhan Kitapevi, 2005,

ULAŞ, Işıl, Uygulamalı Sigorta Hukuku, Ankara: Tuhan Kitapevi, 2010

URULCAN, Şebnem, Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2011

VURAL, Güven, Motorlu Taşıt Araçları Zorunlu Sorumluluk Sigortası, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Yayınları, Ankara, 1981

William R. Feldhaus and Robert W. Klein, Professional Liability in the New Economy, Georgia State University (Center of Risk Management and Insurance Research), Plus Foundation, 2001

YAZICIOĞLU, Emine, Sigorta Aracıları Hukuku, İstanbul : On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2010

YONGALIK, Aynur, Çevre Sorumluluk Sigortası, Ankara,: Sözkese Matbaacılık, 1998

Makale ve Süreli Yayınlar

AYHAN, Abdurrahman, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri, Sosyal Güvenlik Dergisi, Ankara, Sayı 1, 2012,

ÜÇSEL, Hilmi, Sigortacılık Programı Kaza Dalı Sorumluluk Sigortaları Ders Notları, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999

ORAL, İlhan, Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Sigortalar Kapsamında Sağlık Sigortası Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Eskişehir, Sayı, 174, 2002

GÜNEŞ, İsmail, YAKAR, Soner, Sosyal Sigorta Finansman Yöntemleri ve Türkiye’de Sosyal Sigorta Kurumlarının Finansman Yöntemlerinin Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Adana, Sayı 2, 2004

DEMİRCİ, Server, Türkiye’de Özel Sigortayı Etkileyen Faktörler, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Edirne, Sayı 2, Aralık 2011

DICKSON, Gordon V. D., Sigortaya Yeni Başlayanlar, Çalışanlar, Aracılar ve Eksper Adayları İçin İngiltere’de Sigortanın Genel Prensipleri ve Uygulamaları Hakkında Özet Bilgiler, Çev. Ergin GEDİZ, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, İngiltere, 1991

KAHYA, Mehmet, Taşıyıcının Mali Sorumluluğu ve C.M.R. Sigortaları, Reasürör Dergisi, Sayı:39, İstanbul, 2001

EREN, Erkan, Derecelendirme Kuruluşları Tarafından Verilen Notlar Sebebiyle Üçüncü Kişilerin Uğrayabileceği Zararlardan Kaynaklanan Sorumluluğun Hukuki Niteliği, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar, Cilt:4, Sayı:2, 2010

POLAT, Oğuz, Işıl PAKİŞ, Tıbbi Uygulama Hatalarında Hekim Sorumluluğu, Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:3, İstanbul, Temmuz 2011

SAVAŞ, Halide, Tıbbi Malpraktis ve Komplikasyondan Doğan Sorumluluklar, İstanbul Barosu Yayınları, Cilt:4, Sayı:1, İstanbul, 2012

TUĞCU, Harun, Çoşkun YORULMAZ, Sermet KOÇ, Hekim Sorumluluğu ve Tıbbi Malpraktis, Klinik Gelişim, Sayı :2, İstanbul, 2009

GÖKMEN, Habil, GÜLEÇ, Sibel, Tıbbi Malpraktis Riskinin Yönetiminde Bir Araç Olarak Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortaları, Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi, Sayı :1, Ankara, 2010

YILDIRIM, İsmail, Tıbbi Malpraktis ve Hekim Mesleki Sorumluluk Sigortası, Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı 3, İstanbul, 2015

DURAK, N. Tuba, Trafik Sigortaları 'nda Ödül- Ceza Sistemi Üzerine Bir Uygulama, Reasürör Dergisi, Sayı 78, 2010

UĞUR, Atilla A., AKDEMİR, Erdem, Yeni Ekonomi ve Gelişen Türk Sigorta Sektörü: Tramer Örneği, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 3, No: 2, 2011

Tezler

CAN, Mehmet Çelebi, Yöneticilerin Sorumluluk Sigortası, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı,, Ankara, 2012

DEMİRCİ, Serdar, Ürün Sorumluluk Sigortası, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Ankara, 2011

HANİMELİ, Çağan, Ürün Sorumluluğu Sigortası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi,, İstanbul, 1997

KARATEKİN, Neslihan Sündüs, İşveren Sorumluluk Sigortasının Sosyal Güvenlik Sistemindeki Yeri ve Sigorta Sektöründe Uygulanması, Sigortacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2006

KÖSEKAYA, Fatih, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Mesleki Sorumluluk Sigortası, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,, 2012

TAŞAR, Sultan Gözde, Avukatın Mesleki Sorumluluk Sigortası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, 2011

TURGAZ, Güllü, Sağlık Sektöründe Mesleki Sorumluluk Sigortası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Bilim Dalı, İstanbul, 2007

İnternet Kaynakları

BANKS, Erik, Alternative Risk Transfer, Integrated Risk Management Through Insurance, Reinsurance and the Capital Markets, John Wiley & Sons, Ltd., England, 2004,

https://www.researchgate.net/publication/292653177_Alternative_risk_transfer_Integrated_risk_management_through_insurance_reinsurance_and_the_capital_markets (20.04.2015)

Bedensel Zararlar Nedeniyle Tazminat, <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/bedensel-zararlar-nedeniyle-tazminat.htm>, (12.03.2016)

CHETTY, Raj, FINKELSTEIN, Amy, Social Insurance : Connecting Theory To Data, Notional Bureau of Economic Research, Cambridge, October 2012

<http://www.nber.org/papers/w18433.pdf> (05.11.2015)

ÇELİK, Çelik Ahmet, Bedensel Zararlar Nedeniyle Tazminat, www.TazminatHukuku.com, (12.03.2016)

DAS, Bhagaban, MOHANTY, Sangeeta, SHİL, Nikhil Chandra, Mutual Fund vs. Life Insurance : Behavioral Analysis of Retail Investors, International journal of Business and Management, October 2008, Vol:3 No:10

Güvence Hesabı, <http://www.guvencehesabi.org.tr/Default.aspx> (06.03.2016)

Güvence Hesabı İstatistikleri,

<http://www.guvencehesabi.org.tr/Istatistik.aspx>, (10.03.2016)

<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/1065/1027> (15.11.2015)

<https://www.libertymutual.com/>

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Teminatları,

<http://www.simader.org/mevzuat/teminatlar/Karayolları%20Motorlu%20Araçlar%20Zorunlu%20Mali%20Sorumluluk%20Sigortası%20Teminat%20Limitleri%202014-2018.pdf> (01.02.2016)

LİTMAN, Todd Alexander, Pay-As-You-Drive Pricing For Insurance Affordability, Victoria Transport Policy Institute, 2011, s.1, http://www.vtpi.org/payd_aff.pdf (15.02.2016)

Malulen Emeklilik Şartları, <http://www.sskemekli.com/malulen-emeklilik-sartlari.html>, (16.04.2016)

Özel Güvenlik Mali Sorumluluk, TSB, <http://www.tsb.org.tr/ozel-guvenlik-mali-sorumluluk-sigortasi.aspx?pageID=757> (11.03.2015)

Sağlık Sigortaları, <http://www.tsb.org.tr/saglik-sigortasi.aspx?pageID=625> (02.03.2015)

Sigorta Bilgi Merkezi, <https://www.sbm.org.tr/tr/Sayfalar/Tarihcemiz.aspx> (04.04.2016)

Sigorta Bilgi Merkezi, www.sbm.org.tr

Sigorta Tazminat Davaları, <http://otohasardanismanlik.com/index.php/sigorta-ve-tazminat-davalari-1/> (18.03.2016)

Sigortanın Tarihi, <http://www.tsb.org.tr/sigortanin-tarihi.aspx?pageID=438> (04.11.2014)

Trafik Kazalarına Bağlı Tedavi Giderleri, Genelge, Sayı : B.13.2.SGK.0.11.01.02/116,
www.sgk.gov.tr (19.03.2016)

Trafik Kazasında Kalıcı Sakatlık Tazminatı, <http://www.trafik-kaza-tazminati.com/trafik-kazasinda-kalici-sakatlik-tazminati>, (17.03.2016)

Trafik Sigortalarında Tarife Uygulama Esasları
<http://www.simader.org/mevzuat/yonetmelikler/Karayolları%20Motorlu%20Araclar%20Zorunlu%20Mali%20Sorumluluk%20Sigortasinda%20Tarife%20UygulamaEsaslari%20Hakkında%20Yonetmelik.pdf> (04.03.2016)

Trafik Sigortası Değişikliği, <https://www.sigortam.net/trafik-sigortasi/trafik-sigortasi-degisikligi>

Türk Sigorta Birliği, <http://www.tsb.org.tr>

www.hazine.gov.tr

Yangın Sigortaları, <http://www.tsb.org.tr/yangin-sigortalari.aspx?pageID=722>,
(11.02.2015)

Yeşil Kart,Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu, <http://www.tmtb.org.tr/> (04.03.2016)

Kanun ve Yönetmelikler

Karayolları Trafik Kanunu

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, 01.06.1989,
3568 Sayılı Kanun'unun 2. Maddesi

26 Mayıs 2013 Tarihli, 28658 Sayılı Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları,
Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir
Mesleki Sorumluluk Klozu

Sigorta Acenteleri Mesleki Sorumluluk Sigortası Klozu için, Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, 16.Mart.2006 Tarihli, 26110 Sayılı, Resmi Gazete

Zorunlu Sigortalar (Güvence Hesabı Kapsamındaki Sigortalar) Çerçevesinde Aktüeryal Hesaplamayı Gerektiren Tazminat Ödemelerinde Uygulamaya İlişkin Genelge (2010 /4)

Avukatlık Kanunu, 19.03.1969, 1136 Sayılı Kanun'unun 1. Maddesi

Avukatlık Kanunu, 19.03.1969, 1136 Sayılı Kanun'unun 2. Maddesi

Avukatlık Kanunu, 19.03.1969, 1136 Sayılı Kanun'unun 76. Maddesi

03.06.2007 Tarihli,5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu, 2. Maddesi

Sigorta Acenteleri Yönetmeliği, 22.04.2014, 28980 Sayılı Yönetmelik, 3 Madde